

4.luokkalaisten poikien osallisuuskokemukset koulussa

Ennakoiko lähisuhdeväkivallan kokemukset osattomuuden kokemuksia koulussa?

Kati Kärämä

Pro gradu-tutkielma

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

2025

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: 4.luokkalaisten poikien osallisuuskokemukset koulussa. Ennakoiko lähisuhdeväkivallan kokemukset osattomuuden kokemuksia koulussa?

Tekijä: Kati Kärämä

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma _x_ Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä:60,6 kpl

Vuosi: 2025

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin kuinka moni 4.luokkalainen poika on ollut itse kohteena tai toiminut todistajana lähisuhdeväkivaltatilanteissa vuonna 2019 sekä vertailtiin väkivaltaa kokeneiden ja väkivaltaa kokemattomien poikien osallisuuskokemuksia koulussa. Tutkielman aineiston eli vuoden 2019 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyn pohjalta analysoitiin eroavatko osallisuuskokemukset toisistaan ja jos eroavat, niin millä osallisuuden osa-alueilla ja miten. Lisäksi pohdittiin ennakoiko poikien lähisuhdeväkivaltakokemukset osattomuuden kokemuksia koulussa.

Aineistoa analysoitiin neljän osallisuuden osa-alueen mukaan, jotka on valittu tutkimuskirjallisuuden avulla (Isola ym. 2017). Osa-alueet ovat oman äänen kuuluville saaminen, vuorovaikutus kouluyhteisössä, osallistuminen ja vaikuttaminen sekä tunne omasta asemasta kouluyhteisössä.

Osa-alueiden analysoimiseksi käytettiin tilastollisia menetelmiä. Väki-valta-aineistoa analysoitiin frekvenssijakaumilla ja muodostamalla pylväskuviot havainnoinnin tueksi. Osaa osallisuuteen liittyvistä kysymyksistä vertailtiin suoraan henkistä ja fyysistä väkivaltaa kokeneiden kesken ja kahdesta kysymyksestä rakennettiin summamuuttujat. Osallisuuden osa-alueiden ja henkisen ja fyysisen väkivallan yhteyksien selvittämiseksi käytettiin väkivallan uudelleen luokittelua ja tuloksista rakennettiin taulukoita. Saaduista tuloksista ilmenee, että suurin osa 4.luokkalaisista pojista ei ole kokenut fyysistä eikä henkistä väkivaltaa. Myös väkivaltaa todistaneiden poikien määrä on pieni ja väkivallan muodot ovat samoja, kuin itseensä kohdistuvana kuten haukkumista tai tukistamista.

Analyysin mukaan osallisuuden kokemuksilla ja lähisuhdeväkivaltakokemuksilla on yhteys. Yleisesti ottaen väkivaltaa kokeneet tai todistaneet pojat kokevat keskimääräistä tai heikkoa osallisuutta enemmän kuin väkivaltaa kokemattomat pojat. Esimerkiksi väkivaltaa kokeneiden mielestä oman äänen kuuluville saaminen luokassa tai vuorovaikutus luokkakavereiden tai opettajien kanssa on heikompaa kuin heidän vertailuryhmällensä. Poikkeuksena on osallistuminen ja vaikuttaminen, jossa väkivaltaa itse kokeneet ovat vastanneet sen olevan vahvempaa kuin väkivaltaa kokemattomilla.

Osallisuudella ja ehkäisevällä väkivaltatyöllä on yhteinen tavoite eli yksilön hyvinvoinnin lisääminen ja syrjäytymisen sekä väkivallan vähentäminen. Kiinnittämällä huomiota erityisesti nuorten poikien osallisuuden kokemuksiin ja väkivaltakokemuksiin voidaan ehkäistä tulevaisuuden syrjäytymistä ja vaikuttaa siihen kasvaako uudesta sukupolvesta yhteiskunnanjäseniä, jotka haluavat ja tietävät voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä ja yhteiskuntaan.

Avainsanat: osallisuus, lähisuhdeväkivalta, pojat, kvantitatiivinen tutkimus, Kouluterveyskysely

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja

1 JOHDANTO.....	5
2 LAPSEN OIKEUDELLINEN ASEMA JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA	8
2.1 LAPSEN OIKEUDET	8
2.2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA	9
2.3 HENKINEN VÄKIVALTA	10
2.4 FYYSINEN VÄKIVALTA	11
2.5 TUTKIMUSTULOKSIA LAPSIIN KOHDISTUVASTA LÄHISUHDEVÄKIVALLASTA.....	12
3 OSALLISUUS.....	16
3.1 LAPSEN OSALLISUUS	18
3.2 LAPSEN OSALLISUUDEN ITSEISARVO JA VÄLINEELLINEN ARVO.....	19
3.3 OSALLISUUS KOULUSSA	21
3.4 OSALLISUUS PERUSOPETUSLAISSA (21.8.1998/628) JA OPETUSSUUNNITELMASSA (2014)	22
3.5 TUTKIMUSTULOKSIA LASTEN OSALLISUUDEN KOKEMUKSISTA	23
4 TUTKIELMAN TOTEUTUS	26
4.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
4.3 TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET	29
4.4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTON ANALYYSI.....	32
5 OSALLISUUDEN JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN VÄLINEN YHTEYS	34
5.1 4.LUOKKALAISTEN POIKIEN LÄHISUHDEVÄKIVALTAKOKEMUKSET	35
5.2 4.LUOKKALAISET POJAT LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TODISTAJINA	37
5.3 OSALLISUUDEN OSA-ALUEIDEN JA ITSEEN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN VÄLINEN YHTEYS	37
5.4 OSALLISUUDEN OSA-ALUEIDEN JA TODISTAJANA OLEMINEN LÄHISUHDEVÄKIVALTATILANTEESSA JA NIIDEN VÄLINEN YHTEYS	43
6 POHDINTA.....	50
LÄHTEET	54
LIITTEET.....	61

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1 Vanhempien tekemä henkinen väkivalta viimeisen 12 kuukauden aikana 4.luokkalaisille pojille (N=24522). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Kuvio 2 Vanhempien tekemä fyysinen väkivalta viimeisen 12 kuukauden aikana 4.luokkalaisille pojille (N=24522). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 1 4. luokkalaisten poikien kokemus saada oma äänensä kuuluviin luokassa (N=24413). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 2 4.luokkalaisten poikien vuorovaikutuskokemus luokkakavereiden kanssa (N=24281). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 3 4.luokkalaisten poikien vuorovaikutuskokemus opettajien kanssa (N=24364). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 4 4.luokkalaisten poikien osallistumiskokemus kouluyhteisössään (N=24397). $P = 0,081$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 5 4.luokkalaisten poikien tunne omasta asemasta kouluyhteisössä (N=24057). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 6 4.luokkalaisten poikien kokemus saada äänensä kuuluviin luokassa (N=24413). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 7 4.luokkalaisten poikien vuorovaikutuskokemus luokkakavereiden kanssa (N=24281). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 8 4.luokkalaisten poikien vuorovaikutuskokemus opettajien kanssa (N=24364). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 9 4.luokkalaisten poikien osallistumiskokemus kouluyhteisössään (N=24397). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Taulukko 10 4.luokkalaisten poikien tunne omasta asemasta kouluyhteisössään (N=24057). $P = < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

1 JOHDANTO

Tutkielman aiheena on lähisuhdeväkivalta ja 4.luokkalaisten poikien osallisuuskokemukset koulussa. Tässä tutkielmassa tarkastellaan kuinka moni 4.luokkalainen poika on ollut itse kohteena tai toiminut todistajana lähisuhdeväkivaltilanteissa vuonna 2019 ja vertaillaan väkivaltaa kokeneiden ja väkivaltaa kokemattomien poikien osallisuuskokemuksia koulussa. Tutkimuksen aineiston pohjalta analysoidaan eroavatko osallisuuskokemukset toisistaan ja jos eroavat, niin millä osallisuuden osa-alueilla. Lisäksi pohditaan ennakoiko poikien lähisuhdeväkivaltakokemukset osattomuuden kokemuksia koulussa. Tarkasteltavaksi on valittu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyn aineistosta (2019) tutkimuskirjallisuuden pohjalta (Isola ym. 2017) neljä osallisuuden osa-alueita. Osa-alueita ovat oman äänen kuuluville saaminen luokassa, vuorovaikutus kouluyhteisön sisällä luokkakavereiden ja opettajien kanssa, osallistumiskokemus ja tunne omasta asemasta kouluyhteisössä.

Lähisuhdeväkivalta on valitettavan yleinen ilmiö niin lehtien etusivuilla kuin tilastoissakin. Suomen virallisen tilaston (SVT) mukaan vuonna 2023 viranomaisten tietoon tulleita pari- ja lähisuhdeväkivaltatapauksia oli 5,3 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2022. Samasta tilastosta ilmenee, että vanhempien tekemä väkivalta lapsiinsa on kasvanut yli 10 prosenttiyksikköä vuoden takaisesta. (Suomen virallinen tilasto 2023.) Lähisuhdeväkivaltaa ja erityisesti lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Eri tutkimusten ja kansainvälisen lainsäädännön pohjalta on kehitetty toimenpidekokonaisuuksia väkivallan ehkäisyyn kuten Väkivallaton lapsuus 2020–2025 ja Barnahus-malli. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, eri ministeriöiden ja organisaatioiden Väkivallaton lapsuus- kokonaisuus tähtää 0–17-vuotiaiden lasten ja nuorten kokeman väkivallan ehkäisyyn heidän eri kasvuympäristöissään (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024). Barnahus-malli on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, poliisin ja syyttäjälaitoksen koordinoima kokonaisuus, jossa koulutetaan sosiaali- ja terveyden alan ammattilaisia, poliiseja sekä henkilöstöä syyttäjälaitokselta kohtaamaan, toiminaan ja selvittämään lapsiystävällisesti moniammatillisessa yhteistyössä väkivaltatilanteita. Kyseisen mallin tarkoitus on tiiviin yhteistyön lisäksi muodostaa turvaverkko palveluista ja hoidosta väkivaltaa kokeneelle lapselle ja hänen perheelleen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ym. n.d.)

Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien yleissopimus (LOS) (SopS 59–60/1991) tarkoituksena on edistää ihmisoikeuksien edistämistä kansallisen lainsäädännön kautta lasten osalta. (Tulensalo ym. 2021, 18.) Lapsen oikeus osallisuuteen ja osallistumiseen on kirjattu

muun muassa Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeussopimukseen (SopS 59–60/1991, 12.–13.artikla). Osallisuuden kuuluu oikeus ilmaista näkemyksensä itseään koskevissa asioissa ja saada tietoa ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja kuunnelluksi sekä vaikuttaa. (Mettinen & Pekkarinen 2024, 58.)

Lapselle koulu on kodin jälkeen toinen paikka, jossa vietetään suurin osa arjesta ja ollaan osa yhteisöä, jossa on eri ikäisiä henkilöitä ja erilaisia vuorovaikutustilanteita. Koulussa opitaan toimimaan erilaisista taustoista tulevien sekä erilaisia mielipiteitä omaavien henkilöiden kanssa, jolloin ryhmässä toimiminen rakentaa lasten minäkuvaa. (Pippuri 2021, 93.) Koulussa osallisuus tarkoittaa asennetta ja toimintatapaa, joka näkyy koulun arjessa ja edistää oppilaiden hyvinvointia. Ainakin peruskouluissa tavoitetaan suurin osa suomalaisista oppivelvollisuusikäisistä lapsista ja nuorista, jolloin vaikutukset ovat laajat ja kauaskantoiset. Tukemalla osallisuutta ja siten hyvinvointia koulussa, oppilaat oppivat ja kasvavat osaksi yhteiskuntaa. (mt. 2021, 94.)

Aiemmin erilaisissa lasten ja nuorten elämää ja ympäristöjä koskevissa tutkimuksissa, lapset ja nuoret käsitettiin vain osaksi perhettä, jonka puheenvuoroa ja näkemyksiä pääosin hallinnoi huoltaja tai huoltajat. Lapsia ei nähty itsenäisenä toimijana tai oman elämänsä subjektina. (Eskelinen ja Kinnunen 2001, 10.) Näkökulma on muuttunut vuosien varrella enemmän subjektilähtöisemmäksi, jota esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoima Kouluterveyskysely tai Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama Lapsiuhritutkimus edustavat. Lapsuudentutkimuksessa kiinnitetään huomiota lapseen osana yhteiskuntaa, täysivaltaisena jäsenenä. Tutkimuksen tarkoitus on tehdä lapsi ja lapsuus näkyväksi. Lapsilla on paljon ideoita, resursseja itsensä ja erilaisten yhteisöjensä kehittämiseksi, kunhan ne tulevat huomatuksi, kohdatuksi ja aktivoituiksi ilman aikuisen tulkintaa. (mt. 2001, 15–18.) Lasten ja nuorten osallisuuden on kiinnitetty huomiota myös uusimmassa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa (2023). Siinä nuorten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta halutaan edistää esimerkiksi nuorisovaltuustojen asemaa vahvistamalla. (Valtioneuvosto 2023, 95.)

Osallisuutta ja lähisuhdeväkivaltaa on tutkittu paljon erilaisista näkökulmista ja myös niiden välisestä yhteydestä on tehty tutkimusta. Kuitenkin tämä oma tutkimukseni puolustaa paikkaansa monesta eri syystä. Koulun kontekstissa esiintyvää osallisuutta on tutkittu jonkin verran. Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyssä 8.–9. luokkalaisilla ja toisen asteen opiskelijoilla on erikseen ”THL:n Osallisuusindikaattori”, joita on 10 osallisuusväittämää. Ne kuitenkin käsittelevät enemmän nuorten elämää yleisesti ja heidän kokemuksiaan heille tärkeissä

yhteisöissä, joista myös yksi koulu voi olla. Nuorten itsensä kokemaa väkivaltaa ja osallisuuden välistä yhteyttä on myös tutkittu (mm. Virrankari ja kumppanit 2021). Lasten ja nuorten toimimista todistajina lähisuhdeväkivaltatilanteissa ja osallisuuden välistä yhteyttä ei ole tutkittu juurikaan. Huomioitavaa on myös se, että tutkimustuloksia raportoitaessa, Kouluterveyskyselyn nuorempi vastaajajoukko eli 4.–5.luokkalaiset oppilaat jäivät tulosten taustalle tai jopa huomioimatta. Joten tällä tutkimuksella nostetaan esiin myös nuorempien vastaajien mielipiteitä ja kokemuksia. Yhteiskunnallisesti merkitystä tällä tutkimuksella on siltä osin, että osallisuuden tai osattomuuden kokemukset koulussa ovat merkittäviä lasten ja nuorten tulevaisuuden kannalta niin yksilöinä kuin yhteiskunnanjäseninä. Koulun merkitys lasten arjessa on iso ja yhdessä huoltajien kanssa, molemmilla on myös vastuu heidän hyvinvointinsa ylläpitämisestä ja kasvattamisesta. Poikien osallisuuden tai osattomuuden näkyväksi tekeminen mahdollistaa myös kehityskohteiden huomioimisen niin koulun kuin väkivaltatyön osalta.

Ensin aihetta taustoitetaan käsitteiden määrittelyillä, joita ovat lapsen oikeudet, lähisuhdeväkivalta ja osallisuus. Lähisuhdeväkivallasta ja osallisuudesta käydään läpi myös aiempaa tutkimusta. Tämän jälkeen esitellään, miten tutkimus on toteutunut, kuten tutkimuskysymykset, tutkimuksen aineiston ja tutkimusmenetelmät. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskysely 2019- tutkimuksen tuottamaa aineistoa analysoidaan tilastollisilla menetelmillä. Tämän jälkeen käydään läpi tutkimuksen tuloksia tutkimuskysymysten osalta. Ensin tarkastellaan 4.luokkalaisten poikien lähisuhdeväkivaltakokemusten määrää vuonna 2019, sekä väkivallan kohteena että todistajana. Tämän jälkeen tarkastellaan osallisuuden osa-alueiden ja itseen kohdistuvan lähisuhdeväkivallan välistä yhteyttä sekä osallisuuden osa-alueiden ja todistajana lähisuhdeväkivaltatilanteissa toimimisen välistä yhteyttä. Viimeisenä lukuna on yhteenveto tutkimustuloksista ja tarkastelua siitä eroavatko osallisuuden kokemukset poikien välillä. Lisäksi pohditaan ennakoiko lähisuhdeväkivaltakokemukset osattomuuden kokemuksia koulussa.

2 Lapsen oikeudellinen asema yhteiskunnassa ja lähisuhdeväkivalta

Tässä osiossa määritellään tutkimuksessa käytettävät käsitteet lapsen oikeudet ja lähisuhdeväkivalta. Lisäksi esitellään aiempaa kansallista ja kansainvälistä tutkimusta lähisuhdeväkivallan osalta lasten ja nuorten näkökulmasta.

2.1 Lapsen oikeudet

Lapsen oikeuksilla tarkoitetaan alaikäiselle henkilölle oikeusjärjestyksen mukaan kuuluvia oikeuksia, joista säädetään niin kansainvälisessä kuin kansallisessakin lainsäädännössä. Ihmisoikeudet ovat velvoittavia niin valtioille, kunnille tai muille viranomaisille, jolloin niitä pitää noudattaa, turvata ja edistää. (Iivonen 2019, 91.) Kansainvälisestä lainsäädännöstä mainittakoon YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59–60/1991, LOS) ja Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 85–86/ 1998, EIS). Kansallisessa lainsäädännössä kansainväliset sopimukset on otettu osaksi lainsäädäntöä, esimerkiksi perustuslaissa (731/1991) ja sosiaalihuoltolaissa (30.12.2014/1301).

Eri valtioita sitova Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus solmittiin vuonna 1989, jolloin lasten oikeudet tulivat ratifiointien kautta kansalliseen lainsäädäntöön. Suomessa lasten oikeuksien sopimus tuli voimaan vuonna 1991. (Iivonen 2019, 93.) Sopimuksen tavoitteena on parantaa sopimusmaiden lasten kokemaa kohtelua ja epäoikeudenmukaisuutta sekä tuoda esiin erilaisia ehdotuksia ja vaatimuksia, joilla voidaan edistää lasten hyvää kohtelua, osallisuutta ja toimijuutta. Sopimuksessa veloitetaan valtiot jakamaan tietoa lasten oikeuksista kansalaisten keskuudessa, huolehtimaan oikeuksien käytännön toteutuksesta ja raportoimaan niistä YK:lle. (LOS 1991.) Raportoinnin tarkoitus on valvoa ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanoa lainsäädäntöön ja vaikutuksia käytännön elämään. Komitea antaa valtioille yleiskommentteja sopimuksen täytäntöönpanon tueksi raportoinnin pohjalta. (Iivonen 2019, 93.) Sopimus sisältää samoja oikeuksia kuin muut ihmisoikeussopimukset, kuten oikeus elämään ja terveyteen. Niiden lisäksi myös lapsen oikeuden vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (artikla 12), lapsen oikeuden mielipiteensä ilmaisuun (artikla 13), lapsen oikeus ajatuksenvapauteen (artikla 14) lapsen oikeuteen erityiseen suojeluun (artikla 3 ja 20) sekä suojaan huonolta kohtelulta (artikla 19). Artikla 12:n tarkoitus on taata lapsen ja lapsiryhmien oikeus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja ne on otettava huomioon päätöksen teossa ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Tämä on myös tärkeä

osa-alue arvioitaessa lapsen etua. (mt. 2013, 38–41.) Lapsella on myös oikeus saada sellaista koulutusta, joka kehittää lapsen omaa persoonaa ja valmiuksia elämään (artikla 28 ja 29). (Hakalehto-Wainio 2013, 18–19.)

Artikloiden 19 ja 20 tarkoitus on suojella lasta erilaisilta haitallisilta kokemuksilta, joka vaarantaa hänen kehitystään. Lapsen oikeus suojeluun väkivallalta ja oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja koskemattomuuteen kuuluu lapsen tärkeimpiin oikeuksiin. Tämä on niin perheen kuin yhteiskunnan ja viranomaistenkin tehtävä, jolloin esimerkiksi viranomaistoiminnassa on varmistuttava lapsen turvallisesta ja kehittävästä ympäristöstä. (Hakalehto-Wainio 2013, 38–41.)

Myös lapsen osallisuuden mahdollistaminen edistää lapsen suojelua ja vastavuoroisesti lapsen suojelu on edellytyksenä osallisuudelle, joka tukee lapsen aktiivista toimijuutta oman hyvinvoinnin edistämisessä. Tästä esimerkkinä on lapsen oikeus tulla kuulluksi sekä ryhmään kuulumisen ja vaikuttamisen kokemus. (mt. 2019, 95.) Isola ja kumppanit (2019, 115) mainitsevat, että lasten ja nuorten turvalliset sosiaaliset suhteet ja elinympäristö auttavat heitä sanoittamaan mahdollisia väkivaltakokemuksia madaltamalla kynnystä kertoa omista kokemuksista. Toisaalta lasten ja nuorten osallisuus, mukaan lukien kuulluksi ja kuunnelluksi tuleminen, edistävät julkista keskustelua tuoden uusia ja erilaisia näkökulmia tuttuihin asioihin, kuten yhteiskunnan tabujen rikkominen.

2.2 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jossa tekijä ja uhri tai uhrin ovat tai ovat olleet läheisessä suhteessa, ja väkivallan tapahtumapaikkana on usein koti, jolloin se ei välttämättä tule viranomaisten tietoon. Lähisuhdeväkivallasta kärsivät tyypillisesti kaikki osalliset, vaikka itse teot tapahtuisivat toisten henkilöiden välillä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2023.) Väki-valtaisuus voi kohdistua nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, puolison lapseen, vanhempaan tai muuhun läheiseen henkilöön esimerkiksi sisarusten välisenä toimintana (Hakulinen ym. 2019, 189). Väkivalta on käyttäytymistä, jonka tarkoitus on kontrolloida ja vahingoittaa toista. Lapsiin kohdistuva väkivalta voi sisältää samoja väkivallan muotoja kuin aikuiseen kohdistettaessa sekä lapsen erilaisten tarpeiden laiminlyömistä, esimerkiksi hoiva ja lämpö, joita yhdessä nimitetään lapsen kaltoinkohteluksi. Myös väkivallalle altistuminen toistajan roolissa, väkivaltaa kokevan uhrin tunteiden purkautumisen kohteena oleminen tai

väkivaltaisessa ilmapiirissä eläminen aiheuttavat lapselle fyysisiä ja henkisiä oireita sekä saattaa vaikuttaa hänen myöhempään elämäänsä, esimerkiksi fyysisen ja henkisen terveyden osalta. (Ensi- ja turvakotien liitto 2024; Kivisaari 2002, 11.)

2.3 Henkinen väkivalta

Väkivaltaa voi olla muun muassa henkistä, fyysistä, taloudellista, seksuaalista tai vainoa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023). Henkinen väkivalta on aktiivista ja vahingoittavaa toimintaa tai tahallista laiminlyöntiä ja toimimatta jättämistä. Henkisessä väkivallassa toiminta on usein toistuvaa ja sen tarkoitus on viestittää, esimerkiksi lapselle, uhrin olevan arvoton sekä ei-toivottu yksilö. Henkistä väkivaltaa voi olla muun muassa nimittely, uhkailu, väkivallalle altistaminen sekä kykenemättömyys tukea lapsen ikätasoista toiminnallista ja sosiaalista kehitystä. (Hakulinen ym. 2019, 190–192.)

Henkisen väkivallan määritelmät esimerkiksi eri kulttuureissa, voi vaikuttaa muun muassa erilaisiin tutkimustuloksiin. Uhrit eivät välttämättä osaa arvioida onko kyseinen heihin kohdistuva toiminta henkistä väkivaltaa vai ei, koska jokainen henkilö kokee asiat eri tavalla sekä lapsen arki ja kokemukset ovat hänen jokapäiväistä elämäänsä, jota voi olla hankala erottaa epätavallisesta ja määritellä. Toisaalta pitää ottaa huomioon, että osa henkisen väkivallan haitallisuudesta lapsen kehitykselle tulee toiston ja kontekstin kautta. Esimerkiksi riidan jälkeen on tavallista vetäytyä sivummalle rauhoittumaan, mutta puhumattomuus pitkäkestoisena ja kaltoinkohtelevana käytöksenä on haitallista. (Ikonen ym. 2018, 61.) Joskus toiminta voi olla myös tahatonta, joka johtuu vanhempien tai muiden kasvattajien heikoista ja toimimattomista vanhemmuustaidoista, jolloin henkisen väkivallan määritelmä voi olla häilyvä. Lisäksi usein henkinen väkivaltaa voi olla vaikea ottaa puheeksi viranomaisten toimesta ja tunnistaa, jonka lisäksi se usein jää muiden väkivallan muotojen varjoon. (Hakulinen ym. 2019, 193.)

Usein henkinen väkivalta ei jätä fyysisiä ja näkyviä jälkiä, mutta se haittaa uhrin emotionaalista ja kognitiivista kehitystä, jolloin jäljet voivat olla syviä ja pitkäkestoisia. Hakulinen ja kumppanit (2019, 193) toteavat, että usein henkisellä väkivallalla ja lasten ja nuorten mielenterveysongelmilla, runsaalla päihteidenkäytöllä ja seksuaalisella riskikäyttäytymisellä on yhteys. Usein myös väkivallan seuraukset ovat ylisukupolvisia, jolloin samantapaiset vanhemmuustaidot ja väkivaltaisuus omaa lastaa kohtaan saattavat jatkua edelleen. Kuitenkin

suojaavilla tekijöillä ja omalla resilienssillä eli asioilla, jotka suojaavat ja tukevat lasta vastoinkäymisten keskellä, voidaan vaikuttaa ylisukupolvisuuteen. Suojaavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi lapsen ominaisuuteen tai laajempaan ympäristöön liittyvät tekijät ja yhteiskunnan rakenteet, kuten hyvä itseluottamus, luotettava aikuinen lapsen elämässä, koulusta saadut positiiviset kokemukset. (mt. 2019, 196; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024.) Resilienssi tarkoittaa ihmisen sopeutumiskykyä haastavien tilanteiden keskellä ja selviytymistä niistä. Resilienssin kehittyminen alkaa jo lapsuudessa ja muuntuu koko elämän ajan, vahvistuen ja heikentyen. Heikentymistä voi tapahtua, esimerkiksi henkilön haastavien ja traumaattisten tapahtumien pitkittyessä tai kumuloituessa, jolloin suojaavat tekijät eivät enää auta. (Joutsenniemi & Lipponen 2015, 2515–2516.)

Henkistä väkivaltaa ja lasta traumatisoivaa ovat myös lapsen joutuminen perheväkivallan todistajaksi, erilaisten näkö-, kuulo-, ilmapiirin muutosten- ja väkivallan seurausten havainnoinnin kautta, kuten kodin rikotut tavarat tai mustelmat läheisen kasvoissa. Myös lapselle tärkeiden henkilöiden väliset väkivaltaisetkin konfliktitilanteet aiheuttavat hätää ja surua. Usein miten henkilö, joka asuu väkivaltaisessa ympäristössä, oppii aistimaan ja varautumaan mahdolliseen väkivaltaiseen kohtaukseen. Jos väkivallanuhri on toinen huoltajista, lapsi jää usein ilman riittävää henkistä ja fyysistä tukea ja turvaa, jota hän tarvitsee. Myös vanhemman tai muun aikuisen perheenjäsenen jatkuva taantumisen lapsen lohdutettavaksi voi johdattaa lapsen aikuisen tunteiden kannatteluun ja vastuunkantamiseen. Toisen sisaruksen kohtaama väkivalta aiheuttaa usein pelkoa siitä, voiko hän olla seuraava väkivallan uhri perheessä. (Holmberg 2000, 12.)

2.4 Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta on tarkoituksellista fyysisen voiman käyttämistä toiseen henkilöön, josta todennäköisesti seuraa terveys- tai kehityshaittaa väkivallan uhrille. Fyysisessä väkivallassa tekovälineenä voidaan käyttää esinettä, tekijän omaa kehoa tai muuta vastaavaa välinettä vahingoittamiseen tai lapsen toiminnan kontrolloimiseen. Väkivallan muotoja voivat olla lyöminen, ravisteleminen, pureminen tai ampuma- tai teräaseella vahingoittaminen tai surmaaminen. Myös kuritusväkivalta, esimerkiksi tukistaminen, on fyysistä väkivaltaa ja kielletty laissa. Kuritusväkivallassa huoltaja tai muu henkilö rankaisee lasta tai pyrkii säätelemään lapsen käytöstä aiheuttamalla tälle tahallisesti kipua. (Julin 2021, 10.) Kuten henkinen

väkivalta, myös fyysinen väkivalta on haitallista lapsen ja nuoren kasvulle ja kehitykselle. Luottamuksellisissa suhteissa, kuten vanhemman ja lapsen välinen suhde, ja luottamuksellisessa ja turvalliseksi mielletyissä paikoissa, kuten lapsen kotona, tehty toistuva fyysinen väkivalta aiheuttaa erilaisia vammoja. Ne voivat olla välittömiä ja näkyviä vammoja tai pitkällä aikavälillä henkisiä ja fyysisiä sairauksia. Lisäksi sosiaaliset ongelmat, päihteidenkäyttö ja väkivaltaisen käytöksen ylisukupolvisuus voivat olla seurausta fyysisen väkivallan kokemisesta lapsuudessa. (Hakulinen ym. 2019, 202.)

2.5 Tutkimustuloksia lapsiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta

Aiempaa tutkimusta lähisuhdeväkivallasta lasten kokemana on tehty runsaasti. Kansallisen lapsistrategian tarkoitus on edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja sen yksi toimenpide on Lapsiuhritutkimus. Tutkimus tuottaa tietoa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, joka edistää ja kehittää väkivallan vastaista työtä. Lisäksi se tuo esiin väkivaltakokemuksia, jotka eivät näy viranomaisrekisterissä. (Ellonen ym.2023.) Kuten aiempina vuosina, myös vuoden 2022 Lapsiuhritutkimuksessa kysyttiin henkiseen, lievään ja vakavaan perheväkivaltaan liittyviä kysymyksiä koko lapsen elämän ajalta sekä viimeisen 12 kuukauden aikana. (Mielityinen ym. 2023, 36.)

Lapsiuhritutkimuksen (2022) mukaan eniten kuudesluokkalaiset kokevat vanhempien taholta henkistä väkivaltaa, muun muassa haukkumista, puhumisesta kieltäytymistä sekä esineiden heittäilyä tai potkimista (Mielityinen ym. 2023, 44). Edelliseen tutkimuskertaan eli vuoteen 2013 verrattuna henkinen väkivalta sekä väkivallalla uhkaaminen ovat lisääntyneet. Henkisen väkivallan muodoista haukkuminen on kasvanut 12 prosenttiyksikköä ja murjottaminen 9 prosenttiyksikköä. Lievän väkivallan muodot, kuten ravistelu tai töniminen, sekä vakavan väkivallan muodot, esimerkiksi esineellä tai nyrkillä lyöminen sekä ampumaseella tai teräaseella uhkaaminen, ovat lisääntyneet vuodesta 2013. Kaiken kaikkiaan tytöt ja muunsukupuoliset raportoivat perheväkivallasta enemmän kuin pojat. (mt. 2023, 45–48.)

Tilastokeskuksen ylläpitämän Rikos- ja pakkokeinotilastoon kootaan vuosittain Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleita rikoksia, esimerkiksi alle 18-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltarikollisuutta ja lähisuhdeväkivaltaa. (Kaakinen ym. 2019, 56.) Vuoden 2019 tilaston mukaan lapsiin kohdistuvat pahoinpitelyrikokset rikoslain (19.12.1889/39, 21.luku, 5–7§) mukaan ovat lisääntyneet vuosien 2009–2018 aikana.

Kyseisessä säännöksessä määritellään muun muassa pahoinpitely, törkeä pahoinpitely ja lievä pahoinpitely. Poliisin tietoon tulleita lapsiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta kasvoi kaikissa ikäryhmissä, eniten 5–9-vuotiaissa lapsissa. (mt. 2019, 61.) Uhrimäärien tilastollinen kasvu voidaan osittain selittää lakimuutoksilla. Alaikäiseen tai läheiseen kohdistuva lievä pahoinpitely on ollut vuodesta 2011 alkaen virallisen syytteen alainen rikos (rikoslaki 19.12.1889/39, 16§). Lisäksi ilmoitusvelvollisuus laajentui koskemaan laajempaa joukkoa viranomaisia ja lapsien kanssa tekemisissä olevia henkilöitä muun muassa lapsen henkeen tai terveyteen kohdistuvien rikosepäilyjen tapauksessa (lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 25§). (mt. 2019, 57.)

Ikonen ja kumppanit (2018) ovat tutkineet 8.–9.luokkalaisten kokemaa fyysistä ja psyykkistä perheväkivaltaa sekä heidän saamaa apua ja tukea vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn pohjalta. He taustoittavat lasten ja nuorten lähisuhdeväkivaltakokemuksia muun muassa kansainvälisen tutkimuksen kautta. Kansainvälisessä tutkimuksessa aineisto perustuu lasten ja vanhempien ilmoittamiin väkivaltatapauksiin. (Gilbert ym. 2009; Ikonen ym. 2018, 59.) Kansainvälisesti tarkasteltuna 4–16 % nuorista on kokenut vanhempiensa tekemää vakavaa fyysistä väkivaltaa ja 4–9 % nuorista on kokenut henkistä väkivaltaa elämänsä aikana. Lisäksi 10–20 % on joutunut todistamaan vanhempiensa välistä väkivaltakohtausta elämänsä aikana. Suomessa lähisuhdeväkivalta on yleisempää kuin suurimmassa osassa Euroopan maita, mutta vertailussa on otettava huomioon maiden erilaiset lainsäädännöt ja määritelmät väkivallan erilaisille muodoille. (Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2014; Ikonen ym. 2018, 59.)

Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyyn vastasi 73 860 8.–9.luokkalaista nuorta (63 % ikäluokasta). Kysymykset, jotka koskivat fyysistä ja henkistä väkivaltaa itseen kohdistuvana toimintana tai perheenjäsenten välisenä toimintana, jossa nuori on todistajanroolissa. 8.–9.luokkalaisista vastaajista 31 % oli kokenut tai nähnyt väkivaltaa perheessään viimeisen 12 kuukauden aikana. Yleisin väkivallan muoto oli henkinen väkivalta, joko nuoreen itseensä kohdistuvana tai perheenjäsenten välisenä tekona, esimerkiksi huutamisena tai puhumasta kieltäytymisenä. (Ikonen ym. 2018, 61.) Fyysistä väkivaltaa, johon myös kuuluu kuritusväkivalta, kokee Suomessa pieni joukko nuoria. Kuitenkin fyysisen väkivallan suunta on ollut laskeva. (mt. 2018, 64.) Erityisesti todistajan roolissa koettu väkivalta oli yleistä nuorten keskuudessa, joilla on ollut vaikeuksia keskustella huoltajiensa kanssa, huoltaja tai huoltajat ovat sairastuneet viimeisen vuoden aikana tai huoltajat ovat eronneet (mt. 2018, 62).

Jo aiemmin mainitun Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan 5 % 4. ja 5. luokkalaisista oppilaista on kokenut vanhemman kohdistamaa fyysistä väkivaltaa tai sen uhkaa vuoden 2017 aikana. Eniten pojat joutuvat kokemaan väkivaltaa verrattuna tyttöihin. Henkisen väkivallan osalta 13 % 4. ja 5.luokkalaista oppilaista on kokenut sitä, esimerkiksi väkivallalla uhkaamista. Eniten henkistä väkivaltaa kokevat ne oppilaat, joilla on toimintarajoite tai he asuvat Ahvenanmaalla, Lapissa tai Satakunnassa olevassa kunnassa. Myös henkinen väkivalta on yhteydessä heikentyneeseen hyvinvointiin, esimerkiksi ahdistuksena tai uupumisena koulunkäyntiin. (Halme 2018,33–38.)

Ellonen ja kumppanit (2011) ovat vertailleet suomalaisten ja tanskalaisten 9.luokkalaisten nuorten kokemaa henkistä ja fyysistä lähisuhdeväkivaltaa. Molemmissa maissa tytöt raportoivat kokemastaan väkivallasta enemmän kuin pojat, erityisesti Suomessa ero on huomattava. Syynä voi olla esimerkiksi tyttöjen halu kertoa kyselytutkimuksissa kokemastaan enemmän kuin pojat. Kuitenkaan poliisille tehdyissä rikosilmoituksissa tyttöjen kokema väkivalta on vähäisempää kuin poikien. (Ellonen ym. 2011, 174.) Vertailtaessa tanskalaisia ja suomalaisia nuoria, tanskalaiset pojat kokevat enemmän henkistä väkivaltaa vanhempiensa taholta kuin suomalaiset pojat. Tutkijoiden mukaan kyseessä voi olla myös kasvatuskulttuurillinen ero, jolloin suomalaiset nuoret, erityisesti pojat, kasvatetaan sietämään aggressiivista kasvatusta, jota muissa maissa pidetään jo henkisenä väkivaltana. Lisäksi tanskalaiset nuoret raportoivat todistaneensa rajuakin lähisuhdeväkivaltaa vanhempiensa välillä enemmän kuin suomalaiset nuoret. Molemmissa maissa lähisuhdeväkivalta ei ole riippuvainen sosioekonomisesta asemasta tai asuinympäristöstä, mutta psykososiaaliset tekijät, kuten henkilökohtainen hyvinvointi ja toimintakyky sekä työelämä voivat vaikuttaa siihen. (mt. 2011, 191–193.)

Vuonna 1999 tehdyn tutkimuksen mukaan Kanadassa on noin 461 000 kotitaloutta, jossa lapsi tai lapset ovat todistaneet lähisuhdeväkivaltaa. Yleensä lapsen todistama väkivalta kohdistuu perheen äitiin. (Dauvergne & Johnson 2001, 1–2.) Tutkimuksen mukaan väkivaltaa todistaneilla on heikompaa ja negatiivisempaa vuorovaikutusta perheen kesken kuin niillä, jotka eivät ole todistaneet väkivaltaa. Lisäksi vanhempien masennusoireilu on yleisempää perheissä, joissa lapset ovat todistaneet väkivaltaa. Väkivallan todistamisella on vaikutusta lasten käytöshäiriöihin, rikollisen ajattelutavan kehittymiseen sekä mahdollisesti aggressiivisuuden ylisukupolviseen jatkumiseen. (mt. 2001, 4–7.)

Väkivallan todistaminen perheessä on vaikutuksia lapsen kasvuun ja kehitykseen. Tapahtumat opettavat lapsille väkivallan olevan ratkaisu ongelmiin ja sen kuuluvan osana normaalia

perhedynamiikkaa ja ihmisten käytöksen kontrollointia. (Osofsky 1995.) Lisäksi väkivaltaisen käytöksen rangaistavuus jää huomioimatta, koska perheessä tapahtuva väkivalta ei usein johda rangaistuksiin. Ennaltaehkäisevällä väkivaltatyöllä koulun ja opettajien tietoisuutta monimuotoisen väkivallan kokemisen ja todistamisen haitoista voidaan lisätä, jolloin siihen puuttuminen on helpompaa. Koulun ja poliisin välistä yhteistyötä on lisätty väkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden oppilaiden ja viranomaisten kohtaamiseksi ja tarvittavan avun välittämiseksi niille, jotka sitä tarvitsevat. (mt. 1995, 8–11.)

Moniammatillinen yhteistyö koulun opettajien ja henkilökunnan sekä viranomaisten välillä, jossa jokainen tietää roolinsa, on rohkea ja tietoinen velvollisuudestaan puuttua tiedettyyn lähisuhdeväkivaltaan, ovat tärkeimmät neuvot lähisuhdeväkivallan kokijan auttamiseksi. Esimerkiksi väkivallan tietoisuuden lisääminen oppilaiden keskuudessa, opettajien ja koulun henkilökunnan velvollisuus opettaa lapsille ja nuorille turvallisia ja terveellisiä käytänteitä ihmissuhteisiin sekä toimia yhteistyössä perheiden kanssa. Myös oppilaiden oppimishaasteiden ja käytöshäiriöiden taakse tulee nähdä ja mahdolliset syyt selvittää, koska taustalla voi olla myös vaikeat kotiolosuhteet. (Lloyd, 2018, 4–9.)

3 OSALLISUUS

Tässä osiossa määritellään tutkimuksessa käytettävä osallisuuskäsite ja sen eri näkökulmia niin aikuisen kuin lapsen kannalta. Lisäksi esittelen koulussa tehtävää osallisuustyötä niin perusopetuslain ja -suunnitelman kannalta.

Osallisuutta voidaan kuvata esimerkiksi hierarkkisenä porrasmallina (mm. Horelli 1994¹) tai holistisena mallina (Warren 2007²). Hierarkkinen porrasmalli kuvaa henkilön kompetenssista riippuvaista osallisuuden määrää, jota on käytetty esimerkiksi lasten osallisuuden kuvaamisessa. Porrasmallia on kritisoitu osallisuuden yksipuolisesta huomioimisesta sekä siitä, että se antaa kuvan vallan tavoittelun olevan osallisuuden ainoa tavoite. Osallisuus on kuitenkin yksilökohtainen, tunne- sekä tilannesidonnainen, johon usein liittyy yhteisö tai ryhmä. (Kivinen ym. 2020, 269–272.)

Janet Warren (2017) kuvaa holistisessa mallissaan osallisuuden olevan erilaisia ulottuvuuksina, joita ovat osallistuminen, voimaantuminen, informaatio ja konsultaatio, jotka limittyvät keskenään samanarvoisina ja ovat käytettävissä tilanteen mukaan. Mallissa osallistuminen tarkoittaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta yksilöiden kesken, kun taas voimaantuminen on osallisuudesta saatavaa itseluottamusta tai henkilön halua vaikuttaa asioihin. Informaatio ulottuvuus on muun muassa tiedon saamista ja oman äänensä kuulluksi saamista. (Kivinen ym. 2020, 273–274.)

Albert Banduran (1977)³ mukaan osallisuus on myös olemista, toimimista ja osallistumista, jotka vaikuttavat toimijuuden mahdollisuuksiin ja rajoituksiin, miten ihminen pystyy hyödyntämään ja vaikuttamaan resursseihinsa ja tarpeisiinsa. (mt. 2017, 16).

¹ Horelli, Liisa (1994) Lasten näköinen elinympäristö: Kokemuksia yhdyskuntasuunnittelun, ympäristökasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiteen Rantalan ala-asteella. Tutkimusraportteja 3, Ympäristöministeriö, Helsinki.

² Warren, Janet (2007) Service User and Carer Participation in Social Work. Learning Matters Ltd, Exeter.

³ Bandura, Albert (1977) Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. Psychological Review. 84(2), 191–215.

Osallisuus muodostuu osallistumisen, toiminnan ja vaikuttamisen kautta, jolla halutaan vaikuttaa mahdollisesti omaan, yhteisön ja yhteiskunnan tulevaisuuteen. Osallisuus omassa henkilökohtaisessa elämässä, osallistuminen vaikuttamalla ympäristöön, palveluihin ja yhteiskuntaan sekä paikallinen osallisuus, jolla voi vaikuttaa erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin, merkityksellisiin vuorovaikutussuhteisiin ja resurssien jakamiseen. (Isola ym. 2017, 25.)

Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa kohtuullista toimeentuloa, yksilölle tarpeellisten palveluiden saatavuutta yhteiskunnassa sekä mahdollisuuksia luoda vuorovaikutustilanteita eri henkilöiden ja yhteisöjen kanssa. Lisäksi se on oman elämän ennakoivaa ohjaamista. Vasta kun henkilö kokee olevansa arvostettu, kuultu, nähty tai merkityksellinen toisten silmissä, hän usein kokee olevansa osallisuuden arvoinen. (Isola ym. 2017, 25.) Siihen kuuluvat kuuluksi tuleminen, mielipiteen ilmaiseminen, vaikuttamisen mahdollisuus sekä yksilön tunne kuulumisesta hänelle tärkeään yhteisöön tai yleisesti yhteiskuntaan (Kivinen ym. 2020, 269).

Toisekseen osallisuus on ihmisen aineellisten ja aineettomien tarpeiden tiedostamista ja tyydyttämistä, esimerkiksi ihmisen luottamuksetunne, turvallisuudentunne, yhteisöllisyys (relatedness) (Isola & Leeman 2021, 381). Kun henkilö tunnistaa omia tarpeitaan, hän usein osallistuu niiden tyydyttämiseksi erilaisiin prosesseihin, kuten erilaisiin keskusteluihin resurssien jakamisesta, niiden arvon muodostumisesta tai merkityksellisyydestä. Henkilö saa vaikuttaa erilaisiin asioihin ja hyötyy niistä. (Kivinen ym. 2017, 29.) Myös halu osoittaa omaa kyvykkyyttä (competence) kuuluu osaksi osallisuutta ja lisää sisäistä motivaatiota. Sisäinen motivaatio on ulkoista motivaatiota palkitsevampaa ja pitkäkestoisempaa. (Isola ym. 2017, 15.)

Paikallinen osallisuus on osallisuuden esille tuomista ja sen edistämistä käytännön elämässä, ihmisten arjessa. Käytännössä tämä tarkoittaa yhteisiä tiloja, tilanteita ja keskusteluita, jolloin siihen osallistuvilla henkilöillä on mahdollisuus näyttää osaamistaan, panostaa yhteiseen toimintaan sekä vaikuttaa resurssien ja riskien hallintaan. Tästä esimerkkinä ovat kaupungin asukasraadit. Osallisuudentilat ovat yksilöille merkityksellisiä vaikuttamisen paikkoja, jolloin tulokset omasta vaikuttamisesta ja osallisuudesta päätöksentekoon ovat suoraan arvioitavissa nopeallakin aikataululla ja tuottamalla yhteistä hyvää. Yhteisestä hyvästä usein hyötyvät kaikki. (Isola ym. 2017, 38.) Paikallinen osallisuus on myös tarpeeseen vastaavaa toimintaa, jota ei voida tuottaa yksityisillä tai julkisilla markkinoilla, esimerkiksi vapaaehtoisten järjestämä kauppojen päiväystuotteiden jakaminen ruoka-apuna tarvitseville (Suomen sosiaali ja terveys ry 2020).

Tekijät, kuten haasteet elämässä, heikko luottamus omiin mahdollisuuksiin ja mahdolliset epäoikeudenmukaisuuden kokemukset yhteiskunnassa, saattavat tehdä henkilön elämästä jatkuvaa selviytymistä päivästä toiseen iästä riippumatta. Sosiaaliset suhteet saattavat vähentyä ja syrjäytyminen omasta yhteisöistä ja laajemmin yhteiskunnasta voi olla todellinen riski, niin henkilölle itselleen kuin muille. Kuitenkin yhdelläkin positiivisella osallisuuden kokemuksella voi olla käänntekevä vaikutus yksilöön. Riski henkilön jäämisestä marginaaliin yhteisössään ja yhteiskunnassa, voi pienentyä sekä menestyminen työelämässä tai opinnoissa voi olla todennäköisempää. Lisäksi positiivinen kokemus kannattelee henkilöä vaikeuksien keskellä ja lisää hyvinvointia. (Isola & Leeman 2021, 381–382.)

3.1 Lapsen osallisuus

Lapsen osallisuus on erilaisiin lakeihin kirjattu oikeus, niin kansainvälisesti kuin kansallisesti. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (SopS 59–60/1991) artikkelit 12–14 käsittelevät osallisuutta. Osallisuus näissä artikloissa tarkoittaa esimerkiksi lapsen oikeutta tulla kuulluksi itseään koskevilla asioilla sekä oikeudellisissa ja hallinnollisissa toiminnoissa sekä mielipiteen- ja ajatuksenvapautta. Se on myös muiden lapsen oikeuksien yleissopimuksessa olevien artiklojen noudattamista, ihmisoikeussopimusten noudattamista sekä niiden sulauttamista osaksi kansallista lainsäädäntöä. (Tulensalo ym. 2021, 18.) Vaikka YK on maailmanlaajuinen järjestö, silti sen laatimia sopimuksia noudatetaan eri tavalla eri maissa. Kuten lapsen oikeuksien yleissopimus, sen artikloiden toteutuminen ja toteutuksen laatu ovat riippuvaisia muun muassa valtion sisäisestä kulttuurista ja sosiaalipolitiikasta. Silti lasten oikeudet, erityisesti osallisuus, on useimmiten haasteellisia aikuisille sekä yhteiskunnan rakenteille. Ne ohitetaan usein. (Kosher & Gross- Manos 2023, 1901–1903.)

Lasten ja nuorten osallisuus ei tarkoita kuitenkaan heidän kaikkien mielihalujensa täyttämistä, vaan se on heidän tarpeidensa, oppimisensa ja hyvinvointinsa tukemista ja toiminnan tavoitteiden saavuttamista iän, kehityksen ja taitojen mukaisesti. Se on muun muassa pitkäaikaista havainnointia ja vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä sekä lasten keskinäisenä toimintana, joka vaatii esimerkiksi koulun henkilökunnalta läsnäoloa ja kykyä asettua kuuntelemaan lasta eri tilanteissa, eikä pelkästään aikuisten järjestämissä tilanteissa. (Sevön ym.

2021, 115–116.) Lasten osallisuudessa on kuitenkin huomioitava aikuisen rooli mahdollistajana sekä lapsen oikeuksien asiantuntijana. (Pajulammi 2014⁴; Kivinen ym. 2020, 271.)

Osallisuudella on myös laajempi merkitys lapsen elämässä kuin lakisääteisyys. Se myös heijastelee lapsen asemaa yhteisössään ja vaikuttaa hänen lapsuudenkokemukseensa kokonaisuudessaan (Skauge ym. 2021, 8). Osallisuuden toteutumiseksi toiminta- ja oppimisympäristöjä pitää arvioida ja kehittää niin, että kaikilla on mahdollisuus osallistua. Toiminnan kehittäminen lasten ehdotuksia mukaillen, lasten kannustaminen osallisuuteen ja heidän ongelmanratkaisukykyjen ja pohdinnan tukeminen lisäävät kaikkien kiinnostusta osallistua ja vaikuttaa. (Sevön ym. 2021, 119–121.) Lapsen osallisuuden mahdollistaminen vaatii ympäristön lisäksi luottamusta, läheistä ihmissuhdetta ja turvallisuuden tunnetta. Luottamuksen kautta on mahdollista saada esiin lapsen todellisia mielenkiinnon kohteita ja näkökulmia asioihin, jotka vaikuttavat häneen. (Kosher & Gross-Manos 2023, 1902.)

3.2 Lapsen osallisuuden itseisarvo ja välineellinen arvo

Itseisarvona osallisuus tarkoittaa lisääntyvää lasten hyvinvointia, itsetuntoa, itseluottamusta ja minäpystyvyyttä (Skauge ym. 2021, 8). Osallisuuden mahdollistamisen tarkoitus ei ole kuitenkaan saada aikaan lasta tai nuorta tuntemaan itsenä voimattomaksi ja kyvyttömäksi yhteisönsä edessä, vaan mahdollistaa tekemään hänen mielestään oikeita valintoja omasta halustaan, riittävän ajallisen ja tiedollisen perehtymisen pohjalta. Lasten näkökulmien ja esille tuomien asioiden ottaminen vakavasti ja niistä keskusteleminen tasa-arvoisesti heidän kanssaan kasvattaa heidän resilienssiään sekä kasvattaa heitä vastuuntuntoon toisista henkilöistä ja omista päätöksistä. (mt. 2021, 9.)

Myönteinen tunnistaminen on lapsen mahdollisuutta tulla nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään, omien vahvuuksien, onnistumisien, kykyjen sekä huolenpidon kautta. Myönteisellä tunnistamisella vahvistetaan lapsen itsetuntoa, osallisuutta ja hyvinvointia arjen yhteisöissä ja palveluissa sekä luodaan luottamusta. Tunnistaminen alkaa lapsen tutustumisella ilman ennako-oletuksia, jolloin lapsi voi itse määritellä muun muassa millainen hän on, millaisena lapsi haluaa tulla nähdyksi ja kuulluksi. Ilman toisen henkilön tulkintaa tai rajoittunutta kategorisointia, jolloin esimerkiksi osallisuuden mahdollisuus voi olla jo valmiiksi päätetty

⁴ Pajulammi, Henna (2014) *Lapsi, oikeus ja osallisuus*. Talentum, Helsinki.

toisen puolesta. (Tulensalo ym. 2021, 22.) Lapsista saatetaan ajatella yhtenä massana, vaikka jokainen on omanlaisensa niin identiteetiltään kuin henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan, sekä jokaisella on omat kiinnostuksenkohteensa ja ajatuksensa. Lisäksi mielipiteillä ja ajatuksilla on tapana muuttua lasten kehittyessä. (Laimio 2021, 29.) Myönteinen tunnistaminen on monisuuntaista vuorovaikutusta, jossa arjen osallisuus, esimerkiksi koulussa, on yhteisöllisen elämän kiinnipitävä voima ja aktiivisen toimijuuden rakentumisen perusta. Kuitenkin toimiakseen syrjäytymistä estävänä toimena, myönteinen tunnistaminen pitäisi olla jatkuvaa. (Kallio ym. 2013, 77–81).

Tasa-arvoinen keskusteleminen tarvitsee neutraalin tilan, jossa aikuinen ei kontrolloi täysin keskustelua eikä myöskään käytä valtaansa valintojen suhteen, esimerkiksi keskustelunaiheiden ja päätösten suhteen (Olsen 2023, 3–4). Dialogisessa lähestymistavassa vastavuoroisuus tapahtuu yksilöiden välillä, esimerkiksi keskusteluissa aikuisen ja lapsen välillä tai lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Keskustelun pyrkimys on ymmärtää toisen näkökulmia ja niiden taustalla olevia kokemuksia. Jotta keskustelu voi toimia, perinteiset valtasuhteet tulee pyrkiä laittamaan taka-alalle. (Tulensalo 2021, 22.) Usein lapsen suhde aikuisen on alisteinen, jolloin lapselle tärkeiden asioiden esille tuominen voi olla haastavaa, jollei hän voi vaikuttaa siihen mistä puhutaan. Kuitenkin aikuisen täytyy luoda keskustelulle rajat, jolloin dialogilla ja kohtaamisella on mahdollisuus onnistua. (mt. 2021, 23.)

Osallisuuden välineellinen arvo tarkoittaa esimerkiksi, että yhteiskunnan rakenteet, suunnitelmat, sen tarjoamat palvelut ja niiden luomat päivittäiset rutiinit ovat käyttäjiensä näköisiä, oikea-aikaisia ja oikean suhtaisia. Näin ne ovat kaikille hyödyllisiä ja muun muassa päätöksiin sitoutuminen on helpompaa ja pidempikestoisempaa kun oman osallisuuden hyödyt ovat selkeästi näkyvissä omassa arjessa. (Skauge ym. 2021, 9.) Sosiaalipedagogisessa näkökulmassa osallisuus on osa yksilön ja yhteisön suhdetta, johon kuuluu kuuleminen, osallistuminen sekä yhteisöön kuulumisen tunne. Yhteisö, jossa lapsi voi olla oma itsensä, tulee kuuluksi ja kuunnelluksi sekä saa toimia ja vaikuttaa. Osallisuus on myös vuorovaikutusta ja erilaisten kokemusten kartuttamista lapsen arjen elinympäristöissä, esimerkiksi kotona, varhaiskasvatuksessa ja koulussa. (Tulensalo ym. 2021, 20.) Lisäksi lasten elinympäristöissä on hyvä ottaa huomioon jokaisen oma tapa tunnistaa ja toteuttaa osallisuuttaan. Esimerkiksi lapsi voi kokea jonkun asian itselleen tai ikäluokalleen tärkeäksi, mutta aikuinen evää mahdollisuuden osallisuuteen, koska ei itse koe asiaa tarpeelliseksi lapsen näkökulmasta. (mt. 2021, 21.) Toisaalta aikuiset saattavat olettaa, että lapsia ja nuoria kiinnostavat tietyt ja aiemmilta vuosikymmeniltä tutut asiat, muun muassa vaikuttamisen muodot, jotka eivät

kuitenkaan oikeasti toimi enää nykypäivänä tai lapset eivät koe niitä tarpeeksi vaikuttavaksi omissa yhteisöissään. (Kallio ym. 2013, 83.) Kokemukset lapsuuden osallisuudesta kumpuavat myös aikuisuuden osallisuuden tai osattomuuden kokemuksiin, jolla voi olla vaikutusta esimerkiksi täysi-ikäisenä mahdolliseen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Lisäksi osallisuuden tunne lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka on ihmisen perustarve. (Tulensalo ym. 2021, 21.)

3.3 Osallisuus koulussa

Kouluikäisen lapsen ja nuoren tärkein paikka osallisuuden kokemuksille kodin jälkeen on koulu (Pippuri 2021, 93). Hyväksytyksi tuleminen osana yhteisöä, erityisesti lapsen oman ikäisten keskuudessa, lisää lapsen itseluottamusta. Lisäksi ryhmään liittymistä ja siinä toimimista, erimielisyyksien selvittämistä ja mahdollisten kompromissien tekemistä voi harjoitella vain toisten henkilöiden kanssa. (mt. 2021, 94.) Koululaisen tunne luokkaan kuulumisesta alkaa ryhmäytymisellä, jossa tullaan tutuiksi luokkakavereiden ja henkilökunnan kanssa sekä luodaan turvallinen ilmapiiri kaikelle vuorovaikutukselle. Ryhmän yhtenäisyys tekee oppimisesta mukavaa, motivoivaa ja lisää rohkeutta myös tehdä virheitä eli vahvistaa sosiaalista kompetenssia. Luokan yhteisissä toiminnassa, elämyksissä ja kokemuksissa luodaan yhteisöllisyyttä ja siten yhteenkuuluvuutta. (mt. 2021, 95–96.)

Mahdollisuus osallistua koulun kehittämiseen ja omien ajatuksien ja ehdotusten esilletuominen pitäisi olla arkipäiväistä ja kaikille mahdollista, esimerkiksi nuorisovaltuuston tai oppilaskunnan kautta. Oppilaskunnan tarkoitus on kannustaa oppilaita vaikuttamaan kouluyhteisönsä asioihin, jossa heidän mielipiteitänsä ja näkökulmiansa otetaan tosissaan. Toisaalta siellä myös opetellaan yhteisistä asioista sopimista, koska esimerkiksi kaikkia aloitteita tai ideoita ei voida toteuttaa. Lapsille ja nuorille vaikuttamisen paikkoja ovat heidän arkeensa liittyvät asiat, kuten välitunnit, oppituntien toteutus, kouluruokailu ja juhlatapahtumien toteutus koulussa. (Pippuri 2021, 97.) Kuitenkaan muodollinen osallisuus, kuten oppilaskunta, ei voi olla ainoa osallisuuden muoto, koska se ei välttämättä ole kaikille luontevin tapa osallistua tai se koetaan liian työlääksi hyötyyn nähden (mt. 2021, 98).

Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen vaikuttaa pitkällä aikavälillä syrjäytymisen ehkäisyyn. Erilaisissa oppimisympäristöissä henkilöiden vuorovaikutussuhteilla on merkitystä syrjäytymistä suojaavana tai aiheuttavana tekijänä. Lisäksi osallisuuden tukeminen

kiinnittää opiskelijat osaksi koulu- ja luokkayhteisöä. Yhteenkuuluvuuden tunteen luominen, joka kannattelee yhteisön jäseniä, keskustelevien työskentelytapojen hyödyntäminen sekä oppilaiden kiinnostuksen herättäminen asioita ja ilmiöitä kohtaan, ovat koulun henkilökunnan ja koulun sisäisen toimintakulttuurin vastuulla. (Poikkeus 2013, 111–112.) Vuorovaikutus voi olla esimerkiksi oppilailta saatujen aloitteiden ja palautteiden käsittelyä sekä yhteisön sisäisen dialogin kriittistä tarkastelua. Kriittisen tarkastelun kohteena ovat muun muassa keskusteluun halukkaiden henkilöiden mahdollisuus osallistua, tulla kuulluksi ja maldattaa kynnystä tuoda omia ja mahdollisesti uusia näkökulmia asioihin. Käytännön tasolla se vaatii luokka- ja kouluyhteisöissä selkeää paneutumista oppilaiden keskustelu- ja ryhmätyötaitoihin. (Poikkeus 2013, 116–118.) Toisaalta aikuisten näkökulmasta yhteisön tai yhteiskunnan marginaaliin määritellyt lapset tai nuoret eivät välttämättä koe itse olevansa syrjäytyneitä tai osattomia. Heillä voi olla esimerkiksi osallisuuden kokemuksia eri muodoissa, heidän omissa vertaisyhteisöissään, kuten peliyhteisöt tai harrastusyhteisöt. (Korkiamäki 2009, 85.)

3.4 Osallisuus perusopetuslaissa (21.8.1998/628) ja opetussuunnitelmassa (2014)

Yhteiskunnan jäsen, joka käyttää kriittistä ajatteluaan, medialukutaitoaan, kykenee hahmottamaan ja käyttämään osallisuuden mahdollisuuksiaan, ei synny itsestään. Siihen tarvitaan tietoa, harjoittelua ja käytännön kokemuksia. (Alanko 2010, 55). Perusopetuslaissa (21.8.1998/628, 47a§) mainitaan, että opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvissä kysymyksissä. Kouluilla pitää olla oppilaista koostuva oppilaskunta, jonka tehtävä on edistää yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä oppilaiden ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Toimintaa järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteet huomioon ottaen.

Ajatus oppilaiden osallisuuden mahdollistamisesta koulumaailmassa ei ole uusi asia. Se on alkanut jo vuodesta 1972 säädetyistä kouluneuvostolaista, jossa kouluihin perustettiin oppilaista ja henkilökunnasta koostuva kouluneuvosto. Neuvoston tarkoituksena oli päättää koulun sisäisistä asioista. Lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistaminen ja osallistuminen

koulun arkeen hiipui 1990-luvulla, mutta nykyään erilaiset osallisuudenmuodot ovat jälleen osa kouluarkea. (Alanko 2010, 56.)

Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on tehty toimintasuunnitelma koulujen yhtenäisen opetuksen saavuttamiseksi, joka vaikuttaa omalta osaltaan koulutyön laatuun. Opetusta ja toimintaa ohjaavat periaatteet, joita ovat muun muassa hyvinvointi ja turvallinen arki, vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely, osallisuus ja demokraattinen toiminta sekä yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. (Opetushallitus 2014.) Hyvinvoinnissa ja turvallisuudessa arjessa kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuus eri tilanteissa luovat luottamusta oppilaiden keskuudessa sekä oppilaiden ja henkilökunnan välille. Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely tarkoittaa muun muassa erilaisten työskentelytapojen ja henkilöiden yhteistyötä. Toisaalta yhdessä tekeminen tuo esiin myös osallistujan oman erityislaatuisuuden ja henkilökohtaiset kehittämiskohteet. (Opetushallitus 2014.)

Osallisuus ja demokraattinen toiminta on oppilaiden osallistamista ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti koulutoiminnan arviointiin, kehittämiseen ja suunnitteluun. Toiminta voi olla myös kansainvälistä yhteistyötä eri maiden koulujen välillä. Esimerkiksi kummioppilastoiminta on oppilaskunnan ohella koulun osallisuustoimintaa. (Opetushallitus 2014.) Kuitenkin jokapäiväinen osallistuminen opetukseen ja vuorovaikutukseen luokkahuoneessa on myös osallisuutta ja osallistumista (Alanko 2010, 60). Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tarkoittavat sitä, että yhteisön jäsenet tulevat kohdatuksi ja kohdelluiksi samanarvoisina, jolloin yhdenvertaiset perusoikeudet ja ihmisoikeudet kuuluvat kaikille. Käytännössä se tarkoittaa sukupuolten tasa-arvon tukemista, yhteisön jäsenten identiteetin ja sen kehittymisen tukemista. (Opetushallitus 2014.)

3.5 Tutkimustuloksia lasten osallisuuden kokemuksista

Vuosien 2017 ja 2019 välisenä aikana kerättiin maailmanlaajuisen Children's Worlds- kyselyn avulla lasten kokemuksia omasta hyvinvoinnistaan. Osallisuuteen liittyviin kysymyksiin vastasi 46 722 10-vuotiasta lasta, joista 50,9 % oli tyttöjä. (Kosher & Gross-Manos 2023, 1903.) Vastajaat valittiin satunnaisotannalla, esimerkiksi Suomesta vastaajia oli 1067 kappaletta. Kyselyssä kysyttiin muun muassa vastaajien kokemuksia osallisuudesta kotona, koulussa ja heidän elinympäristöissään. Kouluun liittyvät väittämät liittyivät oppilaiden mahdollisuuteen osallistua ja vaikuttaa sekä opettajien mahdollisuuteen kuunnella oppilaan

mielipidettä. Sri Lanka, Sveitsi ja Albania ovat johtavia maita lasten osallisuuden suhteen. Koulun kontekstissa Espanja, Sri Lanka ja Sveitsi ovat johtomaita. Perheen kontekstissa kärkimaita ovat Sri Lanka, Viro ja jaetulla kolmannella sijalla Suomi, Albania ja Norja. (mt. 2023, 1906.)

Tutkimuksen mukaan mitä vahvemmat, turvallisemmat ja luottavaisemmat ihmissuhteet oppilaiden ja henkilökunnan välillä on, sitä vahvempaa osallisuuden tunnetta oppilaat kokevat (mt. 2023, 1907). Eniten lapset tuntevat osallisuutta kotonaan, jonka jälkeen vasta koulussa ja elinympäristössään. Kyse voi olla siitä, ettei vastaajat tunnista mahdollisuuksiensa osallisuuden muualla kuin kotonaan. Tämä onkin huolestuttavaa, koska koulujen ja yhteiskunnan tehtävä on edistää lasten tietoisuutta omista oikeuksistaan sekä tuoda oikeuksia myös lasten käytännön elämään. Lisäksi kodin ja koulun yhteinen tehtävä kasvattaa lapsista aktiivisia kansalaisia, jotka tuntevat ja hyödyntävät oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa myös myöhemmin. (mt. 2023, 1910–1915. Valtioiden taloudellisella menneisyydellä tai nykyisyydellä ei ole merkitystä lasten osallisuuden toteuttamisessa yhteiskunnassa, vaan lasten lähiympäristöillä ja niissä olevien aikuisten ja lasten välisillä suhteilla on eniten merkitystä osallisuuden toteutumisen kannalta. Vaikka lapsuudenkäsitys vaihtelee maittain ja vuosikymmenestä tai vuosisadasta toiseen, aikuisen ja lapsen vuorovaikutussuhteen merkitys osallisuuden mahdollistajana lapsen elämässä, on vakio. (mt. 2023, 1916.)

Kallinen ja kumppanit (2021) ovat tutkineet lasten hyvinvointiin liittyviä tekijöitä haastatteleamalla varhaiskasvatuksessa ja alakouluikäisiä lapsia. Lasten hyvinvoinnin edistämiseksi, päätöksenteon tueksi ja palvelujen kehittämiseksi tuotettu tieto sisältää neljä osa-aluetta, jotka ovat turvallisuuden rakentuminen, kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen, tietämisen ja päätöksenteon mahdollisuus sekä aktiivinen osallisuus ja toimijuus. Lasten mielestä heidän hyvinvointinsa koostuu arkisista asioista, esimerkiksi asiallisesta kohtaamisesta tiedontuottajana omasta hyvinvoinnista. (Kallinen ym. 2021, 4.)

Vuonna 2017 tehdyn Kouluterveyskyselyjen tulosten perusteella 4. ja 5. luokkalaisista oppilaista suurin osa (68 %) kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä, mutta esimerkiksi toimintarajoitteiset 8.–9.luokkalaiset oppilaat tai ulkomaalaistaustaiset nuoret oppilaat kiinnittyvät heikoiten osaksi kouluyhteisöä. Koko maan keskiarvo on 64 %, mutta maakuntien välillä on eroja. Hyvinvointiin vahvasti liittyvä yhteisöön kuuluminen on yhteydessä elämäntilannetta ja muun muassa yksinäisyyden tunteeseen. (Halme ym. 2018, 30–32.)

Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn aineiston pohjalta on tutkittu osallisuudenkokemuksen ja fyysisen ja henkisen väkivallan välistä yhteyttä peruskoulun 8.–9.luokkalaisten ja toiseen asteen opiskelijoiden näkökulmasta. Osallisuuskokemukset ovat heikompia niillä, jotka ovat kokeneet väkivaltaa. Etenkin 8.–9. luokkalaisilla erot väkivallan kokemisen ja osallisuuden välillä ovat tilastollisesti merkittäviä. (Virrankari ym. 2021,1.)

4 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tässä osiossa esitellään tutkimuskysymykset ja sen aineistoa eli Kouluterveyskyselyä. Lopuksi käydään läpi aineistoon liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä ja käytettyjä analyysimenetelmiä.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielman tehtävänä on analysoida Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyn (2019) pohjalta lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden 4.luokkalaisten poikien osallisuuskokemuksia koulussa. Tutkielma kartoittaa kuinka moni 4.luokkalainen poika on kokenut fyysistä tai henkistä väkivaltaa kyseisen vuoden aikana ja minkälaista väkivaltaa on ollut. Lisäksi aineistosta kartoitetaan kuinka moni poika on joutunut todistamaan perheenjäsenten välistä henkistä tai fyysistä väkivaltaa.

1. Kuinka moni 4.luokkalaisista pojista on kokenut (on ollut kohteena itse tai on ollut todistajana perheenjäsenten välisessä fyysisessä tai henkisessä väkivallassa) lähisuhdeväkivaltaa vuonna 2019?

Kouluterveyskyselylomakkeella kysymysnumerot 44, 46, 48 ja 50 liittyvät väkivaltaan, joilla voidaan tutkia väkivaltakokemusten määrää ja eritellä sen muotoja (liite 1). Kysymyslomakkeen kysymysnumero 44 käsittelee henkistä väkivaltaa, ”Onko vanhempasi tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?”. Jos vastaaja vastaa kaikkiin kohtiin ei, hän voi siirtyä kysymykseen 46. Kyselylomakkeen kysymysnumero 46 käsittelee todistajan näkökulmasta perheessä koettua henkistä väkivaltaa samoilla kysymyksillä kuin aiemmin kysymyksessä 44, ”Entä oletko itse nähnyt tai kuullut, että joku perheestäsi on tehnyt toiselle perheenjäsenellesi seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?”.

Kysymysnumero 48 käsittelee fyysistä väkivaltaa, ”Onko vanhempasi tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?” Jos vastaaja vastaa kaikkiin väittämiin ”ei”, hän voi siirtyä kysymysnumero 50:een. Kysymysnumero 50 kartoittaa fyysistä väkivaltaa perheenjäsenten välisenä toimintana kuten kysymysnumero 48:ssa eli ”Entä oletko

itse nähnyt tai kuullut, että joku perheestäsi on tehnyt toiselle perheenjäsenellesi seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?”

Väkivallantekijää ei ole rajattu tässä tutkielmassa, koska tekijämuuttajat on poistettu arkistoidusta aineistosta tietosuoja- ja tunnistettavuussyistä (Luopa 2024). Kouluterveyskyselyssä väkivaltaan liittyvät kysymykset on muotoiltu vanhempi-muotoon. Väkivallantekijänä voi olla biologinen vanhempi, sisarus, adoptiovanhempi, sijaisperheen vanhempi tai sijaishuollon aikuinen. Lasten asumistilanne voi vaihdella tilanteen mukaan, he voivat asua niin vanhempiensa kuin isovanhempien kanssa tai esimerkiksi sijaishuoltolaitoksessa. Vastaajien perhemuotoon tai asumispaikkaan liittyviä muuttujia ei ole kuitenkaan rajattu tässä tutkielmassa. Aineistoa on muokattu arkistoidessa vastaajan asumismuodon suhteen luokittelemalla ne neljään eri luokkaan (kysymys 59).

Toinen tutkimuskysymys liittyy neljäsluokkalaisten poikien osallisuuden kokemuksiin koulussa. Tutkielmassa havainnoidaan eroavatko lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja lähisuhdeväkivaltaa kokemattomien poikien osallisuuden kokemukset toisistaan ja jos eroavat, niillä osa-alueilla ja miten. Lisäksi pohditaan tulosten pohjalta ennakoiko lapsen lähisuhdeväkivallan kokemukset osattomuuden kokemuksia koulussa.

2. Millä osallisuuden osa-alueilla lähisuhdeväkivaltaa kokeneet ja ei-lähisuhdeväkivaltaa kokeneet 4.luokkalaiset pojat eroavat toisistaan? Ennakoiko lähisuhdeväkivaltatausta osattomuutta koulussa?

4. ja 5.luokkalaisten kyselylomakkeissa ei ole suoraa kysymyssarjaa kodin tai koulun osallisuuteen liittyen. Osallisuuteen liittyvät kysymykset on kerätty teorian (esim. Isola ym. 2017) pohjalta tutkijan omaa harkintaa käyttäen. Kouluterveyskyselylomakkeella kysymysnumerot 5, 7, 9, 10, 11 liittyvät mielestäni osallisuuteen (liite 1). Koulussa osallisuus voi koostua monista eri osa-alueista, tässä tutkielmassa ne ovat oman äänen kuuluviin saaminen, vuorovaikutus yhteisön sisällä, osallistuminen ja vaikuttaminen yhteisössä sekä kokemus omasta asemasta yhteisössä. Oman äänen kuuluviin saaminen luokassa viittaa lomakkeen kysymykseen numero 5 ”Kun luokassa puhutaan jostain asiasta, uskallatko sanoa, mitä mieltä itse olet?”. Kysymysnumero 7 kartoittaa miten vastaaja kokee tulevansa toimeen koulukavereidensa kanssa ja kysymysnumero 9 kartoittaa vastaajan kokemaa opettajan ja oppilaan välisestä vuorovaikutussuhdetta, ”Ovatko opettajat kiinnostuneita siitä, mitä sinulle kuuluu?”. Kysymysnumero 10 käsittelee konkreettista osallistumista koulun ja luokan eri toimintoihin, kuten vastaajan mahdollisuutta olla vaikuttamassa koulun sääntöihin tai

kouluruokailuun. Kouluterveyskyselyn väittämänumero 11 käsittelee vastaajan kokemusta omasta asemastaan yhteisössä, ”Koen olevani tärkeä osa luokkayhteisöä ja kouluyhteisöä”.

4.2 Aineisto

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä on seurata ja tuottaa tietoa väestön terveydentilasta ja hyvinvoinnista. Se myös tuottaa Kouluterveyskyselyn (Ikonen & Helakorpi 2019, 11). Kouluterveyskyselyssä tuotetaan seurantatietoa kokonaistutkimuksena eri-ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä, osallisuudesta ja avunsaamisesta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.) Kouluterveyskyselyssä tietyt teemat ovat pysyviä, kuten terveys, hyvinvointi ja palveluiden saatavuus. Lisäksi on myös vuosittain vaihtuvia osioita, esimerkiksi nuorten kokema väkivalta. (Ikonen & Helakorpi 2019, 13.) Tuloksia voidaan hyödyntää mikro-, meso- ja makrotasolla. Mikrotasolla oppilaitokset voivat hyödyntää tietoa esimerkiksi oman kouluyhteisönsä hyvinvoinnin seuraamisessa ja oppilaiden osallisuuden kehittämisessä. (mt. 2019, 11.) Mesotasolla kunnat voivat kehittää hyvinvointijohtamistaan. Hyvinvointijohtamista on esimerkiksi kunnan oman lapsistrategian laatiminen ja sen kehittäminen, jossa kunta edistää lapsen oikeuksia ja lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa käytännön tasolla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024.) Makrotasolla tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi valtakunnan politiikassa ja erilaisten lakiesitysten laadinnassa (Ikonen & Helakorpi 2019, 11).

Kouluterveyskysely on yksi lasten ja nuorten keinoista osallistua ja vaikuttaa. Kouluterveyskyselyä on tehty laajamittaisesti jo vuodesta 1996, jolloin 8. ja 9.luokkalaiset vastasivat kyselyyn, lukion 1. ja 2.luokan opiskelijat muutamaa vuotta myöhemmin. Ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat ovat päässeet vastamaan vuodesta 2008 lähtien. (Luopa ym. 2014, 10.) Vuosi 2017 oli merkittävä vuosi kyselytutkimuksen ikäluokkakattavuuden ja osallisuuden mahdollistamisen kannalta, koska silloin ensimmäistä kertaa peruskoulujen 4. ja 5.luokkalaiset saivat osallistua. Silloin myös ensimmäiset selkokielliset kyselylomakkeet saatiin käyttöön sekä huoltajille tehtiin oma lomake, joka oli käytössä kaksi kyselykertaa, vuosina 2017 ja 2019. (Ikonen & Helakorpi 2019, 11; Kivimäki & Ervasti 2024, 1.)

Vuonna 2019 kysely toteutettiin nimettömänä paperi- ja verkkokyselynä, joka täytettiin opettajan valvonnassa yhden oppitunnin aikana. Pilailuvastausten mahdollisuus on aina

olemassa, vaikka vastaustilannetta valvotaan, mutta niiden määrä on arvioitu olevan pieni sekä yleensä pilailuvastaukset eivät ole vastauksesta toiseen toistuvia. 4. ja 5.luokkalaisista 98,3 % vastasi paperilomakkeeseen ja 1,7 % verkkolomakkeeseen. Paperisena kyselyn on voinut tehdä suomeksi tai ruotsiksi, verkkokyselyssä on ollut mahdollista valita suomen, ruotsin, englannin, venäjän tai pohjoissaamen kieli. Vastaaminen kyselyyn on ollut oppilaille vapaaehtoista sekä huoltajalla on ollut mahdollisuus kieltää alaikäisen huollettavansa osallistuminen kyselyyn. (Ikonen & Helakorpi 2019, 11–12.)

Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi koko maan kattavasti ja samaan aikaan eri paikkakunnilla. Tosin vuonna 2019 yksi kunta (n=34) jätti vastaamatta kyselyyn. 4. ja 5.luokkalaiset vastasivat ajalla 1.3–29.3.2019, jolloin vastaajia oli yhteensä 99 632 lasta, jolloin kattavuus kyseisistä ikäluokista oli 82 %. Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn 4. ja 5.luokkalaisten aineistoa on muokattu, kun se on arkistoitu Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkeeseen julkiseen käyttöön. Siitä on poistettu selkokieliseen lomakkeeseen vastanneiden henkilöiden vastaukset, joita oli 2701 kappaletta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ym. 2019.)

4.luokkalaisia vastaajia oli yhteensä 49 360 henkilöä, joista 24 522 vastaajaa ilmoitti sukupuolekseen poika (Ikonen & Helakorpi 2019, 12; liite 1). Kyselyn ulkopuolelle ovat jääneet ne henkilöt, jotka eivät ole olleet koulussa kyselylomakkeen täyttöpäivänä. Esimerkiksi kotikoulua käyvät lapset sekä sairauden tai luvattoman poissaolon takia koulusta poissaolevat lapset.

4.3 Tutkimuseettiset kysymykset

Suomalainen tiedeyhteisö on sopinut kestävästä ja eettisestä tieteeseen ja tutkimukseen liittyvistä säännöistä. Yksi Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimista ohjeista koskee ihmiseen liittyviä tutkimuksia tai ihmistieteiden tutkimusmenetelmien käyttämistä erilaisissa tutkimuksissa (2019), johon eri tutkimusorganisaatiot voivat sitoutua. Ohje koostuu kahdesta osasta, jossa ensimmäinen osa koskee tutkimuksen periaatteita ja toinen ennakkoarvioinnin periaatteita. (Kohonen ym. 2019, 4.) Tutkimusaineisto (research material) voidaan määritellä niin, että se on tutkimusryhmän käyttämä resurssi tutkimuksensa aikana. Se voi olla digitaalista, analogista tai fyysistä ja sisältää muun muassa lähdekirjallisuutta. Se on laajempi käsite kuin tutkimusdata (research data). Tutkimusdatalla tarkoitetaan suppeampaa tutkimusaineistoa, joka on koottu muun muassa keräämällä, havainnoimalla ja mittaamalla

hypoteesin vahvistamiseksi tai tulosten todentamiseksi. Se on yleensä digitaalisessa muodossa, mutta voi olla myös fyysisessä muodossa. (Nykyri ym. 2021, 19.)

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan luotettavuus, rehellisyys, arvostus toisia tutkijoita kohtaan ja vastuunkanto omista tutkimustuloksista, ovat asioita, joita pitää noudattaa koko tutkimuksen ajan. Aina tutkimuskysymysten pohtimisesta aineistonkeruun kautta tutkimustulosten julkaisuun saakka. Hyvää tieteellistä käytäntöä on muun muassa asianmukainen viittaaminen eri lähteisiin, muun muassa kirjallisuuteen ja tutkimusdataan sekä tutkimusaineiston tietoturvallinen ja lainsäädäntöä noudattava julkaiseminen ja arkistointi. (Keiski ym. 2023, 11.) Tieteellinen luotettavuus tarkoittaa tieteellisen toiminnan suunnitelmallisuutta alusta alkaen, muun muassa tutkimustulosten julkaisun ja arkistoinnin osalta. Luotettavuus on avaintekijä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen uskottavuudessa lääketieteellisten- ja ei-lääketieteellisten tutkimusten parissa aineistonkeruusta, tutkimuksen toteutukseen ja arkistointiin saakka niin kansalaisten kuin viranomaistenkin kannalta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä, joista mainittakoon Tietosuojalaki (2018/1050), Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621), Tilastolaki (23.4.2004/280) ja Arkistolaki (23.9.1994/831). (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Ei-lääketieteellistä tutkimusta arvio Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella sen oma tutkimuseettinen ryhmä. Ryhmän tehtävä on tarkastella aineistonkeruun suunnitelmaa, tutkimuksen toteutumistapaa, tutkittavien informointia ja aineiston käsittelyä ja säilyttämistä muun muassa riskien välttämisen kautta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.) Eettisellä ennakkoarvioinnilla arvioidaan tutkimussuunnitelmaa tieteenalakohtaisten tutkimuseettisten näkökulmien kautta, jolloin tutkimuksesta tai sen tuloksista tutkittaville aiheutuvat haitat ovat keskiössä. Ennen tutkimuksen aloittamista eettisellä ennakkoarvioinnilla otetaan kantaa muun muassa tietosuojakysymyksiin ja tutkittavien yksityisyydensuojan varmistamiseksi. Lisäksi ennakkoarvioinnin tarkoitus on varmistaa, että tiedeyhteisöjen ohjeita noudetaan. (Rutanen & Vehkalahti 2019, 9–11; Keiski ym. 2019.)

Erityisesti lasten ja nuorten parissa tehtävä tutkimus vaatii jatkuvaa arviointia ja kehittämistä, esimerkiksi Kouluterveyskyselyn aikana opettajilta ja oppilailta kerätyn palautteen pohjalta. Palautteissa voi nousta esiin näkökulmia, joita ei ole huomioitu kyselyä kehitettäessä tai ennakkoarvioinnissa. (Rutanen & Vehkalahti 2019, 12.) Kouluterveyskyselyn eettistä ennakkoarviointia on tehty tieteellisen toiminnan suunnitelmallisuuden ja eri

menetelmien osalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuseettisessä työryhmässä muun muassa vuosina 2018 ja 2020 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024).

Jotta tiedettä, tutkimusta ja sen tuloksia voidaan tarkastella kriittisesti ja kehittää, tarvitaan avoimuutta esimerkiksi tutkimusaineistojen julkaisun suhteen. Avoimuus mahdollistaa alkuperäisten lähdeaineistojen saatavuuden ja tutkimuksen laadun varmistamisen. (Kuusniemi & Nykyri 2021, 58.) Suomessa julkisilla varoilla tuotettujen tutkimusaineistojen pitää olla avoimia ja kaikkien hyödynnettävissä. Anonymisoitu aineisto voidaan siirtää Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon, joka arvioi arkistoitavuuden, tarkastaa tutkijaryhmän tekemän anonymisoinnin sekä tekee tarvittaessa lisämuokkauksia aineistoon, jotta se voidaan pitkäaikaisesti säilyttää. Tietoarkisto säilyttää pitkäaikaisesti suomalaisen yhteiskunnan erilaisista tutkimuksista kertyneitä aineistoja eli tutkimusdataa, joita voivat hyödyntää kaikki tieteestä ja tutkimuksesta kiinnostuneet henkilöt. (Tampereen yliopisto 2024.) Tutkimusaineistojen avoimuus ei ole kuitenkaan yksiselitteistä ja helppoa, koska niihin vaikuttavat niin eettisyys, TENK:n laatimat ohjeet kuin tietosuojalaki (5.12.2018/1050) sekä Suomen perustuslaki (11.6.1999/731, 11§) muun muassa sananvapauden osalta. Aineistot voivat olla täysin kaikille avoimia, osittain avoimia eli saatavilla vain tutkijoille sekä täysin suljettuja aineistoja, jotka ovat vain tutkimusryhmän käytettävissä. (Keiski ym. 2019, 13.) Tutkimusaineiston julkaisuun on otettava kantaa jo ennen tutkimuksen toteuttamista tutkimussuunnitelmassa sekä ennakoarvioinnissa.

Kouluterveyskyselystä on laadittu tietosuojailmoitus, jossa on tietoa tutkimukseen osallistuvalla. Ilmoituksessa kuvaillaan, miten tutkimukseen osallistuvan henkilötietoja käytetään, tutkimuksen vapaaehtoisuudesta, mahdollisista tutkimuksesta kieltäytymisen seurauksista ja mitä oikeuksia tutkittavalla on. Tietosuojailmoituksessa on kerrottu myös tietojen luovutuksesta tai siirtämisestä tutkimusryhmän ulkopuolelle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022, 1.) Kouluterveyskysely 2019-aineisto on ladattu Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston Aila-palveluportaaliin, jossa on yli 1900 muuta tutkimusaineistoa (Tampereen yliopisto 2024). Kouluterveyskyselyn aineiston tietolupatoimivalta on sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisella Findatalla, joka hallinnoi aineiston käsittelyä tutkimuksen toteutuksen ja tulosten analysoinnin jälkeen. Ehtona Kouluterveyskysely 2019- aineiston saamiseksi on sen käyttö vain tutkimukseen sekä ylempiin opinnäytetöihin, kuten väitöskirjaan tai pro graduun. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022, 3; mt. 2024).

4.4 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analyysi

Aineistoa analysoitiin tilastollisilla menetelmillä. Kyselylomakkeen kysymysnumeroista 44 ja 48 tehtiin frekvenssijakaumat IBM SPSS Statistics-ohjelmalla sekä pylväskuviot, jossa erilaiset fyysisen ja henkisen lähisuhdeväkivaltamuodot ovat esillä omina pylväinään kaikkien 4. ja 5.luokkalaisten vastaajien mukaan. Esimerkiksi henkisen väkivallan muodosta ”vanhempi kieltäytynyt puhumasta sinulle pitkän aikaa” on kuviossa pylväskuvana eri määreillä, muun muassa ”ei” tai ”1–2 kertaa”. Toista pylväskuviota varten, aineisto rajattiin koskemaan vain 4.luokkalaisia poikia, joka tehtiin muokkaamalla asetuksia Select cases-toiminnolla. Luokka-astemuuttujista nelosluokkalaiset on koodattu aineistossa numerolla 1 ja virallisen sukupuolenmuuttujista pojat on koodattu numerolla 1.

Kysymysnumerot 46 ja 50 eli lähisuhdeväkivallan todistamiseen liittyvät kyllä-ei-vastaukset analysoitiin SPSS-ohjelman Multiple response-työkalulla, joka soveltuu monivalintakysymysten analysointiin. Nyt sen avulla analysoitiin, kuinka monessa eri tilanteessa vastaajat ovat olleet todistamassa lähisuhdeväkivaltaa. Tosin vastaaja on voinut vastata useampaan väitteeseen kyllä, jolloin prosenttien summa usein ylittää 100:n.

Toinen tutkimuskysymys liittyy 4.luokkalaisten poikien osallisuuden kokemuksiin koulussa. Ensin analysoitiin kysymysnumerot 5, 7, 9, 10 ja 11 faktorianalyysillä. Faktorianalyysi niputtaa suuresta muuttujajoukosta keskenään yhteen kuuluvat muuttujat, koska usein niiden sisällöissä on samankaltaisuutta tai ne käsittelevät jotakin yhteistä aihetta. (Valli 2018, 112; Silen 2024). Jotta teoreettisia käsitteitä, kuten osallisuutta, voidaan tutkia ihmistieteissä, se on jaettava helposti ymmärrettäviin kysymyksiin, jolloin vastaajat tietävät mitä heiltä kysytään. Teoreettisen käsitteen jakamista useaan osaan käytännön läheiselle tasolle kutsutaan operationalisoinniksi ja faktorianalyysi on tämän käänteinen toimi, jolla palataan takaisin käsitteelliselle tasolle. (Silen 2021, 99–100.) Jos faktorianalyysissä saadaan todennettua, että muuttujat kuvaavat osallisuutta, seuraava vaihe on reliabiliteettianalyysi (Silen 2024). Reliabiliteetti tarkoittaa mittauksen luotettavuutta, josta voidaan todeta, että kysymykset mittaavat yhteistä aihetta luotettavasti ja niistä voidaan rakentaa summamuuttujia (Valli 2018, 152). Yhtenäisyyden mittaamiseksi on käytetty Cronbachin alfaa, jonka ollessa yli 0,6, yhtenäisyys on riittävä summamuuttujan rakentamiseksi (Jokivuori & Hietala 2007, 104; Metsämuuronen 2009, 544–548).

Osallisuuskäsite jaettiin neljään eri osa-alueeseen: kuulluksi tuleminen (kysymys 5), vuoro-vaikutus yhteisön sisällä (kysymykset 7 ja 9), osallistuminen ja vaikuttaminen kouluyhteisössä (kysymys 10) ja kokemus omasta asemasta kouluyhteisössä (kysymys 11). Kysymyksistä 10 ja 11 rakennettiin summamuuttujat, joiden Cronbachin alfa oli 0,884 (kysymys 10) ja 0,782 (kysymys 11). Kysymysnumeroja 5, 7 ja 9 vertailtiin suoraan henkistä ja fyysistä väkivaltaa kokeneiden kesken. Osallisuuden eri osa-alueiden ja henkisen ja fyysisen väkivallan yhteyksien selvittämiseksi käytettiin väkivallan uudelleen luokittelua. Henkinen väkivalta oli alkuperäisellä aineistosta olevalta koodauksella 0/1, jossa numero 0 kuvasi ei väkivallan kokemusta ja numero 1 kuvasi väkivallan kokemusta. Fyysinen väkivalta luokiteltiin uudelleen 0/2-koodauksella. Tämän jälkeen henkistä ja fyysistä väkivaltaa kuvaavat muuttujat kokemukset laskettiin yhteen ja jos summa oli 0, vastaaja ei ollut kokenut mitään väkivaltaa. Jos summa oli 1, vastaaja oli kokenut henkistä väkivaltaa. Summa 2 kuvasi, että vastaaja oli kokenut fyysistä väkivaltaa ja summa 3 kuvasi, että vastaaja oli kokenut molempia väkivallan muotoja. Todistajana perheessä koettuun väkivaltaan ei-vastaus vastasi numeroa 0 ja kyllä-vastaus vastasi numeroa 1. Tämän jälkeen tulokset muokattiin lukijalle ymmärrettävämpään muotoon sekä rakennettiin taulukot. Taulukoilla voidaan esittää yksityiskohtaisempaa tietoa, esimerkiksi tarkat lukumäärät ja prosentit. Toisaalta kuviolla voidaan antaa yleiskuva tuloksista tekstin tueksi. (Valli 2018, 252.)

Osallisuuden ja lähisuhdeväkivallan välisen yhteyden tutkimiseksi ja tulosten yleistämiseksi, tuloksille tehtiin myös tilastollinen merkitsevyytestaus. Tilastollinen merkitsevyytestaus eli Khiin neliötesti selvittää voidaanko tuloksia yleistää perusjoukkoon tai voiko tuloksista tehdä johtopäätöksiä. (Valli 2018, 259.) P:n arvon ollessa pienempi kuin 0,05, sitä enemmän tuloksia voidaan yleistää ja tehdä johtopäätöksiä. Jos arvo on isompi, johtopäätöksiä on vaikeampi tehdä ja yleistämistä ei voida tehdä, koska saatu tulos voi näkyä vain tutkimuksen kohteena olevassa aineistossa tai vain tietyn tyyppisten yksilöiden vastauksissa. (mt. 2018, 260.)

5 OSALLISUUDEN JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN VÄLINEN YHTEYS

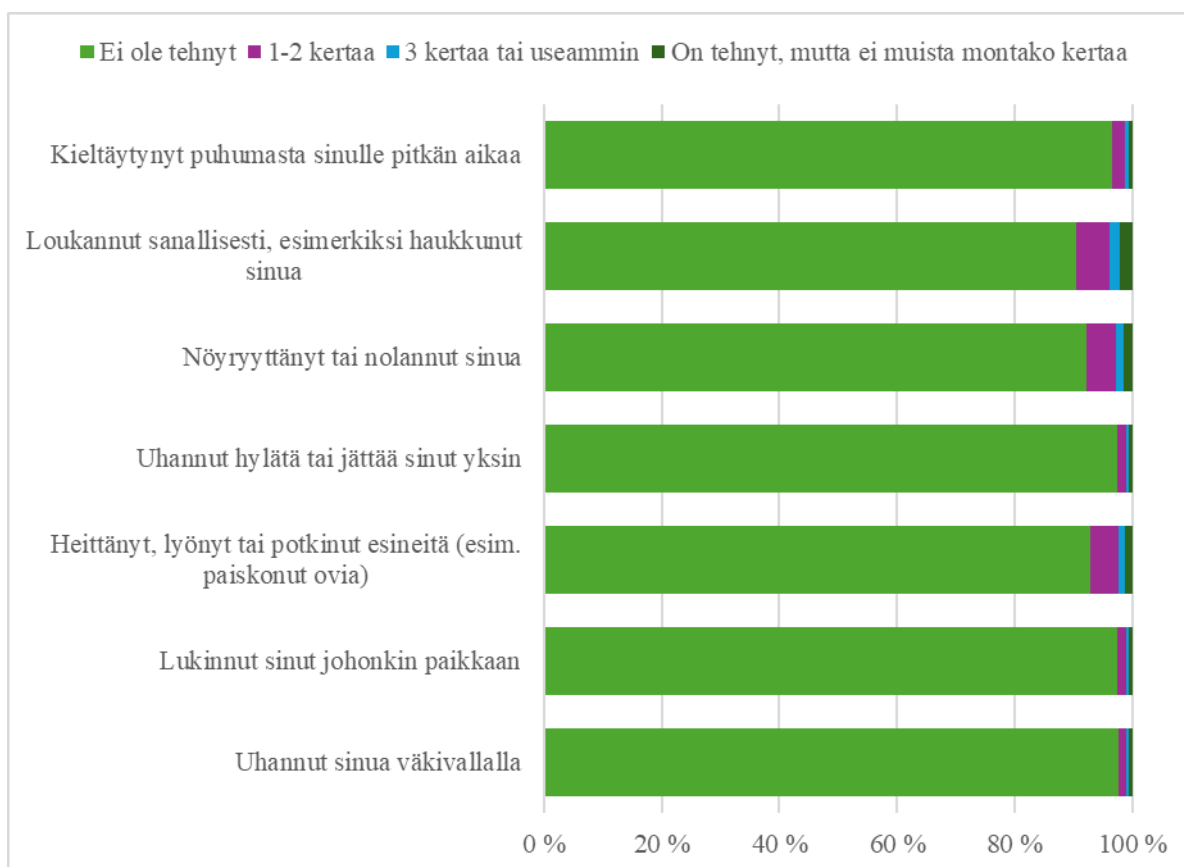
Tässä osiossa käydään läpi aineistoa tutkimuskysymysten osalta sekä havainnoidaan tuloksia kuvioiden ja taulukoiden avulla.

Ensimmäinen tutkimuskysymys on ”Kuinka moni 4.luokkalaisista pojista on kokenut (on ollut kohteena itse tai on ollut todistajana perheenjäsenten välisessä fyysisessä tai henkisessä väkivallassa) lähisuhdeväkivaltaa vuonna 2019?”. Taustoittavana tietona esitellään ensin 4. ja 5.luokkalaisten tyttöjen ja poikien kokemaa lähisuhdeväkivaltaa vuodelta 2019. Aineistossa 4. ja 5.luokkalaisten tyttöjen ja poikien määrä on 99 362. Suurin osa näistä kahdesta ikäluokasta ei ole kokenut henkistä väkivaltaa missään muodossa (yli 90 %) (liite 2). Esimerkiksi väkivallalla uhkaamista ei ole kokenut 98,3 % lapsista tai lukitsemista johonkin paikkaan 98,3 %, vanhemman uhkaamista hylätä tai jättää lapsi yksin johonkin paikkaan 97,9 % ei ole kokenut kyseisen vuoden aikana. Liite 2 osoittaa, että 1–2 % 4. ja 5.luokkalaisista vastaajista on kokenut henkistä väkivaltaa, mutta ei muista kuinka monta kertaa. Näitä ovat muun muassa sanallisesti loukkaaminen (1,9 %), nöyryyttäminen tai lapsen nolaaminen (1,4 %) ja esineiden heittäminen, potkiminen tai lyöminen (1,1 %). 1–2 kertaa vuoden 2019 aikana on kokenut sanallista loukkaamista 5,8 % vastaajista, nöyryyttämistä 5,6 % vastaajista sekä esineisiin kohdistuvaa väkivaltaa 4,1 % kaikista vastaajista.

Sama tulos toistuu myös fyysisen väkivallan osalta (liite 3). Suurin osa vastaajista ei ole kokenut mitään väkivaltaa (yli 90 %), mutta joitakin väkivallan muotoja, kuten vanhemman tarttumista lapseen kiinni niin, että häneen sattui (1,9 %), tukistanut lasta (1,1 %) ja satuttanut lasta muuten fyysisesti tai töninyt tai ravistellut vihaisesti (0,6 %), on tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana. Vuoden 2019 aikana vastaaja on kokenut 1–2 kertaa vanhemman satuttavaa tarttumista 6,6 %, tukistamista 3,6 %, tönimistä tai vihaista ravistelua 1,8 % tai läimäyttämistä 1,6 %. 4. ja 5.luokkalaisten henkisen ja fyysisen väkivallan määriä ja muotoja on myös käsitelty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportissa ”Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019” (Ikonen & Helakorpi 2019).

5.1 4.luokkalaisten poikien lähisuhdeväkivaltakokemukset

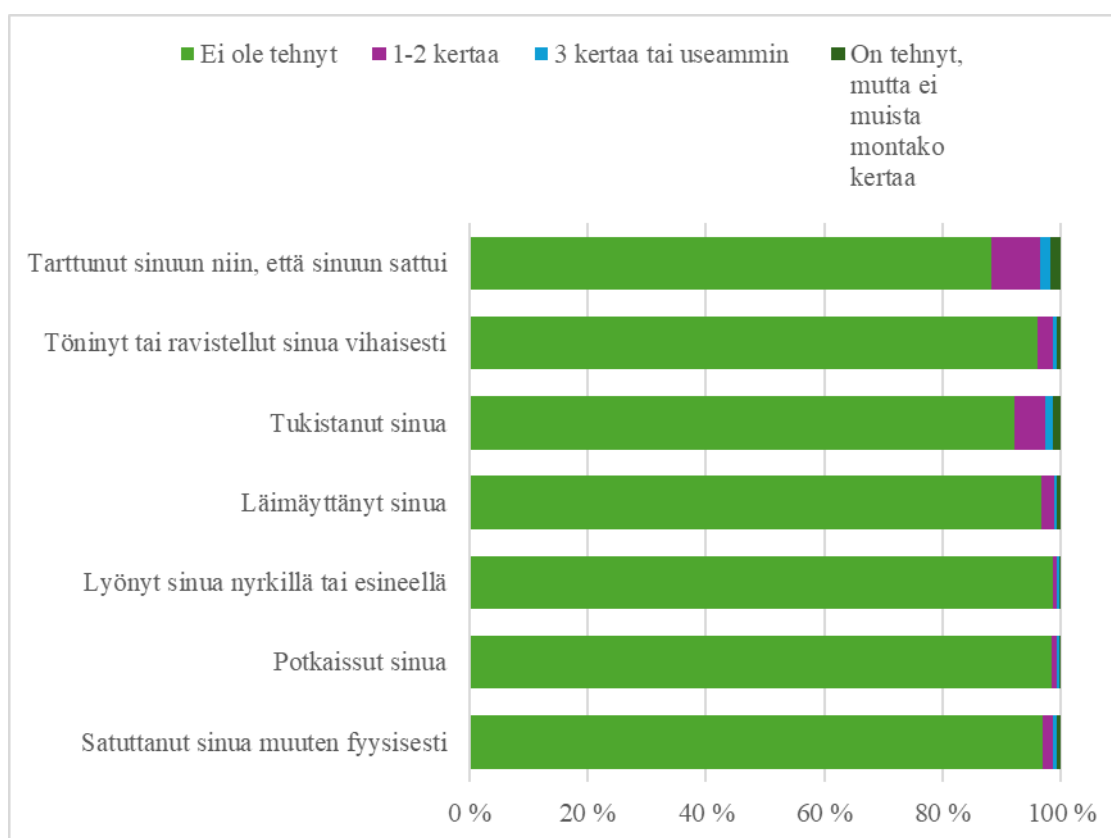
Neljäsluokkalaisten poikien (N=24522) kokemukset lähisuhdeväkivallasta ovat saman suuntaiset kuin 4. ja 5. luokkalaisilla vastaajilla, niin tytöillä kuin pojillakin. Kuvio 1 osoittaa, että suurin osa (yli 90 %) vastanneista ei ole kokenut henkistä väkivaltaa. Ne, jotka ovat kokeneet henkistä väkivaltaa, ovat kokeneet haukkumista, nöyryyttämistä tai esineiden väkivaltaista kohtelua.

Kuvio 1 Vanhempien tekemä henkinen väkivalta viimeisen 12 kuukauden aikana 4.luokkalaisille pojille (N=24522). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Vastaajista on kokenut 1–2 kertaa vuoden aikana haukkumista (5,8 %), nöyryyttämistä (5,1 %), esineisiin kohdistuvaa väkivaltaa (4,7 %) sekä vanhemman kieltäytymistä puhumasta lapselle pidemmän aikaa (2,2 %).

Fyysisen väkivallan osalta muutosta tuloksissa on hieman, koska vähintään 88 % vastaajista ei ole kokenut väkivaltaa vanhempansa taholta (kuvio 2). Fyysistä väkivallasta tarttuminen väkivaltaisesti, ravisteleminen ja tukistaminen ovat yleisimmät muodot.

Kuvio 2 Vanhempien tekemä fyysinen väkivalta viimeisen 12 kuukauden aikana 4.luokkalaisille pojille (N=24522). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

1–2 kertaa vuoden aikana 4. luokkalaisista pojista on kokenut vanhemman satuttavaa tarttumista 8,1 % vastaajista, tukistamista 5,1 %, tönimistä 2,5 % ja läimäyttämistä 2,1 %. 4.luokkalaisten poikien vastauksia vertailtaessa kaikkien 4. ja 5.luokkalaisten kesken, pojat saavat kovempaa kohtelua ylemmän luokka-asteen tytöt ja pojat. Huomio kiinnittyy fyysisen väkivallan kasvavaan määrään. Pojat kokevat useimmiten fyysistä väkivaltaa vanhempien taholta, joka voi olla muun muassa tarttumista tai kuritusväkivaltanakin pidettyä tukistamista. Lapsen haukkuminen ja nöyryyttäminen ovat yleisimmät henkisen väkivallan ilmenemismuotoja. Tuloksia vertailtaessa kuudesluokkalaisten kokemaan henkisen väkivallan muotoihin, puhumasta kieltäytymistä, haukkumista ja esineisiin kohdistuva väkivalta nousevat esiin samalla tavalla. Töniminen, läimäyttäminen ja tukistaminen ovat tutkimuksen mukaan kuudesluokkalaisten lasten eniten kokemaa fyysistä väkivaltaa. (Mielityinen 2023, 47.)

5.2 4.luokkalaiset pojat lähisuhdeväkivallan todistajina

Suurin osa 4.luokkalaisista pojista ei todistanut lähisuhdeväkivaltaa perheessään vuonna 2019 (liite 4). Kuitenkin 6,7 % 4.luokkalaisista pojista on ollut todistajana perheenjäsenten välisissä henkisen ja fyysisen väkivaltatilanteissa. Henkistä väkivaltaa on todistanut 9,1 % kaikista vastaajista. Vastaajista (N=24522) 3853 poikaa on vastannut kyllä erilaisiin väitteisiin henkisen väkivallan ilmenemismuodoista (liite 5). Perheenjäsenten välisessä henkisessä väkivallassa eniten korostuvat sanallinen loukkaaminen (66,5 % kyllä-vastanneista), esineisiin kohdistuva väkivalta (44,2 %) ja nöyryyttäminen tai nolaaminen (24,4 %). Ilmenemismuodot ovat samoja, joita 4.luokkalaiset pojat nostivat esiin itseensä kohdistuvana henkisenä väkivaltana.

Perheenjäsenten välistä fyysistä väkivaltaa on todistanut 4,1 % pojista (liite 4). 2644 poikaa on vastannut kyllä erilaisiin fyysisen väkivallan ilmenemismuotoihin (liite 6). Ilmenemismuotoja ovat muun muassa tarttumista toiseen perheenjäseneseen kiinni 62 % kyllä-vastaajista, perheenjäsenen tukistamista 42,3 % vastaajista tai potkaisemista 32,9 % vastaajista. Potkimista lukuun ottamatta fyysisen väkivallan ilmenemismuodot ovat samoja kuin 4.luokkalaisten poikien itseensä kohdistuvana. Vastaavasti 12 % kuudesluokkalaisista vastaajista on nähnyt tai kuullut perheenjäsenten välistä henkistä väkivaltaa, kun taas lievää fyysistä väkivaltaa on todistanut 3 % vastaajista ja vakavaa fyysistä väkivaltaa 2 % vastaajista (Mielityinen 2023, 53). Lasten itsensä määrittelemänä hyvinvoinnin rakentumisen kannalta turvallisuuden tunne kotona tai koulussa on yksi merkittävimmistä osa-alueista. Lasten hyvä olo koostuu rauhallisesta ilmapiiristä, jossa omaa tila, ajankäyttö ja sosiaaliset suhteet ovat myös lapsen itse osittain päätettävissä. Perhe- ja kaverisuhteet ja mahdollisuus osallistua yhteisöllisiin toimintoihin kuuluvat myös turvallisuuden tunteeseen ja osaksi hyvinvointia. (Kallinen ym.2021, 10-12.)

5.3 Osallisuuden osa-alueiden ja itseen kohdistuvan väkivallan välinen yhteys

Toisessa tutkimuskysymyksessä aiheena on koulussa ilmenevän osallisuuden ja väkivalta-kokemusten välisen yhteyden tutkiminen. Tässä tutkitaan eroavatko lähisuhdeväkivaltaa

kokeneiden 4.luokkalaisten poikien osallisuuskokemukset niistä pojista, jotka eivät ole kokeneet lähisuuhdeväkivaltaa. Jos osallisuuskokemukset eroavat toisistaan, niin millä osa-alueilla ja miten.

Osallisuuden osa-alueista ensimmäinen on oman äänensä kuuluville saaminen luokassa (taulukko 1). Suurin osa vastaajista kokee saavansa äänensä kuuluviin usein, vaikka itse väkivaltaa kokeneiden ja kokemattomien poikien välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja.

Taulukko 1 4. luokkalaisten poikien kokemus saada oma äänensä kuuluviin luokassa (N=24413).P=< 0,001. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Oman äänen kuuluville saaminen luokassa				Yhteensä
		Väkivaltakokemus			Molempia	
		Ei kumpaakaan	Vain henkistä väkivaltaa	Vain fyysistä väkivaltaa		
Usein	Määrä	10231	1289	1343	1458	14321
	%	60,4 %	54,5 %	57,2 %	52,9 %	58,7 %
Joskus	Määrä	6419	1028	942	1204	9593
	%	37,9 %	43,4 %	40,1 %	43,7 %	39,3 %
En koskaan	Määrä	289	50	64	96	499
	%	1,7 %	2,1 %	2,7 %	3,5 %	2,0 %
Yhteensä	Määrä	16939	2367	2349	2758	24413
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Taulukko 1 osoittaa, että kaikista vastanneista 58,7 % kokee saavansa usein äänensä kuuluville ja 2 % kokee, ettei saa koskaan ääntänsä kuuluville. Suurin osa pojista, joilla ei ole kokemusta väkivallasta, saavat äänensä kuuluviin usein (60,4 %). Toisaalta vastaajista 1,7 % kokee, ettei saa koskaan ääntänsä kuuluviin. Väkivaltaa kokeneet vastaajat harvemmin saavansa äänensä kuuluviin usein (52,9 %), mutta ei koskaan-vastauksia on hieman enemmän (3,5 %) verrattuna väkivaltaa kokemattomiin. Vertailtaessa väkivallan eri muotojen välillä osallisuuden osa-alueen parissa, fyysistä väkivaltaa (2,7 %) kokeneet pojat eivät koe saavansa ääntänsä kuuluviin niin hyvin kuin henkistä väkivaltaa (2,1 %) kokeneet pojat. Tällä osallisuuden osa-alueella poikien väkivaltakokemukset vaikuttavat tilastollisesti merkitsevästi siihen, miten he kokevat saavansa äänensä kuuluviin.

Toisena osallisuuden osa-alueena on vuorovaikutus yhteisössä ja tässä tutkimuksessa kyseessä on vastaajan vuorovaikutuskokemusten laatu muiden oppilaiden kanssa ja vuorovaikutuskokemusten määrä opettajien kanssa (taulukko 2 ja 3).

Taulukko 2 4.luokkalaisten poikien vuorovaikutuskokemus luokkakavereiden kanssa (N=24281). P=< 0,001. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Vuorovaikutus luokkakavereiden kanssa				
		Väkivaltakokemus				
		Ei kumpaakaan	Vain henkistä	Vain fyysistä	Molempia	Yhteensä
Hyvää	Määrä	14457	1782	1864	1919	20022
	%	85,8 %	76,1 %	79,8 %	69,9 %	82,5 %
Kohtalaista	Määrä	2317	521	443	751	4032
	%	13,7 %	22,3 %	19,0 %	27,3 %	16,6 %
Heikkoa	Määrä	84	38	29	76	227
	%	0,5 %	1,6 %	1,2 %	2,8 %	0,9 %
Yhteensä	Määrä	16858	2341	2336	2746	24281
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kyselyyn vastanneista pojista 82,5 % kokee vuorovaikutuksen olevan hyvää luokkakavereidensa kanssa, kun taas heikkoa vuorovaikutusta kokee 0,9 % vastanneista (taulukko 2). Suurin osa vastaajista, jotka eivät ole kokeneet kumpaakaan väkivaltaa, kokevat vuorovaikutuksen olevan hyvää (85,8 %) ja vain 0,5 % vastaajista kokee sen olevan heikkoa. Molempia väkivallan muotoja kokeneet 4.luokkalaiset pojat myös havaitsivat vuorovaikutuksen olevan hyvää (69,9 %), kohtalaista (27,3 %) ja heikkoa (2,8 %). Vertailtaessa henkistä ja fyysistä väkivaltaa kokeneiden poikien vuorovaikutuskokemusta keskenään, fyysistä väkivaltaa kokeneet pojat ovat vastanneet vuorovaikutuksen olevan luokkakavereiden kanssa parempaa kuin henkistä väkivaltaa kokeneilla. Tässä osallisuuden osa-alueessa itse väkivaltaa kokeiden vastaajien ja kokemattomien vastaajien välillä on tilastollisesti merkitsevä ero. Vuorovaikutus luokkakavereiden kanssa heikkenee samalla, jos lapsi kokee henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Osallisuuteen kuuluu elää omannäköistä elämää, johon kuuluu muun muassa ymmärrettävä ja toiset huomioiva vuorovaikutus ihmisten kanssa. Se on myös aineetonta perusturvaa, jota ilman ihminen ei välttämättä koe hyvinvointia. (Isola ym. 2019, 114.) Väki-valta itsessään heikentää hyvinvointia, jolloin heikko vuorovaikutus oman ikäluokan tai opettajien kanssa lisää vielä lasten pahoinvointia.

Taulukko 3 4.luokkalaisten poikien vuorovaikutuskokemus opettajien kanssa (N=24364). P=< 0,001. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Opettajien kiinnostus oppilasta kohtaan				
		Väkivaltakokemus				
		Ei kumpaakaan	Vain henkistä	Vain fyysistä	Molempia	Yhteensä
Usein	Määrä	6008	716	757	793	8274
	%	35,5 %	30,3 %	32,2 %	29,0 %	34,0 %
Joskus	Määrä	9856	1438	1406	1596	14296
	%	58,3 %	60,9 %	59,9 %	58,3 %	58,7 %
Ei koskaan	Määrä	1054	208	185	347	1794
	%	6,2 %	8,8 %	7,9 %	12,7 %	7,4 %
Yhteensä	Määrä	16918	2362	2348	2736	24364
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Taulukko 3:n mukaan kysyttäessä opettajien kiinnostusta oppilaiden elämää kohtaan oli tyyppillisin vastaus 4.luokkalaisten poikien keskuudessa vaihtoehto ”joskus” (58,7 %). Vastaa- jista 7,4 % kokee, etteivät opettajat ole koskaan kiinnostuneita heidän elämästään. Väki- valtaa kokemattomat vastaajat kertovat opettajien olevan kiinnostuneita heidän kuulumisistaan ja elämästään joskus (58,3 %), kun taas 6,2 % vastaajista kokee, ettei opettajat ole koskaan kiinnostuneita. Samoja viitteitä on myös molempia väkivallanmuotoja kokeneiden parissa eli eniten pojat kokevat opettajien kiinnostusta joskus (58,3 %). Kuitenkin huomio kiinnittyy vastausten kasvavaan määrään ei koskaan-vaihtoehtoon kohdalla, joita on puolet enemmän kuin väkivaltaa kokemattomilla (12,7 %). Myös tässä vuorovaikutuksen osassa, pojat ero- vat toisistaan. Isompi osa itse väkivaltaa kokeneista pojista tuntee niin, että opettajat eivät ole kiinnostuneita heidän kuulumisistaan verrattuna kokemattomiin. Kuitenkaan sillä ei ole suurta eroa vastauksissa, mitä väkivaltaa lapsi on kokenut.

Puhutulla kielellä, sanoilla ja eleillä on merkitystä osallisuuden edistämisen ja toisaalta väkivallan ennaltaehkäisemisen kannalta. Sillä on merkitystä, mitä ja miten puhutaan, missä tilanteissa ja miten lapset kohtaavat toisensa tai lapset ja opettajat pystyvät kommunikoimaan keskenään. (Isola ym. 2019, 115–116.) Kun lapset kohdataan kunnioittavasti ja vaka- vasti otettavina, vaikeistakin aiheista on helpompi puhua. Aineettomassa perusturvassa hen- kilöllä on tiedossa ainakin yksi luotettava henkilö, jolle kertoa vaikeistakin kokemuksista ja niihin voidaan puuttua. Se on myös osa ennakoivaa oman elämän ohjaamista. (mt. 2019, 116.) Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että osallisuuden osa-alue, molemmista

näkökulmista katsottuna, on heikkoa väkivaltaa kokeneilla, jolloin esimerkiksi vuorovaikutuksen ennaltaehkäisevä vaikutus väkivallan osalta heikkenee.

Kolmantena osallisuuden osa-alueena on osallistuminen ja vaikuttaminen koulu yhteisössä. Vahvaa osallistumista tarkoittaa vastaajan mahdollisuutta osallistua määrällisesti paljon vaikuttamiseen ja heikkoa osallistumista tarkoittaa määrällisesti ei ollenkaan. Pääosin vastaajat kokevat keskimääräistä osallistumista (taulukko 4).

Taulukko 4 4.luokkalaisten poikien osallistumiskokemus koulu yhteisössään (N=24397). P=0,081. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Osallistumiskokemus koulu yhteisössä				Yhteensä
		Väkivaltakokemus				
		Ei kumpaakaan	Vain henkistä	Vain fyysistä	Molempia	
Vahvaa osallistumista	Määrä	6076	835	863	1057	8831
	%	35,9 %	35,4 %	36,8 %	38,4 %	36,2 %
Keskimääräistä osallistumista	Määrä	9283	1303	1269	1421	13276
	%	54,8 %	55,3 %	54,0 %	51,6 %	54,4 %
Heikkoa osallistumista	Määrä	1577	219	216	278	2290
	%	9,3 %	9,3 %	9,2 %	10,1 %	9,4 %
Yhteensä	Määrä	16936	2357	2348	2756	24397
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kaikista vastaajista eniten (54,4 %) koetaan keskimääräistä osallistumista, tämän jälkeen vahvaa osallistumista (36,2 %) ja heikkoa osallistumista (9,4 %). Taulukko 4 osoittaa, että vastaajat, jotka eivät ole kokeneet väkivaltaa missään muodossa, kokevat eniten keskimääräistä osallistumista koulu yhteisössään (54,8 %). Vahvaa osallistumista heistä kokee 35,9 % ja heikkoa osallistumista 9,3 % vastaajista. Väkivaltaa kokeneiden vastaajien osallistumiskokemukset eroavat vertailujoukosta. Eniten he kokevat keskimääräistä osallistumiskokemusta (51,6 %), mutta vahvaa osallistumista on enemmän kuin muilla (38,4 %). Toisaalta he myös kokevat heikkoa osallistumista muita hieman enemmän eli 10,1 %. Koetun väkivallanmuodolla ei ole isoa merkitystä osallistumiskokemuksen kanssa. Tässä osallisuuden osa-alueessa pojat eroavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Väkivaltaa kokeneet pojat kertovat saavansa osallistua ja vaikuttaa määrällisesti enemmän kuin väkivaltaa kokemattomat pojat. Onnistunut ja itselle merkittävä vaikuttaminen ja osallistuminen luo sisältöä ja merkitystä omaan elämään, koska se osaltaan nostaa tunnetta omasta merkitsevyydestä toisten silmissä. Ilman tätä tunnetta ihminen ei välttämättä koe olevansa osallisuuden arvoinen.

(Isola ym. 2017, 30.) Vaikka väkivallan kokemus on osattomuutta aiheuttava, silti yksikin osallisuuden osa-alue voi olla vahvaa ja näin lisätä yksilön hyvinvointia ja resilienssiä.

Neljäs osallisuuden osa-alue on tunne omasta asemasta koulu yhteisössä, niin omassa luokassa kuin koulussa. Taulukosta 5 ilmenee, että suurin osa väkivaltaa kokemattomista tuntee voimakkaasti olevansa tärkeä osa koulu yhteisöön.

Taulukko 5 4.luokkalaisten poikien tunne omasta asemasta koulu yhteisössä (N=24057). $P < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Tunne omasta asemasta koulu yhteisössä				Yhteensä
		Väkivaltakokemus				
		Ei kumpaakaan	Vain henkistä	Vain fyysistä	Molemmat	
Voimakas tunne	Määrä	10088	1185	1240	1298	13811
	%	60,4 %	50,8 %	53,5 %	47,9 %	57,4 %
Keskimääräinen tunne	Määrä	6059	996	950	1180	9185
	%	36,3 %	42,7 %	41,0 %	43,6 %	38,2 %
Heikko tunne	Määrä	551	151	129	230	1061
	%	3,3 %	6,5 %	5,6 %	8,5 %	4,4 %
Yhteensä	Määrä	16698	2332	2319	2708	24057
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kaikista vastanneista pojista 57,4 % tuntee voimakkaasti olevansa osa koulu yhteisöä ja 4,4 % tuntee kuuluvansa heikosti koulu yhteisöön (taulukko 5). Väkivaltaa kokemattomat vastaajat kertovat eniten voimakkaasta (60,4 %) ja keskimääräistä (36,3 %) oman aseman tunteesta. Väkivaltaa kokeneet pojat kertovat kokevansa voimakasta tunnetta (47,9 %) ja keskimääräistä tunnetta (43,6 %). Toisaalta väkivaltaa kokeneet eivät tunne itseään tärkeäksi osaksi koulu yhteisöön (8,5 %), kun taas väkivaltaa kokemattomat pojat tuntevat näin vain 3,3 % vastaajista. Tässä osallisuuden osa-alueessa on myös tilastollisesti merkitsevä ero poikien välillä, väkivallan kokemisella ja koulu yhteisöön kuulumisella on selkeä yhteys. Väkivaltaa kokeneet vastaajat kokevat vähemmän voimakasta tunnetta omasta asemastaan koulu yhteisönsä kuin väkivaltaa kokemattomat. Osallisuus rakentuu myös oman aseman kokemuksesta yhteisössä ja kuulumisesta yhteisöön. Myönteinen palaute ja tunnustetuksi tuleminen ryhmässä lisää oman arvon tuntemista ja minäpystyvyyttä sekä luottamusta toisiin. Perusturvallisuuden järkkyyessä, kuten väkivallan uhrina, osattomuuden tunne on usein voimakas. (Isola 2019, 117.) Kuten tässä tutkielmassa on todettu, useimmiten väkivaltaa kokeneet eivät koe itseään tärkeäksi osaksi yhteisöä ja siten osallisuus tältä osin on vaarantunut.

5.4 Osallisuuden osa-alueiden ja todistajana oleminen lähisuuhdeväkivaltilanteessa ja niiden välinen yhteys

Tässä osiossa analysoidaan eroavatko fyysisessä ja henkisessä lähisuuhdeväkivaltaa todistaneiden 4.luokkalaisten poikien osallisuuskokemukset niistä pojista, jotka eivät ole todistaneet väkivaltaa. Jos kokemukset eroavat toisistaan, niin millä osallisuuden osa-alueilla ja miten.

Osallisuuden osa-alueista ensimmäinen on oman äänensä kuuluville saaminen luokassa. Suurin osa kaikista vastaajista kokee saavansa äänensä kuuluviin luokassa usein tai joskus (taulukko 6).

Taulukko 6 4.luokkalaisten poikien kokemus saada äänensä kuuluviin luokassa (N=24413). P=<0,001. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Oman äänen kuuluville saaminen luokassa		
		Todistajana fyysisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Usein	Määrä	12874	1447	14321
	%	59,1 %	54,9 %	58,7 %
Joskus	Määrä	8474	1119	9593
	%	38,9 %	42,5 %	39,3 %
En koskaan	Määrä	431	68	499
	%	2,0 %	2,6 %	2,0 %
Yhteensä	Määrä	21779	2634	24413
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

		Oman äänen kuuluville saaminen luokassa		
		Todistajana henkisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Usein	Määrä	12218	2103	14321
	%	59,4 %	54,8 %	58,7 %
Joskus	Määrä	7962	1631	9593
	%	38,7 %	42,5 %	39,3 %
En koskaan	Määrä	396	103	499
	%	1,9 %	2,7 %	2,0 %
Yhteensä	Määrä	20576	3837	24413
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kaikista vastanneista, jotka ovat vastanneet fyysisen ja henkisen lähisuhdeväkivallan todistajakysymykseen, suurin osa (58,7 %) kokee saavansa äänensä kuuluviin luokassa usein (taulukko 6). Ei koskaan ääntänsä kuuluviin saavia on 2 % vastanneista. Henkistä (54,8 %) ja fyysistä (54,9 %) väkivaltaa todistaneiden poikien mielestä, he saavat äänensä kuuluviin usein. Kun taas pojat, jotka eivät ole todistaneet henkistä (59,4 %) tai fyysistä (59,1 %) väkivaltaa, kokevat saavansa äänensä kuuluviin usein tilastollisesti merkitsevästi enemmän. Vastaavasti henkistä (42,5 %) ja fyysistä (42,5 %) väkivaltaa kokevat saavansa eniten äänensä kuuluviin joskus verrattuna poikiin, jotka eivät ole todistaneet henkistä (38,7 %) tai fyysistä (38,9 %) väkivaltaa. Ei koskaan omaa ääntänsä kuuluville saavia on enemmän väkivaltaa todistaneiden joukossa kuin heidän vertailujoukossaan. Voidaan todeta, että väkivallantodistaminen vaikuttaa siihen, kuinka usein pojat kokevat saavansa äänensä kuuluville, mutta väkivallan muodolla ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa. Kuulluksi tulemisella niin kotona kuin koulussa lapsilla on vaihtelevia kokemuksia. Myönteinen kokemus syntyy silloin, kun lapsi saa aikuisen huomion ja tulee ymmärretyksi. Lisäksi myönteistä on se, että heidän elämässään on aikuisia, joille kertoa huolistaan, esimerkiksi sukulaiset, koulun tai varhaiskasvatuksen työntekijät. Kielteinen kokemus syntyy, jos vanhemmat eivät ole läsnä ja kiinnittävät huomiota toisaalle. (Kallinen ym. 2021, 12–13.)

Toisena osallisuuden osa-alueena on vuorovaikutus yhteisössä. Sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa todistaneet arvioivat useammin vuorovaikutuksen heikoiksi ja harvemmin hyväksi ja kohtalaiseksi kuin ei väkivaltaa todistaneet (taulukko 7).

Taulukko 7 4.luokkalaisten poikien vuorovaikutuskokemus luokkakavereiden kanssa (N=24281), $P < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Vuorovaikutus luokkakavereiden kanssa		
		Todistajana fyysisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Hyvää	Määrä	18063	1959	20022
	%	83,4 %	74,6 %	82,5 %
Kohtalaista	Määrä	3417	615	4032
	%	15,8 %	23,4 %	16,6 %
Heikkoa	Määrä	175	52	227
	%	0,8 %	2,0 %	0,9 %
Yhteensä	Määrä	21655	2626	24281
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Vuorovaikutus luokkakavereiden kanssa

		Todistajana henkisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Hyvää	Määrä	17165	2857	20022
	%	83,9 %	74,8 %	82,5 %
Kohtalaista	Määrä	3132	900	4032
	%	15,3 %	23,5 %	16,6 %
Heikkoa	Määrä	162	65	227
	%	0,8 %	1,7 %	0,9 %
Yhteensä	Määrä	20459	3822	24281
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kaikista vastanneista, jotka ovat vastanneet fyysisen ja henkisen lähisuhdeväkivallan todistajakysymykseen, 82,5 % kokee vuorovaikutuksen olevan hyvää, 16,6 % kohtalaista ja 0,9 % heikkoa (taulukko 7). Henkistä ja fyysistä lähisuhdeväkivaltaa todistaneiden poikien kokemus vuorovaikutuksesta on pääosin hyvää (yli 74 %) ja jonkin verran kohtalaista (yli 23 %). Pojat, jotka eivät ole todistaneet väkivaltaa, kokevat myös vuorovaikutuksen olevan hyvää muiden oppilaiden kanssa (yli 83 %), mutta he kokevat vähemmän kohtalaista vuorovaikutusta kuin vertailujoukkonsa. Heikkoa vuorovaikutusta kokevat eniten väkivaltaa todistaneet henkilöt, fyysistä (2,0 %) ja henkistä (1,7 %).

Kaikkien vastaajien mukaan, eniten he kokevat opettajien olevan kiinnostuneita heidän koulumisistaan ja elämästään joskus. Tässä taulukossa 8 saman suuntaisesti kuin taulukossa 7 väkivaltaa todistaneet arvioivat useammin, että opettaja ei ole kiinnostunut heistä verrattuna niihin henkilöihin, jotka eivät ole todistaneet väkivaltaa.

Taulukko 8 4.luokkalaisten poikien vuorovaikutuskokemus opettajien kanssa (N=24364), P=< 0,001. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Opettajien kiinnostus oppilasta kohtaan		
		Todistajana fyysisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Usein	Määrä	7541	733	8274
	%	34,7 %	27,9 %	34,0 %
Joskus	Määrä	12660	1636	14296
	%	58,2 %	62,2 %	58,7 %
Ei koskaan	Määrä	1533	261	1794
	%	7,1 %	9,9 %	7,4 %
Yhteensä	Määrä	21734	2630	24364
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

		Opettajien kiinnostus oppilasta kohtaan		
		Todistajana henkisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Usein	Määrä	7137	1137	8274
	%	34,8 %	29,6 %	34,0 %
Joskus	Määrä	11976	2320	14296
	%	58,3 %	60,4 %	58,7 %
Ei koskaan	Määrä	1413	381	1794
	%	6,9 %	9,9 %	7,4 %
Yhteensä	Määrä	20526	3838	24364
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Taulukko 8 osoittaa, että kaikista vastanneista, jotka ovat vastanneet fyysisen ja henkisen lähisuhdeväkivallan todistajakysymykseen, 58,7 % kokee opettajien olevan kiinnostuneita oppilaiden kuulumisista joskus ja 7,4 % ovat vastanneet ei koskaan. Henkistä (60,4 %) ja fyysistä (62,2 %) väkivaltaa todistaneet pojat kokevat eniten opettajien olevan kiinnostuneita heistä joskus. Pojat, jotka eivät ole todistaneet fyysistä (58,2 %) tai henkistä (58,3 %) väkivaltaa kokevat myös joskus opettajan olevan kiinnostuneita heistä. Eniten opettajan ja oppilaan välisestä heikosta vuorovaikutuksesta raportoivat ne, jotka ovat todistaneet väkivaltaa (9,9 %). Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että väkivallan todistamisella ja eri vuorovaikutuskokemuksilla on yhteys. Eniten heikoista vuorovaikutuskokemuksista niin luokkakavereiden kuin opettajien kanssa raportoivat väkivaltaa todistaneet henkilöt. Lasten

hyvinvoinnin edistäminen vaatii kuulluksi tulemisen lisäksi aikuisten pysähtymistä ja aikaa lasten ja nuorten asioille. Lapset toivovat, että heidän kertomansa asia kuunnellaan loppuun asti ja heidän asioistansa ollaan aidosti kiinnostuneita. Kun koulussa oleva aikuinen tunnustaa ja arvostaa lapsen näkökulmaa esillä olevaan asiaan, hän tukee samalla lapsen hyvinvointia ja osallistaa häntä osaksi keskustelua. (Kallinen ym. 2021, 13–14.)

Kolmantena osallisuuden osa-alueena on osallistuminen ja vaikuttaminen koulu yhteisössä. Pääosin vastaajat kokevat joko vahvaa osallistumista tai keskimääräistä osallistumista (taulukko 9).

Taulukko 9 4.luokkalaisten poikien osallistumiskokemus koulu yhteisössään (N=24397), $P < 0,001$. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Osallistumiskokemus koulu yhteisössä

		Todistajana fyysisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Vahvaa osallistumista	Määrä	7974	857	8831
	%	36,6 %	32,5 %	36,2 %
Keskimääräistä osallistumista	Määrä	11745	1531	13276
	%	54,0 %	58,1 %	54,4 %
Heikkoa osallistumista	Määrä	2041	249	2290
	%	9,4 %	9,4 %	9,4 %
Yhteensä	Määrä	21760	2637	24397
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Osallistumiskokemus koulu yhteisössä

		Todistajana henkisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Vahvaa osallistumista	Määrä	7525	1306	8831
	%	36,6 %	34,0 %	36,2 %
Keskimääräistä osallistumista	Määrä	11070	2206	13276
	%	53,9 %	57,4 %	54,4 %
Heikkoa osallistumista	Määrä	1958	332	2290
	%	9,5 %	8,6 %	9,4 %
Yhteensä	Määrä	20553	3844	24397
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kaikista vastanneista, jotka ovat vastanneet fyysisen ja henkisen lähisuhdeväkivallan todistajakysymykseen, 54,4 % kokee keskimääräistä osallistumista ja 9,4 % kokee heikkoa

osallistumista (taulukko 9). Henkistä väkivaltaa todistaneiden poikien mielestä, heidän osallistumisensa on eniten keskimääräistä (57,4 %) ja fyysistä väkivaltaa todistaneiden mielestä (58,1 %). Pojilla, jotka eivät ole todistaneet väkivaltaa, on samansuuntaiset ajatukset kuin vertailuryhmällensä. Vastajat, jotka eivät ole todistaneet henkistä väkivaltaa, kokevat eniten keskimääräistä osallistumista (53,9 %). Vastajat, jotka eivät ole todistaneet fyysistä väkivaltaa kokevat myös keskimääräistä osallistumista (54 %). Eniten heikkoa osallistumista kokevat vastajat, jotka eivät ole kokeneet henkistä väkivaltaa (9,5 %). Yhteenvedon voidaan sanoa, että väkivaltaa todistaneet kokevat pääsääntöisesti keskimääräistä osallistumista. Vastajat, jotka eivät ole todistaneet väkivaltaa, kokevat useimmiten vahvaa tai heikkoa osallistumista. Väkivallan todistamisella ja osallistumiskokemuksella on yhteys. Osallistuminen, vaikuttaminen ja tietäminen korostuvat eniten koulun ja varhaiskasvatuksen kontekstissa verrattuna kotiin. Tätä osa-aluetta kuitenkin rajoittaa lasten tiedon käyttäminen rajallisesti ja keskittyen vain lapsen omaa toimintaan, vaikka heillä olisi paljon enemmän annettavaa tietoa laajemmassa kontekstissa. (Kallinen ym. 2021, 14.) Kuitenkin lainsäädännöllisesti, lasten hyvinvoinnin lisäämisen ja koulun opetussuunnitelmien kannalta osallistuminen ja vaikuttaminen pitäisi olla isommassa roolissa koulumaailmassa. Lapset luottavat omaan asiantuntijuuteensa hyvinvointinsa lisäämisessä ja käyttäisivät sitä, jos siihen annettaisiin mahdollisuus. (mt. 2021, 15.)

Neljäs osallisuuden osa-alue on tunne omasta asemasta kouluyhteisössä. Keskimääräistä tunnetta omasta asemastaan tuntevat eniten väkivaltaa todistaneet pojat (taulukko 10). Väkivaltaa todistaneet kokivat hieman enemmän heikkoa tunnetta asemastaan ja vähemmän voimakasta tunnetta asemastaan verrattuna poikiin, jotka eivät ole todistaneet väkivaltaa.

Taulukko 10 4.luokkalaisten poikien tunne omasta asemasta koulu yhteisössään (N=24057), P=<0,001. Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

		Tunne omasta asemasta koulu yhteisössään		
		Todistajana fyysisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Voimakas tunne	Määrä	12502	1309	13811
	%	58,3 %	50,2 %	57,4 %
Keskimääräinen tunne	Määrä	8069	1116	9185
	%	37,6 %	42,8 %	38,2 %
Heikko tunne	Määrä	879	182	1061
	%	4,1 %	7,0 %	4,4 %
Yhteensä	Määrä	21450	2607	24057
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

		Tunne omasta asemasta koulu yhteisössään		
		Todistajana henkisessä väkivallassa		
		Ei	Kyllä	Yhteensä
Voimakas tunne	Määrä	11883	1928	13811
	%	58,6 %	50,8 %	57,4 %
Keskimääräinen tunne	Määrä	7569	1616	9185
	%	37,4 %	42,6 %	38,2 %
Heikko tunne	Määrä	809	252	1061
	%	4,0 %	6,6 %	4,4 %
Yhteensä	Määrä	20261	3796	24057
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kaikista vastanneista, jotka ovat vastanneet fyysisen ja henkisen lähisuhdeväkivallan todistajakysymykseen, 57,4 % tuntee voimakkaasti oman asemansa yhteisössään ja 4,4 % vastaajista kokee heikkoa tunnetta (taulukko 10). Väkivaltaa todistaneet pojat kokevat eniten voimakasta tunnetta omasta asemastaan (yli 50 %) kuten myös pojat, jotka eivät ole kokeneet väkivaltaa (yli 58 %). Eniten eroa väkivaltaa todistaneiden vastaajien ja ei-todistaneiden vastaajien välillä on heikon tunteen kohdalla omasta asemasta. Henkistä väkivaltaa (6,6 %) ja fyysistä väkivaltaa (7 %) todistaneiden poikien vastaukset eroavat tilastollisesti merkittävästi niistä, jotka eivät ole todistaneet henkistä väkivaltaa (4 %) ja fyysistä väkivaltaa (4,1 %). Väkivallan todistamisella ja oman aseman kokemisella on selvä yhteys.

6 POHDINTA

Tässä osiossa tehdään yhteenvetoa tuloksista, analysoidaan tutkimusprosessia ja pohditaan tulosten perusteella mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Tutkielman tehtävänä oli kartoittaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyn (2019) pohjalta lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden 4.luokkalaisten poikien osallisuuskokemuksia koulussa. Ensin tarkasteltiin 4. ja 5.luokkalaisten vastaajien kokemaa lähisuhdeväkivaltaa ja tämän jälkeen 4.luokkalaisten poikien kokemaa väkivaltaa. Väkivaltaa tarkasteltiin niin itseen kohdistuvana kuin todistajan positiosta. Tekijänä oli määriteltynä vanhempi, joka voi olla esimerkiksi niin biologinen vanhempi, kuin sijaishuolto paikan aikuinen. Tämän jälkeen siirryttiin vertailemaan väkivaltaa kokeneiden ja väkivaltaa kokemattomien 4.luokkalaisten poikien osallisuuskokemuksia koulussa. Aineistosta analysoitiin eroavatko poikien kokemukset toisistaan ja jos, eroavat niin millä osa-alueilla ja miten. Tutkielmaan valittiin neljä osallisuuden osa-aluetta, oman äänen kuuluville saaminen luokassa, vuorovaikutus oppilaiden ja opettajien välillä, osallistumiskokemus kouluyhteisössä sekä tunne omasta asemasta kouluyhteisössä.

Suurin osa 4.luokkalaisista pojista ei ole kokenut fyysistä eikä henkistä väkivaltaa. Fyysisestä puolesta eniten esiintyy vastaajan väkivaltaista tarttumista, tukistamista tai tönimistä. Henkisen väkivallan puolelta vastaajan haukkumista, nolaamista ja esineiden väkivaltaista kohtelemista, kuten heittelemistä tai potkimista. Tulokset ovat samansuuntaisia väkivallan muotojen osalta myös muissa väkivaltatutkimuksissa, kuten Mielityinen ja kumppanit (2023) tai Ikonen ja kumppanit (2019).

Suurin osa pojista ei ole todistanut perheenjäsentensä välistä henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Noin joka yhdeksäs poika on joutunut todistamaan perheenjäsenten välistä henkistä lähisuhdeväkivaltaa. Henkisen väkivallanmuodot ovat samoja, joita pojat ovat joutuneet itse kohtamaan eli haukkumista, nolaamista tai esineiden väkivaltaista kohtelemista. Fyysistä väkivaltaa perheenjäsenten välisenä toimintana on todistanut pieni osa 4.luokkalaisista pojista. Myös fyysisen väkivallan muodot ovat samoja, joita pojat ovat itse kokeneet. Tästä poikkeuksena on perheenjäsenen potkaiseminen.

Kaikissa tutkituissa osallisuuden osa-alueissa väkivallan kokemisella, niin itse uhrina kuin todistajanakin, vaikutusta sekä osallisuuden kokemuksilla ja väkivallan kokemuksilla on yhteys. Yhteistä lähisuhdeväkivallan uhrien tuloksissa on korostunut määrä heikon tai ei

koskaan-vastausten osalta. Useimmiten pojat, jotka ovat itse kokeneet väkivaltaa, kokevat osallisuutensa keskimääräiseksi tai heikoksi verrattuna väkivaltaa kokemattomiin. Kuten esimerkiksi opettajien kiinnostus oppilaita kohtaan tai poikien tunne omasta asemastaan kouluyhteisössä. Samansuuntaisia tuloksia on 8.–9.luokkalaisten osallisuuden ja väkivallan yhteydessä, erityisesti poikien osalta. Osallisuuden kokemus on sitä matalampi, mitä useimmin vastaaja kokee väkivaltaa. (Virrankari ym. 2021,7.) Myös väkivaltaa todistaneiden vastauksissa keskeistä on keskimääräisen tai heikon osallisuuden kokemukset. Esimerkiksi tunne omasta asemasta kouluyhteisössä on selkeästi heikompi väkivaltaa todistaneiden kuin niiden, jotka eivät ole todistaneet väkivaltaa. Yhteistä lähisuhdeväkivaltaa todistaneiden ja itse uhrina olevien 4.luokkalaisten poikien vastauksissa on samankaltaisuus osallisuuden osa-alueissa. Suurin osa samoista osa-alueista, kuten oman äänen kuuluville saaminen tai vuorovaikutus kouluyhteisössä, ovat keskimääräisiä tai heikkoja kokemuksia molemmilla vastaajatyypeillä.

Voiko tutkielman perusteella tehdä johtopäätöksiä siitä ennakoiko lähisuhdeväkivaltakokemukset osattomuuden kokemuksia koulussa? Vastaus ei ole yksinkertainen ja mustavalkoinen. Tässä tutkielmassa on havaittu selkeitä viitteitä lähisuhdeväkivallan ja heikon osallisuuskokemusten välillä, silti poikkeuksiakin on. Kuten osallistuminen ja vaikuttaminen kouluyhteisössä, jossa väkivaltaa kokeneet pojat raportoivat enemmän vahvasta osallistumiskokemuksestaan kuin vertailuryhmänsä. Toisaalta he kokevat myös heikkoa osallistumiskokemusta enemmän kuin väkivaltaa kokemattomat.

Yhteenvedon voidaan sanoa, että lähisuhdeväkivallan kokemukset, niin itse koettuna kuin todistajanakin, vaikuttavat 4.luokkalaisten poikien osallisuuden kokemuksiin koulussa ja vaikutukset ovat usein negatiivisia. Väkiältä eri muodoissaan on haitallista ja vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. Vielä haitallisempaa siitä tekee sen tapahtuminen läheisissä sosiaalisissa suhteissa. Osallisuuden tunne taas lisää hyvinvointia ja osallisuuden edistämällä ja väkivaltatyöllä on siten yhteinen tavoite eli yksilön hyvinvoinnin lisääminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen (Isola ym. 2017). Väkiältä kokeneen osallisuuskokemukset ovat tutkitusti heikompia kuin väkiältä kokemattoman. Väkiällälle altistunut useimmiten kokee, ettei hän saa ääntänsä kuuluviin, opettajat eivät ole kiinnostuneita hänestä eikä hän koe omaa asemaansa tärkeäksi kouluyhteisössään. Lisäksi väkiällälle altistunut lapsi usein kokee tilanteessaan hätää ja toisaalta häpeää. Jos koulussa on luotettava ja kuunteleva opettaja kenelle kertoa kokemuksistaan, se nostaa oppilaan luottamustansa itseensä, ympäristöön ja jopa yhteiskuntaan. Kun uskaltaa ja pystyy sanoittamaan kohtaamaansa väkiältä, se

tunnistetaan ja siihen puututaan. Äänen kuuluville saaminen edellyttää tunnetta siitä, että omilla mielipiteillä on väliä ja niillä voi vaikuttaa. Osallisuudella on myös merkitystä turvallisuuden tunteen kanssa, jota väkivaltatyöllä pyritään lisäämään. (Isola & Virrankari 2024, 57.) Kun väkivallasta puhutaan julkisesti, sillä on usein ennaltaehkäisevä vaikutus. Tietoisuus eri hoitokeinoista ja palveluista voi lisääntyä kansalaisten keskuudessa. (Hakulinen ym. 2019.) Jos väkivaltaa kokevan lapsen koulussa on osallistava ilmapiiri ja työskentelytapa, se lisää lapsen uskoa omiin kykyihin, mahdollisuuksiin vaikuttaa itseä koskeviin asioihin ja siten lisää hyvinvointia ja resilienssiä. Kouluaikana muodostunut käsitys itsestä seuraa lasta läpi elämän. (Pippuri 2021, 95).

Opiskeluhuollon yksi tavoite on oppilaiden osallisuuden tukeminen, hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäksi (Grånsten- Salonen & Mehtiö 2016). Koulusosiaalityön kannalta tutkielman tulokset kertovat kuraattoreiden tärkeästä asemasta koulu yhteisössä ja heidän työpanoksestaan yksilöllisessä ja yhteisöllisessä opiskelu huollossa. Kuraattorin työhön kuuluvan ryhmätai luokkahavainnoinnin olevan tärkeää ja sille pitäisi löytyä resursseja, koska osa oppilaista ei pysty tai halua hakeutua palveluiden piiriin. Lisäksi oppilaan kohtaaminen ja kuunteleminen yksilötasolla on merkittävää osallisuuden ja väkivaltatyön kannalta. (mt. 2016.) Tutkielman tulokset kertovat toisaalta myös siitä, että suurin osa vastaajista kokee voivansa osallistua ja vaikuttaa sekä olevansa tärkeä osa koulu yhteisöä, jolloin koulusosiaalityön vaikuttamistyö ja osallisuuden edistämistyö ei ole mennyt hukkaan yksilö- eikä yhteisötasolla.

Tämän tutkielman jälkeen jatkotutkimusta voisi tehdä samasta aiheesta pitkittäistutkimuksena, jossa samat henkilöt, jotka vastasivat vuonna 2019 Kouluterveyskyselyyn, vastaisivat 18 vuoden iässä tai oppivelvollisuuden päättyessä. Oppivelvollisuuslain (1214/2020, 2§) mukaan oppivelvollisuus päättyy 18 vuoden iässä tai ennen tätä ikää, jos henkilö on suorittanut hyväksytysti ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon. Uudelleen tuotetun kyselyn perusteella voitaisiin seurata, ovatko vastaajien väkivaltakokemukset ja osallisuuden kokemukset muuttuneet vuosien aikana. Lisäksi kyselyssä voisi olla aiheena hyvinvointi ja tulevaisuuden suunnitelmat. Kuten ” Näkevätkö vastaajat oman hyvinvointinsa kasvaneen tai muuttuneen kuluneiden vuosien aikana ja miten?” tai ”Onko vastaajilla tulevaisuutensa suhteen suunnitelmia ja kokevatko he hallitsevansa omaa elämäänsä ja tulevaisuuttansa?”

Tutkimusprosessi on ollut mielenkiintoinen ja haastavakin. Ensin ajattelin määrällisen tutkimuksen olevan valmiin aineiston kanssa helppo ja nopea prosessi, jossa tehdään muutamat taulukot ja analysoidaan niitä. Kuitenkin vastaan on tullut erilaisia tilastotieteen menetelmiä,

jolloin pohdinta on vienyt aikaa mikä analyysimenetelmä tai esitystapa on sopiva ja tutkijal-
lekin ymmärrettävä. Koen kuitenkin, että määrällinen tutkimus ja 4.luokkalaisten poikien
osallisuuskokemusten ja väkivaltakokemusten välisen yhteyden esiin nostaminen sekä tu-
lostien vertaileminen väkivaltaa kokemattomiin ovat sosiaalityön kannalta relevantteja ja
ajankohtaisia.

LÄHTEET

- Alanko, Anu (2010) Osallisuuden paikat koulussa. Teoksessa Kirsi Pauliina Kallio & Aino Ritala-Koskinen & Niina Rutanen (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 106, 55–72.
- Arkistolaki (23.9.1994/831)
- Dauvergne, Mia & Johnson, Holly (2001) Children witnessing family violence. Juristat Canadian Centre for Justice Statics. Statistics Canada – Catalogue no. 85-002-XIE 21(6),1-13. <https://publications.gc.ca/Collection-R/Statcan/85-002-XIE/0060185-002-XIE.pdf>
- Gilbert, Ruth & Widom, Cathy Spatz & Browne, Kevin & Ferguson, David & Webb, Elspeth & Jason, Staffan (2009) Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet* 373 (3), 68–81. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(08\)61706-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(08)61706-7)
- Ellonen, Noora & Kääriäinen Juha & Sariola, Heikki & Helweg-Larsen, Karin & Larsen, Helmer Bøving (2011) Adolescents' Experiences of Parental Violence in Danish and Finnish Families: A Comparative Perspective. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 12 (2), 173–197. <https://doi.org/10.1080/14043858.2011.622076>
- Ellonen, Noora & Hautamäki, Sari & Mielityinen, Laura (2023) Nuorten elinolot ja turvallisuus. Lapsiuhritutkimus 2022. <https://sites.tuni.fi/elinolot-ja-turvallisuus/fi/> Viitattu 24.9.2024.
- Ensi- ja turvakotien liitto (2024) Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/> Viitattu 7.1.2025.
- Eskelinen, Juha & Kinnunen, Petri (2001) Lapsuuden loppu vai uusi lapsuus. Teoksessa Maritta Törrönen (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa lapset, 10–19.
- Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 85-86/ 1998, EIS)
- Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2014) EU:n laajuinen tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tutkimustulokset lyhyesti. 2014. <http://fra.europa.eu/en/publication//violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> Viitattu 7.1.2025.
- Gråsten- Salonen, Hanna & Mehtiö, Mervi (2016) Koulun sosiaalityö osana opiskeluhoiltoa. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki(toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4.uudistettu painos.1.painos 2007. Helsinki: Tietosanoma Oy, 25.luku.
- Hakalehto, Suvianna & Toivonen, Virve (2021) YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja perhe. Teoksessa Suvianna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.) Lapsen oikeudet perheessä. Helsinki: Kauppakamari, 36–44.
- Hakalehto- Wainio, Suvianna (2013) Lapsen oikeudet ja lapsen etu lapsen oikeuksien sopimuksessa. Teoksessa Suvianna Hakalehto- Wainio & Liisa Nieminen (toim.) Lapsioikeus murroksessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 17–47.

- Hakulinen, Tuovi & Riihonen, Riikka & Laajasalo, Taina & Järvilehto, Vasilisa & Keiski, Pia & Koulu, Sanna & Nikupeteri, Anna & Korpilahti, Ulla & Muukkonen, Tiina & Paavilainen, Eija & Säävälä, Minna (2019) Lähisuuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta. Teoksessa Ulla Korpilahti, Hanna Kettunen, Erika Nuotio, Satu Jokela, Vuokko Maria Nummi & Pirjo Lillsunde (toim.) Väkipallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 osa II. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 7. Helsinki, 189–237.
- Halme, Nina & Hedman, Lilli & Ikonen, Riikka & Rajala, Rika (2018) Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017 Kouluterveyskyselyn tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 2018:15. Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-115-7>
- Holmberg, Tiina (2000) Lapset ja perheväkivalta. Opas vanhemmille, lastensuojelun ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville. Helsinki: Lasten keskus.
- IBM (n.d) IBM SPSS Statistics. <https://www.ibm.com/products/spss-statistics> Viitattu 8.1.2025.
- Ikonen, Riikka & Hietamäki, Johanna & Halme, Nina & October, Martta & Seppänen, Johanna (2018) Nuorten perheessä kokema väkivalta ja siihen saatu tuki ammattilaisilta. Teoksessa Mika Gissler, Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.) Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolo- vuosikirja 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 58–67.
- Ikonen, Riikka & Helakorpi, Satu (2019) Lasten ja nuorten hyvinvointi- Kouluterveyskysely 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tilastoraportti 33. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091528281>
- Isola, Anna-Maria & Leeman, Lars (2021) Osallisuuden kokemus on hyvinvoinnin ja terveyden tekijä. Sosiaali- ja lääketieteellinen aikakauslehti (58)4, 381–383. <https://journal.fi/sla/article/view/112402/66261?acceptCookies=1>
- Isola, Anna-Maria & Tulensalo, Hanna & Laitinen, Kai (2019) Osallisuus edistää turvallisuutta ja ehkäisee väkivaltaa. Teoksessa Ulla Korpilahti, Hanna Kettunen, Erika Nuotio, Satu Jokela, Vuokko Maria Nummi & Pirjo Lillsunde (toim) Väkipallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 osa II. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 7. Helsinki, 114–124.
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leeman, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto- Tokoi, Anna (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 2017:33. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Isola, Anna-Maria & Virrankari, Lotta (2024) Osallisuus ehkäisee väkivaltaa: Kuuntele lasta ja nuorta, tunnista väkivaltaisia rakenteita ja ota puheeksi. Kasvun tuki aikakauslehti 4(2), 57–62. <https://doi.org/10.61259/kt.147219>
- Iivonen, Esa (2019) Lapsen oikeudet. Teoksessa Ulla Korpilahti, Hanna Kettunen, Erika Nuotio, Satu Jokela, Vuokko Maria Nummi & Pirjo Lillsunde (toim.) Väkipallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 osa II. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 7. Helsinki, 90–113.
- Julin, Essi (2021) Taustaa kuritusväkivallasta. Teoksessa Annukka Paasivirta (toim.) Suomalaisten kasvatustieteet ja kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 7. Helsinki, 9–13.

- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007) Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Joutsenniemi, Kaisla & Lipponen, Krisse (2015) Resilienssi ja posttraumaattinen kasvu. Suomen lääkärilehti 70(39) 2515–3519. <http://www.fimnet.fi/cl/laakarilehti/pdf/2015/SLL392015-2515.pdf> Viitattu 2.3.2025
- Kaakinen, Markus & Ikonen, Riikka & Impinen, Antti & Raeste, Anna & Wiss, Kirsi (2019) Tilastokatsaus lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Teoksessa Ulla Korpilahti, Hanna Kettunen, Erika Nuotio, Satu Jokela, Vuokko Maria Nummi & Pirjo Lillsunde (toim.) Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 Osa II. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 7. Helsinki, 52–89.
- Kallinen, Kati & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja & Lantela, Lauri & Turunen, Tuija & Nurmi, Henna & Leinonen, Jaana (2021) Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät. Kasvatus & Aika 15(2), 4–21. <https://doi.org/10.33350/ka.80332>
- Kallio, Kirsi Pauliina & Stenvall, Elina & Bäcklund, Pia & Häkli, Jouni (2013) Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 69–88.
- Keiski, Riitta & Hämäläinen, Kari & Karhunen, Matti & Löfström, Erika & Näreaho, Susanna & Varantola, Krista & Spoof, Sanna- Kaisa & Tarkiainen, Terhi & Kaila, Eero & Aittasalo, Minna (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 2. Helsinki.
- Kivinen, Tuula & Vanjusov, Heidi & Vornanen, Riitta (2020) Asiakkaan ääni. Osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Teoksessa Anneli Hujanen & Helena Taskinen (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere: Tampere University Press, 267–293. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-022-9>
- Kivimäki, Hanne & Ervasti, Eetu (2024) Kouluterveyskysely selkokielellä. Menetelmäraportti vuosien 2017–2023 toteutuksesta ja tulokset vuodelta 2023. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-394-2>
- Kivisaari, Kati (2002) Pari- ja lähisuhdeväkivallan muodot ja vaikutukset. Teoksessa Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) (toim.) Elämä ilman pelkoa. Keinoja kouluille puuttua pari- ja lähisuhdeväkivaltaan. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti 1998–2002. 9–20.
- Kohonen, Ina & Kuula-Luumi, Arja & Spoof, Sanna-Kaisa (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3. Helsinki.
- Korkiamäki, Riikka (2009) "Kaljaporukoita" vai "ihan tavallisia koviksii" - osallisuus vertaisryhmässä nuorten määrittelyn kohteena. Teoksessa Suvi Raitakari & Elina Virokannas (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Nuorisotutkimusverkoston julkaisu 96. Helsinki, 83–105.
- Kosher, Hanita & Gross-Manos, Daphna (2023) Children's participation in everyday life: An international overview. Children & Society (38), 1899–1919. <https://doi.org/10.1111/chso.12852>

- Kuusniemi, Mari Elisa & Nykyri, Susanna (2021) Tutkimusdata tieteellisenä julkaisuna. Informaatiotutkimus, 40(2), 57–71. <https://doi.org/10.23978/inf.109094>
- Laimio, Janica (2021) Lupa leikkiä ja olla oma itsensä lapsentahtisessa tutustumisessa. Teoksessa Hanna Tulensalo, Reetta Kalliomeri & Janica Laimio (toim.) Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Helsinki: Pelastakaa lapset ry, 29–42.
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621)
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417
- Luopa, Pauliina & Kivimäki, Hanne & Matikka, Anni & Vilkki, Suvi, Jokela, Jukka & Laukkari-
nen, Essi & Paananen, Reija (2014) Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000–2013. Kouluter-
veyskyselyn tulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-280-5>
- Luopa, Pauliina (2024) Kouluterveyskyselyyn liittyvä tiedustelu. Sähköpostiviesti: 22.10.2024.
- Lloyd, Michele (2018) Domestic Violence and Education: Examining the Impact of Domestic Vi-
olence on Young Children, Children, and Young People and the Potential Role of Schools.
Frontiers in Psychology 9(13), 1–10. doi: 10.3389/fpsyg.2018.02094
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (2024) Lapsen kasvatusta ja vanhemman kasvatustietoisuus.
[https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasva-
tus/lapsen-kasvatusta-ja-vanhemman-kasvatustietoisuus/](https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasva-
tus/lapsen-kasvatusta-ja-vanhemman-kasvatustietoisuus/) Viitattu 14.11.2024
- Mettinen, Katja & Pekkarinen, Elina (2024) Toteutuuko lapsen oikeus terveyteen. Lapsiasiaval-
tuutetun vuosikertomus 2023. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2024:2.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-835-8>
- Metsämuuronen, Jari (2009) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4.laitos.1.painos
2002. Helsinki: International Methelp Oy.
- Mielityinen, Laura & Hautamäki, Sari & Hakala, Venla & Fagerlund, Monica & Ellonen, Noora
(2023) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset
1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 5. Helsinki.
- Mustajoki, Henriikka & Kohonen, Iina (2021) Mikä ihmeen tutkimusetiikka? [https://vastuullinen-
tiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/mika-ihmeen-tutkimusetiikka](https://vastuullinen-
tiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/mika-ihmeen-tutkimusetiikka) Viitattu 29.11.2024.
- Nykyri, Susanna & Päällysaho, Seliina & Rosti, Tomi & Sunikka, Anne & Neuvonen, Anssi &
Kuusniemi, Mari Elisa (2021) Tutkimusaineistojen ja -menetelmien avoimuus. Korkea-
koulu- ja tutkimusyhteisön kansallinen linjaus ja toimenpideohjelma 2021–2025. Osalinjaus
1: Tutkimusdatan avoin saatavuus. Vastuullisen tieteen julkaisusarja 5. Helsinki.
<https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995466>
- Olsen, Rita Karoline (2023) Key factors for child participation – an empowerment model for active
inclusion in participatory processes. Frontiers in Psychology (14),
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1247483>
- Osofsky, Joy D. (1995) Children Who Witness Domestic Violence: The Invisible Victims. Social
policy report -Society for Research in Child Development 9(3), 1–20. DOI:10.1002/j.2379-
3988.1995.tb00035.x
- Opetushallitus (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. [https://eperusteet.opin-
topolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/25/tekstikappale/428613%20](https://eperusteet.opin-
topolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/25/tekstikappale/428613%20) Viitattu 7.11.2024.

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)

Perusopetuslaki 21.8.1998/628

Pippuri, Terhi (2021) Kuulun ryhmään-opin ja voin hyvin koulussa! Teoksessa Hanna Tulensalo & Reetta Kalliomeri & Janica Laimio (toim.) Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Helsinki: Pelastakaa lapset ry, 93–102.

Poikkeus, Anna-Maija & Rasku-Puttonen, Helena & Lerkkanen, Marja-Kristiina & Kuorelahti, Matti & Siekkinen, Martti & Kiuru, Noona & Nurmi, Jari- Erik (2013) Osallistava koulu syrjäytymisen ehkäisijänä. Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 111–121.

Rikoslaki 19.12.1889/39

Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (2021) Lasten ja nuorten tutkimusetiikan muuttuvat kentät. Teoksessa Niina, Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimusetiikan muuttuvat kentät. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 263. Helsinki, 7–33.

Silèn, Marianne (2024) Määrällistä pro gradua tekevien työpaja (TUTA03232).

Silèn, Marianne (2021) Sosiologian ja tilastotieteen rajoilla. Faktorianalyysi rajakohteena. Rovaniemi: Acta electronica Universitatis Lapponiensis 301.

Sevón, Eija & Hautala, Paula & Hautakangas, Merja & Ranta, Minna & Merjovaara, Olli & Mustola, Marleena & Alasuutari, Maarit (2021) Lasten osallisuuden jännitteet varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 1(10), 114-138. <https://journal.fi/jecer/article/view/114152>

Skauge, Berit & Skårstad Storhaug, Anita & Marthinsen, Edgar (2021) The What, Why and How of Child Participation—A Review of the Conceptualization of “Child Participation” in Child Welfare. *Social Sciences* 10 (2), 1–15. <https://doi.org/10.3390/socsci10020054>

Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301)

Sosiaali- ja terveysministeriö (2024) Lapsiin kohdistuva väkivalta ja sen ehkäiseminen. <https://stm.fi/lapsiin-kohdistuva-vakivalta-ja-sen-ehkaiseminen> Viitattu 5.2.2025

Sosiaali- ja terveysministeriö (2024) Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma on valmistunut. <https://stm.fi/-/kansallisen-lapsistrategian-toimeenpanosuunnitelma-on-valmistunut> Viitattu 8.1.2025.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Suomen sosiaali ja terveys ry (Soste) (2020) Soste:n kuntavaalitavoitteet: aktiivinen kansalaisyhteiskunta on kunnan sydän. <https://www.soste.fi/sosten-kuntavaaliteesit-aktiivinen-kansalaisyhteiskunta-on-kunnan-sydan/> Viitattu 2.10.2024.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2023) Rikos- ja pakkokeinotilasto. Helsinki: Tilastokeskus.

<https://stat.fi/julkaisu/cln32gnj49hev0cutpmcsm4ko> Viitattu: 3.10.2024.

Tampereen yliopisto (2024) Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoaarkisto/#toimintaperiaatteet> Viitattu 29.11.2024.

- Tampereen yliopisto (2024) Aila-palveluportaali. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/aineistot/#palveluportaali-aila> Viitattu 29.11.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Poliisi & Syyttäjälaitos & Pohjanmaan hyvinvointialue & KYS & OYS & Tays & HUS & TYKS (n.d) Barnahus. Lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen tutkinta, tuki ja turva. <https://barnahus.fi/> Viitattu 5.2.2025.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023) Lähisuhdeväkivalta. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta> Viitattu 19.11.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Tietoarkisto & Sitra (2019) Aineistokatalogi: Kouluterveyskysely 2019. <https://aineistokatalogi.fi/catalog/studies/fb6b87db-c129-42bc-ab67-97d9dec917ac> Viitattu 19.11.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023) Kouluterveyskysely. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely> Viitattu 8.10.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019) Kouluterveyskysely: perusopetuksen 4. ja 5. luokkien oppilaat 2019. Versio 1.0 (2021-10-13). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3550> Viitattu 19.11.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022) Kouluterveyskysely 2019: Tieteellisen tutkimuksen tietosuojailmoitus. https://thl.fi/documents/155392151/190160464/KTK2019_tietosuojailmoitus_kysely_fi_2022-05-23.pdf/7db5b765-87ba-a282-85b0-96955d4601fe/KTK2019_tietosuojailmoitus_kysely_fi_2022-05-23.pdf?t=1653309839826 Viitattu 29.11.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023) Tutkimusetiikka. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimusetiikka> Viitattu 29.11.2024.
- Tietosuojalaki (2018/1050)
- Tilastolaki (23.4.2004/280)
- Tulensalo, Hanna, Kalliomeri, Reetta & Laimio, Janica (2021) Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Helsinki: Pelastakaa lapset ry, 13–25.
- Valtioneuvosto (2023) Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023(58). Helsinki.
- Vornanen, Riitta (2001) Lasten hyvinvointi. Teoksessa Maritta Törrönen (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa lapset, 20–39.
- Valli, Raine (2018) Aineiston keruu kyselylomakkeella. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 92–117.
- Valli, Raine (2018) Parivertailu ja aineistonkeruu. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 142–155.
- Virrankari, Lotta & Leemann Lars & Kivimäki Hanne (2021) Osallisuuden kokemus ja vanhempien henkinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 2021(38). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-693-0>

Virrankari, Lotta & Leemann Lars & Kivimäki Hanne (2021) Osallisuuden kokemus ja vanhempien fyysinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 2021(39). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-694-7>

Yhdistyneiden kansakuntien lasten oikeuksien sopimus (SopS 59-60/1991, LOS)

LIITTEET

Liite 1 Kouluterveyskyselyn vastaajan ohje ja kyselylomake

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

KOULUTERVEYSKYSELY

VASTAAJAN OHJE

1(2)

[oppilaitoksen nimi]

Ei koululainen!

Olet osallistumassa Kouluterveyskyselyyn. Kyselystä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kyselylomakkeessa kysytään terveyteen, hyvinvointiin ja koulunkäyntiin liittyviä asioita.

Vastauksesi on arvokas. Kysymyksiin ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia.

Kyselyssä ei kysytä nimeäsi. Kukaan ei saa tietää, miten juuri sinä olet vastannut. Kaikki vastaukset käsitellään ja raportoidaan luottamuksellisesti. Vastaaminen on vapaaehtoista. Voit halutessasi kieltäytyä kyselystä ilmoittamalla opettajalle.

Voit valita vastauskielen nettilomakkeelle kirjautumisen jälkeen. Kielivaihtoehdot ovat suomi, ruotsi, venäjä, englanti ja pohjois-saame.

Sinun ja perheesi hyvinvoinnista kysytään myös vanhemman omassa kyselyssä. Tutkijat yhdistävät jälkikäteen sinun ja vanhemman vastaukset käyttäjätunnusten avulla. Vanhempasi ja opettajasi eivät näe vastauksiasi.

Vastauksia käytetään lasten ja perheiden palveluiden parantamiseen, koulun toiminnan kehittämiseen sekä tieteellisiin tutkimuksiin. Tiedot säilytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Tämän paperin toinen sivu liittyy vanhemman kyselyyn. Repäise sivu irti, ja vie se vanhemmillesi opettajan ohjeen mukaan.

Jos lomakkeen kysymykset tai asiat mietityttävät sinua, keskustelethan niistä vanhempiesi, opettajan, terveydenhoitajan tai jonkun muun aikuisen kanssa. Voit myös ottaa yhteyttä MLL:n lasten ja nuorten puhelimeen, p. 116 111 tai Rikosuhripäivystykseen <http://nuoret.rku.fi/>

Lisätietoja Kouluterveyskyselystä:

Vastaava tutkija Nina Halme,
infopuhelin klo 8:00–16:00, [yhteystiedot
poistettu]
www.thl.fi/kouluterveyskysely

Ohjeet vastaamiseen:

1. Mene osoitteeseen
thl.fi/kouluterveyskysely2019

2. Kirjoita nuolella merkittyihin kohtiin

KÄYTTÄJÄTUNNUS:

SALASANA:

www.thl.fi

Hyvä 4. ja 5. luokkalaisen oppilaan huoltaja!

Lapsesi luokka on osallistunut Kouluterveyskyselyyn. Kyselystä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kouluterveyskyselyyn liittyy myös kysely huoltajille. Vastaamalla voit kertoa lapsen, itsesi ja perheen terveyteen, hyvinvointiin sekä palveluihin liittyvistä asioista.

Vastauksesi on arvokas. Vastaaminen on vapaaehtoista. Voit valita vastauskielen nettilomakkeelle kirjautumisen jälkeen. Kielivaihtoehdot ovat suomi, ruotsi, venäjä, englanti ja pohjois-saame.

Kyselyyn vastataan nimettömästi. Tutkijat yhdistävät huoltajan ja lapsen vastaukset käyttäjätunnusten avulla. Antamiasi vastauksia ei voida yhdistää sinun tai lapsesi henkilötietoihin, eikä kukaan ulkopuolinen saa tietää, miten olet kyselyyn vastannut. Vastaukset eivät tule esimerkiksi koulun henkilökunnan tietoon, ja ne käsitellään sekä raportoidaan luottamuksellisesti.

Vastauksia käytetään lasten ja perheiden palveluiden parantamiseen, koulun toiminnan kehittämiseen sekä tieteellisiin tutkimuksiin. Tiedot säilytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

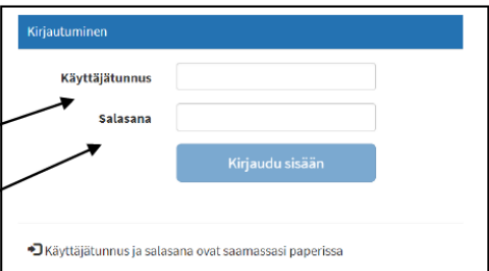
Vastaathan viimeistään 30.4.2019.

Ohjeet vastaamiseen:

1. Mene osoitteeseen
thl.fi/kouluterveyskysely2019

2. Kirjoita nuolella merkittyihin kohtiin
KÄYTTÄJÄTUNNUS:

SALASANA:

☞ Käyttäjätunnus ja salasana ovat saamassasi paperissa

Jos lomakkeessa esitetyt kysymykset tai asiat mietityttävät sinua, keskustelethan niistä esimerkiksi jonkun läheisesi, lapsen opettajan tai terveydenhuollon ammattilaisen kanssa.

Lisätietoja Kouluterveyskyselystä:

Vastaava tutkija Nina Halme,
infopuhelin klo 8:00–16:00, p.[yhteystiedot
poistettu]

www.thl.fi/kouluterveyskysely

www.thl.fi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • National Institute for Health and Welfare
Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki, puh/tel +358 29 524 6000

Tiedote Kouluterveyskyselystä huoltajille

Hyvä 4. tai 5. luokan lapsen huoltaja,
tervetuloa osallistumaan Kouluterveyskyselyyn!

Kouluterveyskysely tuottaa seurantatietoa lasten ja nuorten terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista. Kyselystä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kyselyyn osallistuvat peruskoulujen 4. ja 5. luokan oppilaat ja heidän huoltajansa, peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Tutkimus toteutetaan 1.3.–30.4.2019 koko maassa.

Oppilaat ja opiskelijat osallistuvat kyselyyn oppitunnin aikana osana normaalia koulutyötä. Kysely on vapaaehtoinen. Siinä ei kysytä nimiä tai henkilötietoja. Jokaisen osallistuminen kyselyyn on tärkeää, jotta lasten ja nuorten hyvinvoinnista saadaan mahdollisimman kattava ja totuudenmukainen kuva. Kyselyyn voi vastata suomeksi, ruotsiksi, venäjäksi, englanniksi tai pohjois-saameksi. Voit halutessasi kieltää alaikäisen lapsesi osallistumisen kyselyyn ilmoittamalla siitä lapsen opettajalle.

Huoltajat osallistuvat kyselyyn 1.3.–30.4.2019. Saat oppilaan mukana vastaamisohjeen ja tunnukset nettikyselyä varten. Voit vastata suomeksi, ruotsiksi, venäjäksi, englanniksi tai pohjois-saameksi. Myös huoltajien kysely on nimetön eikä vastauksia voida yhdistää henkilötietoihin. Vastaamalla voit kertoa lapsen ja perheen sekä omaan terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista. Tutkijat yhdistävät huoltajan ja lapsen vastaukset käyttäjä-tunnusten avulla. Huoltaja ja lapsi eivät näe toistensa vastauksia.

Kyselystä saatuja tietoja käytetään esimerkiksi lasten, nuorten ja perheiden palveluiden parantamiseen, koulun toiminnan kehittämiseen sekä tieteellisiin tutkimuksiin.

Kaikki aineisto kerätään, tallennetaan, analysoidaan ja raportoidaan siten, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa. Tiedot säilytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Tutkimus on arvioitu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuseettisessä työryhmässä.

Lisätietoja Kouluterveyskyselystä:

Vastaava tutkija Nina Halme,
infopuhelin klo 8:00–16:00, p. [yhteystiedot
poistettu]

www.thl.fi/kouluterveyskysely

www.thl.fi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • National Institute for Health and Welfare
Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki, puh/tel +358 29 524 6000

Hei koululainen!

Olet osallistumassa Kouluterveyskyselyyn. Kyselystä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kyselylomakkeessa kysytään terveyteen, hyvinvointiin ja koulunkäyntiin liittyviä asioita.

Vastauksesi on arvokas. Kysymyksiin ei ole olemassa oikeita tai väärä vastauksia.

Kyselyssä ei kysytä nimeäsi. Kukaan ei saa tietää, miten juuri sinä olet vastannut. Kaikki vastaukset käsitellään ja raportoidaan luottamuksellisesti. Vastaaminen on vapaaehtoista. Voit halutessasi kieltäytyä kyselystä ilmoittamalla opettajalle.

Sinun ja perheesi hyvinvoinnista kysytään myös vanhemman omassa kyselyssä. Tutkijat yhdistävät jälkikäteen sinun ja vanhemman vastaukset käyttäjätunnusten avulla. Vanhempasi ja opettajasi eivät näe vastauksiasi.

Vastaamisen jälkeen lomakkeet suljetaan luokassa kirjekuoreen, joka lähetetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Vastauksia käytetään lasten ja perheiden palveluiden parantamiseen, koulun toiminnan kehittämiseen sekä tieteellisiin tutkimuksiin. Tiedot säilytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Lue alla olevat vastausohjeet huolellisesti.

VASTAUSOHJEET

- Käytä lyjykyneä tai kuulakärkikynää.
- Vastaa merkitsemällä rasti ruutuun. Esimerkiksi näin:

Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Pidän koulunkäynnistä

- hyvin paljon
 melko paljon
 melko vähän
 en lainkaan

- Jos haluat muuttaa vastaustasi, älä käytä pyyhkumia, vaan täytä ensin merkitsemäsi ruutu kokonaan tummaksi ja rastiita sen jälkeen oikea vaihtoehto. Näin:

- virhe
 oikea

Jos lomakkeen kysymykset tai asiat mietittyvät sinua, keskustelethan niistä vanhempiesi, opettajan, terveydenhoitajan tai jonkun muun aikuisen kanssa. Voit myös ottaa yhteyttä MLL:n lasten ja nuorten puhelimeen, p. 116 111 tai Rikosuhripäivystykseen <http://nuoret.riku.fi/>

Lisätietoja Kouluterveyskyselystä:

Vastaava tutkija Nina Halme, infopuhelin klo 8:00–16:00, p. [yhteystiedot poistettu]

ja

www.thl.fi/kouluterveyskysely

**Seuraava sivu liittyy huoltajien kyselyyn.
Repäise sivu irti ja toimita se huoltajillesi opettajan ohjeen mukaan.**

Hyvä 4. ja 5. luokkalaisten oppilaan huoltaja!

Lapsesi luokka on osallistunut Kouluterveyskyselyyn. Kyselystä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kouluterveyskyselyyn liittyy myös kysely huoltajille. Vastaamalla voit kertoa lapsen, itsesi ja perheen terveyteen, hyvinvointiin sekä palveluihin liittyvistä asioista.

Vastauksesi on arvokas. Vastaaminen on vapaaehtoista. Voit valita vastauskielen nettilomakkeelle kirjautumisen jälkeen. Kielivaihtoehdot ovat suomi, ruotsi, venäjä, englanti ja pohjois-saame.

Kyselyyn vastataan nimettömästi. Tutkijat yhdistävät huoltajan ja lapsen vastaukset käyttäjätunnusten avulla. Antamiasi vastauksia ei voida yhdistää sinun tai lapsesi henkilötietoihin, eikä kukaan ulkopuolinen saa tietää, miten olet kyselyyn vastannut. Vastaukset eivät tule esimerkiksi koulun henkilökunnan tietoon, ja ne käsitellään sekä raportoidaan luottamuksellisesti.

Vastauksia käytetään lasten ja perheiden palveluiden parantamiseen, koulun toiminnan kehittämiseen sekä tieteellisiin tutkimuksiin.

Vastaathan viimeistään 30.4.2019.

Ohjeet vastaamiseen:

<p>1. Mene osoitteeseen thl.fi/kouluterveyskysely2019</p> <p>2. Kirjoita nuolella merkittyihin kohtiin</p> <p>KÄYTTÄJÄTUNNUS:</p> <p>SALASANA:</p>	
---	--

Jos lomakkeessa esitetyt kysymykset tai asiat mietittyvät sinua, keskustelethan niistä esimerkiksi jonkun läheisesi, lapsen opettajan tai terveydenhuollon ammattilaisen kanssa.

Lisätietoja Kouluterveyskyselystä:

Vastaava tutkija Nina Halme,
infopuhelin klo 8:00–16:00, p. [yhteystiedot
poistettu]
www.thl.fi/kouluterveyskysely

Perusopetuksen 4.-5. lk lomake

TAUSTATIEDOT

1. Mikä on virallinen sukupuolesi?

- Poika
 Tyttö

2. Millä luokalla olet?

4. luokalla
 5. luokalla

KOULUNKÄYNTI

3. Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Pidän koulunkäynnistä

- Hyvin paljon
 Melko paljon
 Melko vähän
 En lainkaan

4. Onko luokassasi rauhallista?

- Usein
 Joskus
 Ei koskaan

5. Kun luokassa puhutaan jostain asiasta, uskallatko sanoa, mitä mieltä itse olet?

- Usein
 Joskus
 En koskaan

6. Viihtyvätkö luokkasi oppilaat yhdessä?

- Usein
 Joskus
 Ei koskaan

7. Miten hyvin tulet toimeen koulukavereiden kanssa?

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Huonosti

8. Miten hyvin tulet toimeen opettajien kanssa?

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Huonosti

9. Ovatko opettajat kiinnostuneita siitä, mitä sinulle kuuluu?

- Usein
 Joskus
 Ei koskaan

10. Kuinka paljon sinä olet ollut mukana suunnittelemassa seuraavia asioita tämän luokan aikana?

	Paljon	Jonkin verran	En ollenkaan
Koulun yhteiset säännöt	☐	☐	☐
Välituntitoiminta	☐	☐	☐
Koulun piha-alueet	☐	☐	☐
Kouluruokailu	☐	☐	☐
Koulun juhlat, tapahtumat ja retket	☐	☐	☐
Oppituntien sisältö	☐	☐	☐

11. Koen olevani tärkeä osa

	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä
Luokkayhteisöä	☐	☐	☐
Kouluyhteisöä	☐	☐	☐

12. Mitä mieltä olet välitunneista?

	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä
Välitunnit tai niille siirtyminen pelottavat minua	☐	☐	☐
Tunnen välitunneilla olevani yksinäinen	☐	☐	☐
Toivoisin välitunneille enemmän järjestettyä ohjelmaa	☐	☐	☐

13. Onko sinulla vaikeuksia lukemisessa?

- Ei ollenkaan
 Jonkin verran
 Paljon

14. Onko sinulla vaikeuksia laskemisessa?

- Ei ollenkaan
 Jonkin verran
 Paljon

15. Onko sinulla vaikeuksia kirjoittamisessa?

- Ei ollenkaan
 Jonkin verran
 Paljon

16. Ovvatko seuraavat asiat häirinneet sinua koulussa tämän luokan aikana?

	Ei ollenkaan	Jonkin verran	Paljon
Liian kuuma sisällä	☐	☐	☐
Liian kylmä sisällä	☐	☐	☐
Tunnekkainen (huono) ilma	☐	☐	☐
Epämiellyttävä haju	☐	☐	☐
Luokkahuoneen ahtaus	☐	☐	☐
Melu	☐	☐	☐
Liian kirkas tai hämärä valaistus	☐	☐	☐
Epämukavat työtuolit, työpöydät tai muut kalusteet	☐	☐	☐
Huonot WC:t, pukeutumistilat ja peseytymistilat	☐	☐	☐

17. Koulussa

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Olen mielelläni koulussa	☐	☐	☐	☐	☐
Olen usein väsynyt	☐	☐	☐	☐	☐
Olen usein innoissani koulutehtävistä	☐	☐	☐	☐	☐
Koulunkäynti on turhaa	☐	☐	☐	☐	☐
En pärjää koulussa	☐	☐	☐	☐	☐

KIUSAAMINEN

*Kiusaamisella tarkoitetaan tässä sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan **toistuvasti** tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen **samanvahvuista** oppilasta riitelevät.*

18. Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana?

- Useita kertoja viikossa
 Noin kerran viikossa
 Harvemmin
 Ei lainkaan

19. Kuinka usein sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukukauden aikana?

- Useita kertoja viikossa
 Noin kerran viikossa
 Harvemmin
 En lainkaan

Jos sinua ei ole kiusattu tai et ole itse osallistunut kiusaamiseen koulussa tämän lukukauden aikana, siirry kysymykseen 22.

20. Oletko kertonut jollekin koulun aikuiselle tämän lukukauden aikana koulussa tapahtuneesta kiusaamisesta?

- Kyllä
 En (siirry kysymykseen 22)

21. Mitä on tapahtunut sen jälkeen, kun olet kertonut kiusaamisesta?

- Kiusaaminen on loppunut
 Kiusaaminen on vähentynyt
 Kiusaaminen on jatkunut kuten ennenkin
 Kiusaaminen on pahentunut
 En tiedä

TERVEYS

22. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?

- Erittäin hyvä
 Melko hyvä
 Keskitasainen
 Melko tai erittäin huono

23. Onko sinulla ollut tämän luokan aikana seuraavia oireita?

	Ei ollenkaan	Joskus	Usein
Niska- tai hartiakipu	☐	☐	☐
Vatsakipu	☐	☐	☐
Vaikeuksia nukahtaa tai heräilemistä öisin	☐	☐	☐
Päänsärkyä	☐	☐	☐

MIELIALA

24. Miten seuraavat väittämät ovat pitäneet paikkansa kohdallasi kahden viime viikon aikana?

	Pitää paikkansa	Silloin tällöin	Ei pidä paikkaansa
Olin epätoivoinen tai onneton	☐	☐	☐
En nauttinut mistään	☐	☐	☐
Olin niin väsynyt, että istuin vaan paikallani tekemättä mitään	☐	☐	☐
Oli vaikeaa ajatella kunnolla tai keskittyä	☐	☐	☐
Ajattelin, että kukaan ei pidä minusta	☐	☐	☐
Ajattelin, että en voi koskaan olla yhtä hyvä kuin muut lapset	☐	☐	☐

YSTÄVÄT

25. Kuinka monta hyvää kaveria sinulla on?

- Ei yhtään
 Yksi
 Kaksi tai useampia

26. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?

- En ollenkaan
 Joskus
 Usein

HAMPAIDEN HARJAUS

27. Kuinka usein harjaat hampaasi?

- Kaksi kertaa päivässä tai useammin
 Kerran päivässä
 Harvemmin kuin kerran päivässä

RUOKAILU

28. Kuinka usein syöt aamupalaa kouluviikon aikana?

- Viitenä aamuna
 3–4 aamuna
 1–2 aamuna
 En kertaakaan

LIIKUNTA

Liikunnalla tarkoitetaan tässä kaikkea sellaista toimintaa, joka nostaa sydämen sykettä ja saa sinut hetkeksi hengästymään esimerkiksi urheillessa, ystävien kanssa pelatessa, koulumatkalla, välitunnilla tai koulun liikuntatunneilla.

29. Mieti kaikkea liikkumistasi viimeksi kuluneen 7 päivän aikana. Kuinka monena päivänä olet liikkunut ainakin tunnin päivässä?

- 0 päivänä
 1 päivänä
 2 päivänä
 3 päivänä
 4 päivänä
 5 päivänä
 6 päivänä
 7 päivänä

TUPAKOINTI JA PÄIHTEET

30. Jos joku parhaista kavereistasi tarjoaisi sinulle jotakin näistä, käyttäisitkö sitä? Vastaa joka riville.

	En tiedä mikä se on	Varmasti en	Luultavasti en	Luultavasti käyttäisin	Varmasti käyttäisin
Tupakka	☐	☐	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐	☐	☐
Sähkötupakka	☐	☐	☐	☐	☐

31. Luuletko, että käytät jotakin näistä tämän tai seuraavan luokan aikana? Vastaa joka riville.

	En tiedä mikä se on	Varmasti en	Luultavasti en	Luultavasti käytän	Varmasti käytän
Tupakka	☐	☐	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐	☐	☐
Sähkötupakka	☐	☐	☐	☐	☐

32. Oletko koskaan käyttänyt näitä?

	En lainkaan	Olen kokeillut kerran tai pari	Käytän silloin tällöin
Tupakka	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐
Sähkötupakka	☐	☐	☐

33. Oletko maistanut tai juonut alkoholia, esimerkiksi olutta tai siideriä?

- En ole
 Olen maistanut vähän
 Olen juonut useamman kerran

34. Käyttääkö joku vanhemmistasi mielestäsi liikaa alkoholia?

- Ei (siirry kysymykseen 36)
 Kyllä

35. Onko siitä aiheutunut sinulle haittaa?

- Ei
 Kyllä

36. Onko sinulle tarjottu jotain huumeita?

- Ei
 Kyllä

HÄIRINTÄ JA VÄKIVALTA

Fyysinen väkivalta

37. Onko sinulle viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehty seuraavia asioita?

	Kyllä	Ei
Varastettu tai yritetty varastaa jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä	☐	☐
Muuten varastettu jotain	☐	☐
Uhattu vahingoittaa fyysisesti	☐	☐
Käyty fyysisesti kimppuusi kuten lyöty, potkittu tai käytetty jotain asetta	☐	☐

Seksuaalinen häirintä ja väkivalta

Sinulla on oikeus päättää, millä tavalla sinua kosketetaan. Jos joku on koskettanut sinua hämmentävällä tai ikävällä tavalla, tai pakottanut sinut koskemaan itseään, on tärkeää, että kerrot siitä aikuiselle, johon luotat. Voit kertoa asiasta esimerkiksi opettajalle tai kouluterveydenhoitajalle.

38. Oletko kokenut jotain seuraavista viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	Ei
Häiritsevää tai pelottavalta tuntuva kehon kommentointia tai ehdottelua	☐	☐
Seksuaalisesti häiritsevää viestittelyä tai videoiden tai kuvien näyttämistä	☐	☐
Joku on koskettanut sinun rintojasi tai sukuelimiäsi vastoin tahtoasi	☐	☐
Joku on painostanut tai pakottanut sinut koskemaan rintojaan tai sukuelimiään	☐	☐

Jos vastasit edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei, voit siirtyä kysymykseen 42.

39. Kuka on tehnyt sinulle edellisessä kysymyksessä kuvattua seksuaalista häirintää ja väkivaltaa viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana? Voit valita useita henkilöitä.

- Ystävä tai joku muu tuttu nuori tai lapsi
- Perheen aikuinen (äiti, äitipuoli, isä, isäpuoli, vanhemman seurustelukumppani)
- Sijaisperheen äiti tai isä
- Sisarus (sisko, veli, siskopuoli, velipuoli)
- Muu sukulainen (isovanhempi, täti, setä, eno, serkku)
- Perhekodin tai lastensuojelulaitoksen ohjaaja tai hoitaja
- Opettaja tai muu koulun aikuinen
- Harrastuksen ohjaaja, valmentaja tai muu vastaava
- Tuntematon henkilö
- Muu henkilö

40. Oletko kertonut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokemastasi seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta jollekin aikuiselle, johon luotat?

- Kyllä
- En

41. Oletko saanut tukea ja apua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokemaasi seksuaaliseen häirintään tai väkivaltaan?

- Kyllä
- En, mutta olisin tarvinnut
- En ole tarvinnut apua

Perheessä koettu väkivalta

Vanhemmilla tarkoitetaan näissä kysymyksissä esimerkiksi äitiä tai äitipuolta, isää tai isäpuolta, adoptiovanhempia, sijaisperheen vanhempia tai lastensuojelulaitoksen ohjaajia

42. Onko vanhempasi jättänyt sinut pitkäksi aikaa ilman ruokaa tai juomista, puhtaita vaatteita tai puhdasta, lämmintä paikkaa asua?

- Ei koskaan
- Kerran tai kaksi elämäni aikana
- Useasti elämäni aikana

43. Onko vanhempasi haukkunut, loukannut, nöyryyttänyt tai uhannut sinua tai saanut sinut tuntemaan itsesi ei-toivotuksi?

- Ei koskaan
- Kerran tai kaksi elämäni aikana
- Useasti elämäni aikana

44. Onko vanhempasi tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Ei	1–2 kertaa	3 kertaa tai useammin	On tehnyt, mutta en muista montako kertaa
Kieltäytynyt puhumasta sinulle pitkän aikaa	☐	☐	☐	☐
Loukannut sanallisesti, esimerkiksi haukkunut sinua	☐	☐	☐	☐
Nöyryyttänyt tai nolannut sinua	☐	☐	☐	☐
Uhannut hylätä tai jättää sinut yksin	☐	☐	☐	☐
Heittänyt, lyönyt tai potkinut esineitä (esim. paiskonut ovia)	☐	☐	☐	☐
Lukinnut sinut johonkin paikkaan	☐	☐	☐	☐
Uhannut sinua väkivallalla	☐	☐	☐	☐

Jos vastasit edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei, voit siirtyä kysymykseen 46.

45. Kuka on tehnyt sinulle edellisessä kysymyksessä kuvattuja asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?
Voit valita useita henkilöitä.

- Äiti tai äitipuoli
 Isä tai isäpuoli
 Sijaisperheen äiti
 Sijaisperheen isä
 Perhekodin tai lastensuojelulaitoksen ohjaaja tai hoitaja
 Muu vanhempi tai huoltaja

46. Entä oletko itse nähnyt tai kuullut, että joku perheestäsi on tehnyt toiselle perheenjäsenellesi seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	En
Kieltäytynyt puhumasta hänelle pitkän aikaa	☐	☐
Loukannut sanallisesti, esimerkiksi haukkunut häntä	☐	☐
Nöyryyttänyt tai nolannut häntä	☐	☐
Uhannut hylätä tai jättää hänet yksin	☐	☐
Heittänyt, lyönyt tai potkinut esineitä (esim. paiskonut ovia)	☐	☐
Lukinnut hänet johonkin paikkaan	☐	☐
Uhannut häntä väkivallalla	☐	☐

Vanhemmilla tarkoitetaan näissä kysymyksissä esimerkiksi äitiä tai äitipuolta, isää tai isäpuolta, adoptiovanhempia, sijaisperheen vanhempia tai lastensuojelulaitoksen ohjaajia

47. Onko vanhempasi lyönyt, hakannut, potkinut tai fyysisesti yrittänyt satuttaa sinua jollakin tavalla?

- Ei koskaan
 Kerran tai kaksi elämäni aikana
 Useasti elämäni aikana

48. Onko vanhempi tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Ei	1-2 kertaa	3 kertaa tai useammin	On tehnyt, mutta en muista montako kertaa
Tarttunut sinuun niin, että sinuun sattui	☐	☐	☐	☐
Töninyt tai ravistellut sinua vihaisesti	☐	☐	☐	☐
Tukistanut sinua	☐	☐	☐	☐
Läimäyttänyt sinua	☐	☐	☐	☐
Lyönyt sinua nyrkillä tai esineellä	☐	☐	☐	☐
Potkaissut sinua	☐	☐	☐	☐
Satuttanut sinua muuten fyysisesti	☐	☐	☐	☐

Jos vastasit edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei, voit siirtyä kysymykseen 50.

49. Kuka on tehnyt sinulle edellisessä kysymyksessä kuvattuja asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

Voit valita useita henkilöitä.

- Äiti tai äitipuoli
 Isä tai isäpuoli
 Sijaisperheen äiti
 Sijaisperheen isä
 Perhekodin tai lastensuojelulaitoksen ohjaaja tai hoitaja
 Muu vanhempi tai huoltaja

50. Entä oletko itse nähnyt tai kuullut, että joku perheestäsi on tehnyt toiselle perheenjäsenellesi seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	En
Tarttunut niin, että häneen sattui	☐	☐
Töninyt tai ravistellut häntä vihaisesti	☐	☐
Tukistanut häntä	☐	☐
Läimäyttänyt häntä	☐	☐
Lyönyt häntä nyrkillä tai esineellä	☐	☐
Potkaissut häntä	☐	☐
Satuttanut häntä muuten fyysisesti	☐	☐

51. Oletko kertonut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana perheessä kokemastasi henkisestä tai fyysisestä väkivallasta jollekin aikuiselle, johon luotat?

- Kyllä
 En
 En ole kokenut väkivaltaa perheessä (siirry kysymykseen 53)

52. Oletko saanut tukea ja apua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana perheessä kokemaasi väkivaltaan?

- Kyllä
 En, mutta olisin tarvinnut
 En ole tarvinnut apua

Jos olet kokenut häirintää tai väkivaltaa, on erittäin tärkeää kertoa siitä aikuiselle. Voit puhua esimerkiksi opettajalle tai kouluterveydenhoitajalle. Voit myös soittaa MLL:n Lasten ja nuorten puhelimeen tai Rikosuhripäivystykseen.

AVUN SAANTI JA PALVELUT

53. Kuinka monta kertaa yhteensä olet käynyt kouluterveydenhoitajalla tämän luokan aikana?

- En kertaakaan
 Yhden kerran
 2–3 kertaa
 4 kertaa tai enemmän

Terveystarkastaja ja lääkäri tekevät kaikille oppilaille terveystarkastuksia säännöllisesti. Tavallisesti terveydenhoitaja kutsuu tai antaa ajan terveystarkastukseen.

54. Oletko käynyt tämän luokan aikana terveystarkastuksessa kouluterveydenhoitajan tai koululääkärin luona?

- Kyllä
 En (siirry kysymykseen 56)
 En tiedä (siirry kysymykseen 56)

55. Miten seuraavat asiat toteutuivat tämän luokan aikana tehdyssä terveystarkastuksessa?

	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä
Puhuttiin minulle tärkeistä asioista	☐	☐	☐
Mielipidettäni kuunneltiin	☐	☐	☐
Puhuttiin kotiasioistani	☐	☐	☐
Uskalsin kertoa asioistani rehellisesti	☐	☐	☐

56. Oletko käynyt tämän luokan aikana koulukuraattorilla?

- En
 Kyllä
 En tiedä

57. Oletko käynyt tämän luokan aikana koulupsykologilla?

- En
 Kyllä
 En tiedä

58. Onko koulussasi joku aikuinen, jonka kanssa voit tarvittaessa keskustella mieltäsi painavista asioista?

- Ei
 Kyllä
 En tiedä

PERHE JA ASUMINEN

59. Missä asut? Valitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa tilannettasi.

- Vanhempieni kanssa yhteisessä kodissa (siirry kysymykseen 61)
 Asun suunnilleen yhtä paljon kummankin vanhempani kanssa esimerkiksi vuoroviikoin, he eivät asu yhdessä (siirry kysymykseen 61)
 Asun pääasiassa toisen vanhempani kanssa ja olen toisen vanhempani luona silloin tällöin, esimerkiksi viikonloppuina (siirry kysymykseen 61)
 Yhden vanhempani kanssa (siirry kysymykseen 61)
 Isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa ilman vanhempiani
 Sijaisperheessä (siirry kysymykseen 61)
 Lastenkodissa, nuorisokodissa tai koulukodissa (siirry kysymykseen 61)
 Ammatillisessa perhekodeissa (siirry kysymykseen 61)
 Muulla tavoin (siirry kysymykseen 61)

60. Miksi asut isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa?

- Sosiaalityöntekijä (sossu) on sanonut missä asun
 Muista syistä
 En osaa sanoa

61. Autatko tai hoidatko perheenjäsentäsi tai muuta läheistä ihmistä, jolla on esimerkiksi vakava sairaus, vamma tai joka on hyvin vanha?

- Perheessän ei ole tällaista tilannetta tai avuntarvetta
 Muutaman kerran vuodessa
 Kuukausittain
 Viikoittain
 Päivittäin tai lähes päivittäin

62. Missä maassa sinä ja vanhempasi olette syntyneet? Vastaa kaikkien osalta.

	Sinä	Äiti	Isä
Suomi	☐	☐	☐
Ruotsi	☐	☐	☐
Viro	☐	☐	☐
Venäjä tai entinen Neuvostoliitto	☐	☐	☐
Entinen Jugoslavia	☐	☐	☐
Jokin muu Euroopan maa	☐	☐	☐
Somalia	☐	☐	☐
Irak	☐	☐	☐
Iran	☐	☐	☐
Afganistan	☐	☐	☐
Kiina	☐	☐	☐
Thaimaa	☐	☐	☐
Vietnam	☐	☐	☐
Jokin muu maa	☐	☐	☐

63. Kuinka kauan olet asunut Suomessa?

- Yli 10 vuotta tai koko ikäni
 5–10 vuotta
 1–4 vuotta
 Alle vuoden

64. Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi?

- En juuri koskaan
 Silloin tällöin
 Melko usein
 Usein

65. Kuinka usein sinun kohdallasi tapahtuu seuraavia asioita?

	Usein	Joskus	Ei ollenkaan
Keskustelet vanhempiesi kanssa koulupäivästäsi	☐	☐	☐
Sovitte kotiintuloajoista, kun lähdet ulos	☐	☐	☐
Vanhempasi juttelevat ystäviesi kanssa heitä tavatessaan	☐	☐	☐
Vanhempasi tukevat ja kannustavat sinua	☐	☐	☐

TYTYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN

66. Oletko elämäsi tällä hetkellä

- Erittäin tyytyväinen
 Melko tyytyväinen
 En tyytyväinen enkä tyytymätön
 Melko tyytymätön
 Erittäin tyytymätön

VAPAA-AIKA

Seuraavassa kysymyksessä netillä tarkoitetaan erilaisilla laitteilla (kuten kännykkä, tabletti, tietokone, televisio) käytettäviä sovelluksia, pelejä, elokuvia tai ohjelmia. Netin käyttöä ovat myös sosiaalinen media ja verkkopalvelut.

67. Kuinka usein olet kokenut seuraavia asioita?

	Hyvin usein	Melko usein	En kovin usein	En koskaan
Olen yrittänyt viettää vähemmän aikaa netissä, mutta en ole onnistunut	☐	☐	☐	☐
Minun pitäisi viettää enemmän aikaa perheen, ystävien tai läksyjen parissa, mutta kaikki aika kuluu netissä	☐	☐	☐	☐
Olen huomannut olevani netissä vaikka minua ei ole oikeastaan edes huvittanut	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut oloni hermostuneeksi kun en ole päässyt nettiin	☐	☐	☐	☐
En ole syönyt tai nukkunut netin takia	☐	☐	☐	☐

68. Kuinka usein harrastat jotain?

- 6–7 päivänä viikossa
 5 päivänä viikossa
 3–4 päivänä viikossa
 1–2 päivänä viikossa
 Harvemmin

Taiteen ja kulttuurin harrastaminen on esimerkiksi piirtämistä, kirjoittamista, koodaamista tai teatterissa, festareilla, sirkuksessa tai museossa käymistä. Myös musiikin kuuntelu, kirjojen lukeminen, valokuvaaminen ja videoiden tekeminen tai elokuvien katselu on taiteen ja kulttuurin harrastamista.

69. Mieti kaikkea taiteen ja kulttuurin harrastamistasi viimeksi kuluneen 7 päivän aikana. Kuinka monena päivänä olet harrastanut taidetta ja kulttuuria ainakin tunnin päivässä?

- 0 päivänä
 1 päivänä
 2 päivänä
 3 päivänä
 4 päivänä
 5 päivänä
 6 päivänä
 7 päivänä

Vastaa loppuihin kysymyksiin, jos asut sukulaisten luona, sijaisperheessä, perhekodissa tai lastensuojelulaitoksessa.

70. Montako vuotta olit, kun muutit ensimmäisen kerran sukulaistesi luokse, sijaisperheeseen, perhekotiin tai lastenkotiin?

☐ Alle vuoden	☐ 6 vuotta	☐ 12 vuotta
☐ 1 vuotta	☐ 7 vuotta	☐ 13 vuotta
☐ 2 vuotta	☐ 8 vuotta	☐ 14 vuotta
☐ 3 vuotta	☐ 9 vuotta	☐ En tiedä tai muista
☐ 4 vuotta	☐ 10 vuotta	
☐ 5 vuotta	☐ 11 vuotta	

71. Joskus eri syistä lapset ja nuoret vaihtavat asuinpaikkaa. Kuinka monessa eri sijaisperheessä tai laitoksessa olet asunut elämäsi aikana? Laske mukaan myös se paikka, jossa nyt asut.

- 1
 2
 3
 4
 5
 6 tai useammassa
 En osaa sanoa

72. Kuinka monta vuotta olet asunut siinä sijaisperheessä tai laitoksessa, jossa asut nyt?

- Alle vuoden
 1–3 vuotta
 4–6 vuotta
 Seitsemän vuotta tai enemmän
 En osaa sanoa

Asiakassuunnitelmaneevottelussa (asu, assu) sovitaan sinua koskevista asioista yhdessä sosiaalityöntekijäsi (sossusi) ja sinusta huolehtivien aikuisten kanssa.

73. Oletko osallistunut asiakassuunnitelmaneevotteluun viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

- Kyllä
 En, minulla ei ole ollut sellaista (siirry kysymykseen 75)
 En, en ole halunnut osallistua (siirry kysymykseen 75)
 En tiedä, mikä se on (siirry kysymykseen 75)

74. Mieti viimeisintä asiakassuunnitelmaneevottelua. Miten seuraavat asiat toteutuivat kohdallasi?

	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä
Puhuttiin minulle tärkeistä asioista	☐	☐	☐
Mielipidettäni kuunneltiin	☐	☐	☐
Puhuttiin kotiasioistani	☐	☐	☐
Uskalsin kertoa asioistani rehellisesti	☐	☐	☐

Oma lastensuojelun sosiaalityöntekijäsi (sossu) huolehtii sijoitukseesi liittyvistä asioistasi. Hän valmistelee tai tekee sijoitukseesi liittyvät päätökset (esim. asiakassuunnitelmat). Hän ei ole omaohjaajasi.

75. Tiedätkö, kuka on oma sosiaalityöntekijäsi tällä hetkellä?

- Kyllä
 En

76. Oletko tavannut oman sosiaalityöntekijäsi viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

- Kyllä
 En
 En ole halunnut tavata
 Minulla ei ole sosiaalityöntekijää

77. Oletko tavannut oman sosiaalityöntekijäsi kahden kesken viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

- Kyllä
 En
 En ole halunnut tavata
 Minulla ei ole sosiaalityöntekijää

78. Mitä mieltä olet asumisestasi nykyisessä sijaisperheessäsi tai laitoksessa?

	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä
Minulla on turvallinen olo	☐	☐	☐
Tämä tuntuu minulle hyvältä paikalta asua	☐	☐	☐
Minua kohdellaan reilusti	☐	☐	☐

79. Millainen mahdollisuus sinulla on ollut vaikuttaa seuraaviin asioihin nykyisessä sijaisperheessäsi tai laitoksessa viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Hyvä	Ei hyvä eikä huono	Huono
Asuinpaikan yhteisten sääntöjen laatiminen	☐	☐	☐
Asuinpaikan arki, kuten ruokailu, vapaa-aika	☐	☐	☐

80. Onko nykyisessä sijaisperheessäsi tai laitoksessa muita lapsia tai nuoria?

- Kyllä
 Ei (siirry kysymykseen 82)

81. Onko toinen nykyisessä sijaisperheessäsi tai laitoksessa asuva lapsi tai nuori tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	Ei
Vienyt rahaa tai tavaroita tai rikkonut tavaroita	☐	☐
Uhkaillut tai pakottanut tekemään asioita vastentahtoisesti	☐	☐
Sulkenut tai lukinnut sinut väkisin johonkin tilaan	☐	☐
Lyönyt, potkinut tai töninyt	☐	☐

82. Oletko yhteydessä seuraaviin henkilöihin tapaamalla heitä? Kysymyksessä tarkoitetaan sellaisia henkilöitä, joiden luona et juuri nyt asu.

	Kyllä, liian usein	Kyllä, sopivasti	Kyllä, mutta liian harvoin	En lainkaan, koska en halua tavata	En lainkaan muista syistä	Minulla ei ole
Äiti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Isä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sinulle läheisin sisko tai veli	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu sinulle läheinen sukulainen, esimerkiksi isovanhempi tai kummi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sinulle läheisin ystävä tai kaveri	☐	☐	☐	☐	☐	☐

83. Oletko yhteydessä seuraaviin henkilöihin muuten kuin tapaamalla heitä, esimerkiksi soittamalla tai viesteillä? Kysymyksessä tarkoitetaan sellaisia henkilöitä, joiden luona et juuri nyt asu.

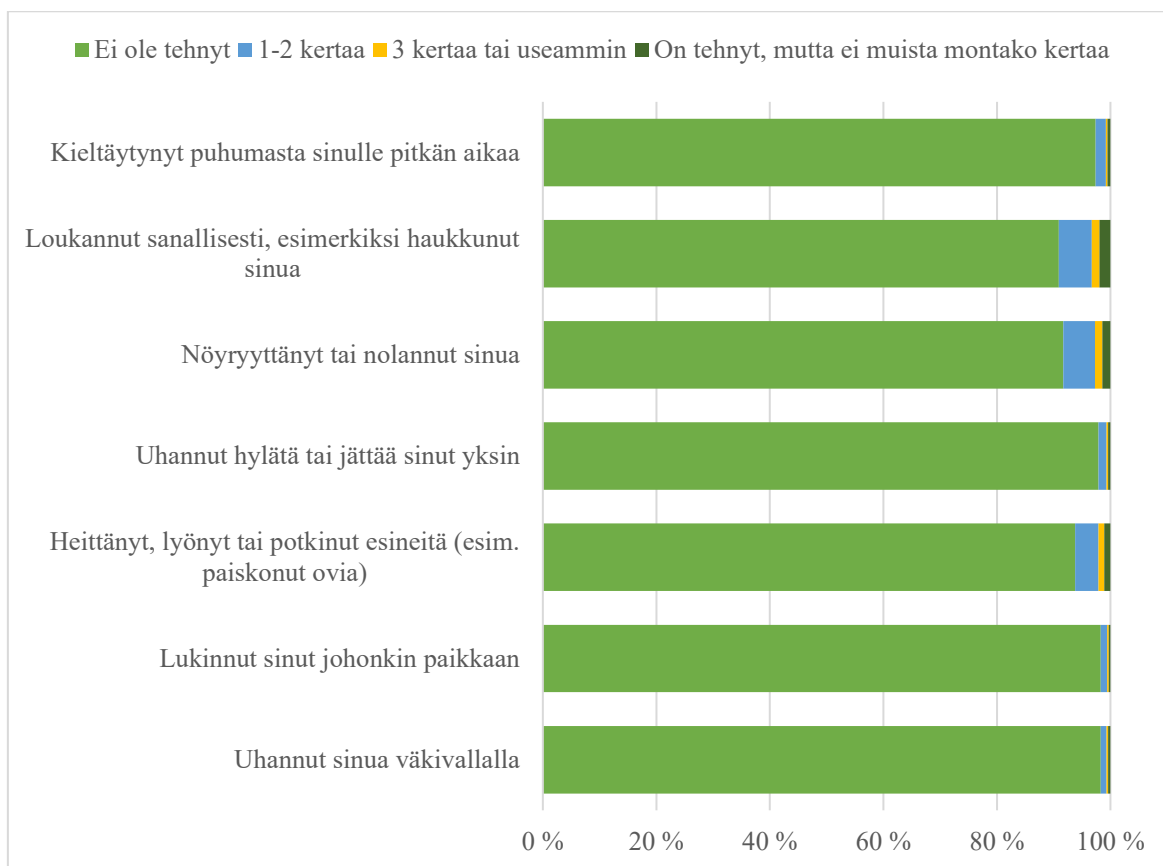
	Kyllä, liian usein	Kyllä, sopivasti	Kyllä, mutta liian harvoin	En lainkaan, koska en halua olla yhteydessä	En lainkaan muista syistä	Minulla ei ole
Äiti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Isä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sinulle läheisin sisko tai veli	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu sinulle läheinen sukulainen, esimerkiksi isovanhempi tai kummi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sinulle läheisin ystävä tai kaveri	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Jos kyselyn asiat mietittyvät sinua, keskustelethan niistä vanhempiesi tai muun tutun aikuisen kanssa. Voit myös ottaa yhteyttä opettajaasi, koulusi terveydenhoitajaan, psykologiin tai kuraattoriin.

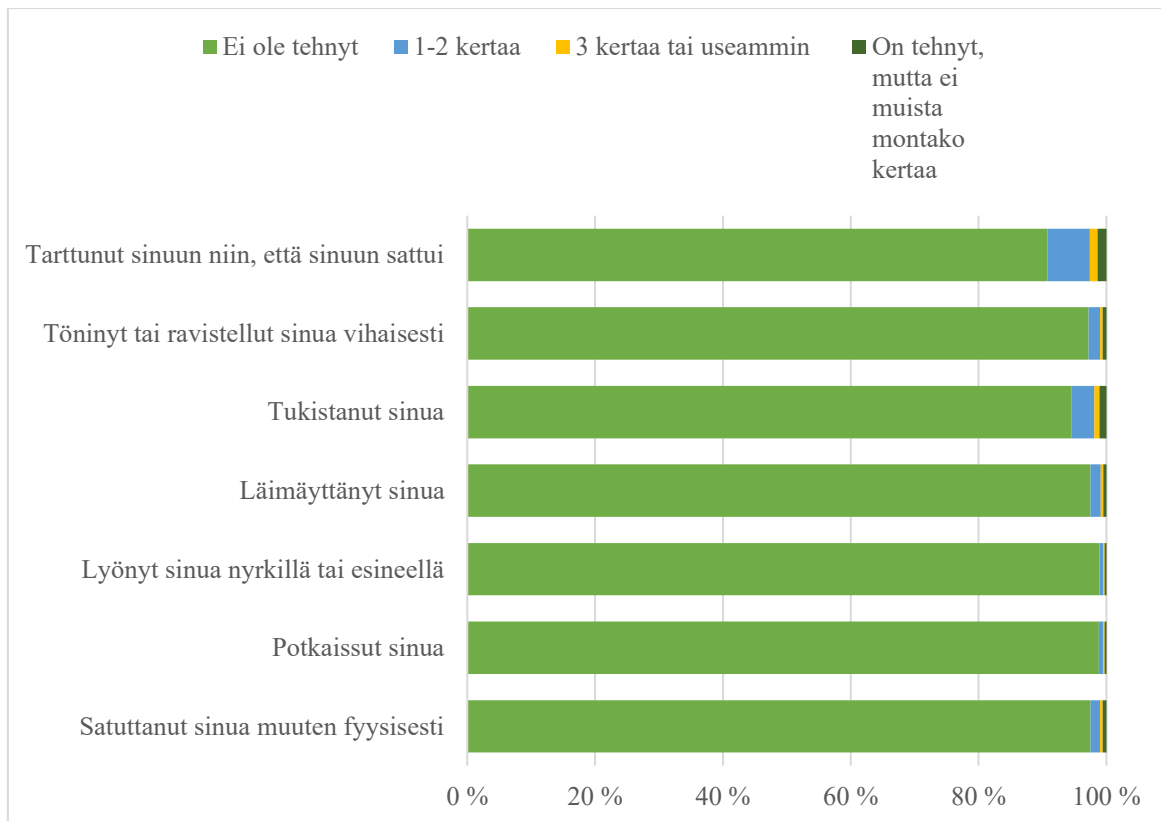

Liite 2

Kuvio 2 Vanhempien tekemä henkinen väkivalta viimeisen 12 kuukauden aikana 4. ja 5.luokkalaisille tytöille ja pojille (N=99362). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Liite 3

Kuvio 3 Vanhempien tekemä fyysinen väkivalta viimeisen 12 kuukauden aikana 4. ja 5.luokkalaisille tytöille ja pojille (N=99362). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Liite 4

Taulukko 4 4.luokkalaiset pojat todistajana perheenjäsenten välisessä lähisuhdeväkivallassa (N=24522). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

Todistajana henkisessä ja fyysisessä väkivallassa

	Määrä	%
ei todistajana kummassakaan	19657	80,2
todistajana henkisessä väkivallassa	2221	9,1
todistajana fyysisessä väkivallassa	1012	4,1
todistajana molemmissa	1632	6,7
Yhteensä	24522	100,0

Liite 5

Taulukko 5 4.luokkalaiset pojat todistajana perheenjäsenten välisessä henkisessä väkivallassa vuonna 2019 (n=3853). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

	4.luokkalainen poika on vastannut kyllä	Osuus 4.luokkalaisista pojista, jotka ovat vastanneet kyllä
Kieltäytynyt puhunasta hänelle pitkän aikaa	841	21,8%
Loukannut sanallisesti, esimerkiksi haukkunut häntä	2564	66,5%
Nöyryyttänyt tai nolannut häntä	939	24,4%
Uhannut hylätä tai jättää hänet yksin	451	11,7%
Heittänyt, lyönyt tai potkinut esineitä (esim. paiskonut ovia)	1702	44,2%
Lukinnut hänet johonkin paikkaan	485	12,6%
Uhannut häntä väkivallalla	609	15,8%
Yhteensä	7591	197,0%

Liite 6

Taulukko 6 4.luokkalaisten pojat todistajana perheenjäsenten välisessä fyysisessä väkivallassa vuonna 2019 (n=2644). Lähde THL Kouluterveyskysely 2019.

	4.luokkalainen poika on vastannut kyllä	Osuus 4. luokkalaisista pojista, jotka ovat vastanneet kyllä
Tarttunut niin, että häneen sattui	1640	62,0%
Töninyt tai ravistellut häntä vihaisesti	848	32,1%
Tukistanut häntä	1119	42,3%
Läimäyttänyt häntä	829	31,4%
Lyönyt häntä nyrkillä tai esineellä	723	27,3%
Potkaisut häntä	871	32,9%
Satuttanut häntä muuten fyysisesti	779	29,5%
Yhteensä	6809	257,5%